

סיכומי הדינים העולים

ממסקנת הגמרא

מסכת בבא בתרא פרקים א' - ה'

© כל הזכויות שמורות

לכל הערה על עניני הספר, ולקבלת הספרים במהדורה
דיגיטלית, וכן לתרומות והנצחות לחלוקת ספרים, ניתן
לפנות לדואר אלקטרוני של המערכת בכתובת
7691265@gmail.com או בטלפון 052-7691265

ב"ה

דברים אחדים

סיון תשפ"ד

ספר זה, הינו חלק מסדרת ספרי 'למסקנא' על הש"ס, אשר בו נדפסו הסיכומים של 'למסקנא' על הגמרא ע"פ פירוש רש"י. הספר מופץ חנם לבחורי ישיבות הקדושות, כדי לזכותם בחידוד ושינון הש"ס.

ימי הנעורים והבחורות, הם הזמן החשוב בחיינו לקנות קנין בידיעת התורה, וכבר אמר אב"י במסכת שבת (כא:): אי זכאי, גמירתיה לשמעתי מעיקרא. ופירשו בגמרא, שאע"פ שלמדה לאחר מכן, נפקא מינה 'לגירסא דינקותא', ופירש רש"י גירסא דינקותא מתקיים יותר משל זקנה. ובפרט לימוד ושינון הש"ס בדרך בקיאות, שהוא הבסיס והיסוד של ידיעת התורה ולימודה, גם בכדי להבין ולהשכיל בעמקי יסודותיה, כמאמר רב כהנא (שם סג.) כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה תלמודא וכו', קא משמע לן דליגמר איניש והדר ליסבר. ע"ש.

וכדי להתגבר על הקושי בזכרון של כל פרטי שקלא וטריא וסוגיות הגמרא, הקושיות והתירוצים, הראיות והלימודים, ערכנו סיכומים נפלאים לדפי הגמרא, אשר בשם 'למסקנא' יקראו, וכשמם כן הוא, שבו יעלו הדינים העולים מן הסוגיא למסקנא, ולא סיכום הסוגיא עצמה, אלא עיקרי הדינים, היסודות, עם טעמיהם בקצרה. למעט במקומות מועטים, כאשר אינו מבורר דיו מדברי הגמרא ורש"י העולה לדינא, במקומות אלו ודומיהם הוזכרו בקצרה את המהלכים השונים שיש בסוגיא. וכמו כן יסודות כלליות שנזכרו בסוגיא, או דברי אגדות ודרשות בכתובים, וכדומה, שאינם נוגעים לדינא ממש, כתבנו את עיקרי הדברים לפי המהלכים שהוזכרו בסוגיא, ועל פי דרכו של רש"י ז"ל.

הלימוד והשינון בסיכומי 'למסקנא' לאחר לימוד הדף, יש בהם תועלת גדול ללומד לחדד במוחו ולשמר בזכרונו את עיקרי הדברים באופן נפלא, כאשר בכל דף ישנם כמה נקודות עיקריות שעולים למסקנא, והוא ערוך וכתוב בטוב טעם ובלשון קל וצח, ובזה יוכל הלומד הצעיר להעמיק בזכרונו את יסודות הש"ס, למען יעמדו במוחו ימים רבים.

וברור ופשוט שלא נכתבו הדינים לענין הלכה, ולפי שהדינים הם לפי דרכו של רש"י ז"ל, ובהרבה מקומות פירשו התוס' או שאר ראשונים מהלכים אחרים, ולשיטתם ישתנה הדין לגמרי, וברוב מקומות הלכה כדבריהם. זאת ועוד, כי רבו הפרטים בכל דין, שרובם לא הוזכרו בגמרא, אלא בראשונים ופוסקים, ואין לפנינו אלא תמצית קצר בכללות מהעולה לדינא לפי מהלכו של רש"י ז"ל. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו שלא ניכשל בדבר הלכה.

מערכת 'תלמוד בבלי למסקנא'

תלמוד בברי

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ברכת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ברוך מאיר יעקב שוחט

סטאלין קארלין

רח' האתרונ 89, נבעת זאב ת"ז

יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

בְּרַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּרַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ
בְּרַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּרַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ

קִוִּיתִי לֵבִי מִן הַשָּׁמַיִם אֵלֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי
וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי
וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי
וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי

וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי
וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי וְהִשְׁמַעְתָּ אֶת קוֹלִי

כֹּהֵן גֹּדֵל וְהַקָּדוֹשׁ לְכָן אֵין אֲבוֹתָנוּ לְשֵׁיטָא
שְׁמַעְתָּ שְׁמַעְתָּ

הסכמת הגאון הגדול הרב נפתלי נוסבוים שליט"א

RABBI NAFTALI NUSBOIM

Chief Rabbi of North Jerusalem
Av Beth Din Ahavas Shalom
Gaon Av Beth Din Meishiv Kahalacha
and Rosh Yeshivas Chayey Moshe Jerusalem

נפתלי נוסבוים

רב ואב"ד גסן ירושלים עיר הקדושה
אב"ד בבית אהבת שלום
גאון בבית מדרש קהל חיים
ראש ישיבת חיי משה ירושלים

ב"ד א"י כ"ב

גסן

הנני כזה בקח המאזן לכתבים אלו
 הספיקו לפני למי קנו או לאו
 המתקן הם הרב אהרן בייצג איטא
 וכו' סיטמי סג"ל גאון מסודר וקצו
 אלו ניה מוזר שטן וכתבו זה הסוגיא
 וסימא וכו' זכעיו תצאן שיחיו
 וכה יקום ושלמה זכען שיהו דת
 מחובביו כפיך וכו' ואז תגמא וכו'
 וט כנה שכי חכמים באטו האגיא
 יהיו אגיון כניהו
 והנני ככות איצני ההג"ה וכהאבירה
 דחובביו האור בכל האסתגל ודפוס הנשאל
 בטיבול ויהי למעלה היביו א"י
 הנני חנף התורה
 נפתלי נוסבוים

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

הסכמת הגאון מרא דאתרא מודיעין עילית

מאיר קסלר

בלאאמו"ד הנרי"ש זעל"ה
רב ואב"ד מודיעין עילית
קרית ספר, רחוב שדי חמד 12

בס"ד

יום שלישי י"ג אייר תשפ"ד

ראיתי את הספר עמ"ס בב"מ שבו העלה הרה"ג ר' אברהם אלימלך בריזל שליט"א סיכומי הדינים העולים למסקנת הסוגיות, דבר שיכול להועיל לחזרה תמציתית על המסכת, כמו"כ לעורר שימת לב לדינים העולים שפעמים שלומדים דף גמ' ולא שמים לב למסקנא העולה. והרב המחבר שליט"א עשה דבר נאה ומתקבל ויש בכך משום עוד תוספת לכלים שהומצאו בדור האחרון שבס"ה מסייעים לשנן ולזכור בדרכים שונות. והנני לברך את הרב המחבר שליט"א שיזכה הלאה לשבת ולשקוד באוהלי תורה מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת לאורך ימים ושנים.

בעה"ח
מאיר קסלר

ישיבה לצעירים דחסידי בעלזא

מושב בית חלקיה

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בס"ד

ימי הגבלה סיון תשפ"ד

זכה דורינו שקול התורה בוקע מתוך בתי מדרשות, ישיבות קטנות וגדולות, כוללים של צורבי מרבנן, כוללי בעלי בתים לזקנים וצעירים מבוקר עד ערב, כולם הוגים בתורת השם שבכתב ושבע"פ, בכל תפוצות ישראל כן ירבו, אשר מימות סורא נהרדעא ופומפדיתא לא נראתה כזאת, למרות כל נסיונות הקשים ומרים שדורינו מתמודד עימו, זה לעומת זה עשה אלוקים שיהיב חכמה לחכימי תלמידי חכמים מובהקים ומומחים שמתקבצים במכותים וארגונים שונים, ותלמידי חכמים יחידים מזכי הרבים עמלים וכותבים גמרות וספרי עזר כל אחד בדרכו היחודי שלו, הכל במטרה אחת למשוך הלבבות ללימוד תורתנו הקדושה שתהייא כשולחן ערוך מבואר ומסודר נגיש לכל סוגי האוכלוסיות רמות וגיל.

ידידי מטובדי הרה"ג ר' אברהם אלימלך בריזל שליט"א זכה להיות נימנה בין מזכי הרבים שחיבר ספר איכותי על מסכתות הש"ס, אשר בשם "תלמוד בבלי למסקנא" ייקרא, שמתאים לנערים חקנים ואף צורבים, הרוצים לחזור ולשנן כדי לזכור סיכומי דינים וסוגיות בש"ס, כמו שכתוב הרמב"ן באגרת, וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו, שתי משמעויות יש בלשון לקיימו, א. כפשוטו לקיים ההלכה ב. שיהיה קיום בלימוד שלא יישכת, וכתבו בלשון קל וצח בטוב טעם ודעת, כי בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, תבלין פירושו שיהיה טעים וערב לחיך, לשבוע מטובה ולרוות צימאון – מלחמה ויינה של תורה.

על דרך דאיתא בזה"ק (ח"א השמטות) אורייתא איקרי לחם דכתיב (משלי ט, 17) לכו לחמו בלחמי ושתו בין מסכתי, ואנן מקרבין ביומא דחמשין דאתייהיב ביה אורייתא שתי הלחם - תורה שבכתב ותורה שבע"פ, וברוקח (שבועות ס"ד רצה) ולכך מקרבין שתי הלחם על שם ב' לוחות תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ובטור (א"ח ס"י קלט) פירוש - אשר נתן לנו תורת אמת - היא תורה שבכתב, וחיי עולם נטע בתוכינו - היא תורה שבע"פ.

ואולי אפשר להוסיף שזה מרומז בפסוק (דברים ת, 2) כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם היינו - תורה שבכתב, כי על כל מוצא פי ה' - היינו תורה שבע"פ, יחיה האדם, ועוד א"ל, לחם מלשון מלחמה, על ידי מלחמתה של תורה נצליח במלחמת היצר וזהו לכו לחמו בלחמי – שתלחנו את מלחמת היצר באמצעות "שתי הלחם" - תורה שבכתב ושבע"פ.

נמצאים אנו בזמן של עת צרה היא ליעקב בארה"ק ה"י, עלינו להיבדק בתורתו של התנא הקדוש ר' עקיבא - היא תורה שבע"פ, ולהתחזק במשנת חייו שכל מהותו הייתה חטיבה אחת של אמונה תקווה וראייה טובה לעתיד, בגיל ארבעים החל ללמוד, כששועלים הילכו במקום המקדש - ראה את הגאולה, כשנטרפה חמורו וכבה נרו אמר כלשון רבו נחום איש גמזו - הכל לטובה, כשמתו עשרים וארבע אלף תלמידיו - מיד הסמיך חמישה תלמידים, ובזה חידש החייה והשאיר לנו את התורה שבע"פ, שהציל את עם ישראל מאבדון ח"ו, והיא שעמדה לאבותינו ולנו ושמר עלינו בכל הזמנים בכל הדורות שלא תשכח תורתנו עד עולם, להיותנו עם הנבחר עם סגולה מכל העמים.

אנו בתפילה שבזכות התנאים והאמוראים, ובזכות הבל פיהם של תינוקות של בית רבן, רבנן ותלמידיהן, וכלל לומדי התורה מקיימי המצוות ושומרי משמרת הקודש, נושע בתשועת עולמים ברחמים גדולים במהרה בימינו אמן,

אסיים בברכה שתזכה לבשם את העולם על כל מסכתות הש"ס מתוך בריות גופא ונהורא מעליא,

מאחל ומברך מעומק הלב

בהערכה מרובה ידידך עוז

981199 171 311

ב. וי"א שהיזק ראייה שמיה היזק, ולפיכך אם היה להם חצר שאין בה דין חלוקה והסכימו בקנין לחלוק את החצר, כגון שקנו מידו ברוחות, או שכל אחד בירר את חלקו על ידי שהחזיק בה, או חצר שיש בה דין חלוקה ואחד מן השותפין רצה לחלוק, מחייב האחד את חברו לעשות כותל כדי שלא יראה בחצירו.

ג. הסכימו השנים לבנות כותל (לסובר שהיזק ראייה לא שמיה היזק ואינו יכול לחייבו), או שחייב האחד את חברו לבנות (לסובר שמיה היזק), בונים אותו כמנהג המדינה, שאם נהגו לבנות גויל, לא יוכל השני לומר איני חפץ אלא גזית. בגויל נתן כל אחד שלשה טפחים, בגזית טפחיים ומחצה, בכפיסין טפחיים, ובלבנים טפח ומחצה. (ואפילו במקום שנהגו לבנות ב'הוצא ודפנא', בונים כמנהג המדינה. להלן ד.). ואם נפל הכותל לאחר שנים רבים, אין אחד יכול לומר כל הכותל נבנה

דף ב'

סיכומי הדינים בדף זה הוא עד סוף ה'לישנא אחרנא' באמצע דף ג' ע"א

א. י"א שהיזק ראייה בין חצר לחצר לא שמיה היזק. ולפיכך, שנים שיש להם חצר בשותפות שאין בה דין חלוקה, ונתרצו לחלוק אותה, או שיש להם חצר שיש בה דין חלוקה ורצה אחד מהם לחלוק, אין האחד כופה את חברו להשתתף עמו בבנין כותל של אבנים כדי שלא יוכלו לראות, שיוכל לומר די לי במסיפס בעלמא, ולא אכפת לי שתראה את תשמישי בחצר. ואם רצו שניהם והסכימו על ידי קנין לעשות מחיצה, בונים כותל של אבנים באמצע, וכל אחד נותן מחלקו חצי מקום מעובי הכותל. ואע"פ שאחד ריצה לחבירו והסכים, אינו יכול לומר הסכמתי על מחיצה דקה, או שתמשוך את עובי הכותל בחלקך.

בחצירו בקביעות, ובעל הגג אינו קבוע, ובעל החצר אינו יודע ליזהר מתי ישתמש בעל הגג. ולפיכך גג הסמוך לחצר חבירו, עושה בעל הגג מעקה גבוה ארבע אמות, כדי שלא יראה בחצר חבירו כששתמש בגגו.

דף ג'

א. כותל הנבנה מגוויל, והם אבנים שאינם משופות, רחבו ששה טפחים. והנבנה מגזית שהם אבנים משופות, רחבו חמשה, שראשי הקרניים בגוויל בולטות טפח. כותל הנבנה מכפיסים, והם חצאי לבנים, רחבו ארבעה, שמושיבים שני חצאי לבינה מן הצדדים, וטפח של טיט באמצע. כותל הנבנה מלבנים שלמים, רחבו שלשה כרוחב הלבנים. וכל שיעורים אלו הם עם סידן (למסקנת הגמרא).

ב. המקבל עליו לבנות כותל לחבירו, צריך להניח בין שורת לבנים לחברתה טיט ברוחב טפח. ואם מניח אבנים דקות וטיט, צריך יותר. וי"א שבאבנים דקות וטיט יניח טפח, ובטיט די בפחות מכך.

ג. כותל הבנוי מגזית בגובה ארבע אמות, צריך שיהיה ברחבו חמשה כדי שיוכל לעמוד. ואם רחבו ששה, יש בכוחו לעמוד עד שלשים אמה כשיש מעליו תקרה ומעזיבה, ובכך היה עומד אמה טרקסין שנבנה במקדש ראשון להבדיל בין הקודש ובין קודש הקדשים. אבל במקדש שני

בחלקי, אלא המקום והאבנים של שניהם. (דין גינה ובקעה יבואר להלן ד.).

ד. מחיצה העומדת בין כרם לשדה תבואה שנפרצה, אומר בעל התבואה לבעל הכרם גדור, שלא יאסרו גפניך את תבואתי משום כלאים. חזרה ונפרצה, אומר לו גדור. נתיאש בעל הכרם ולא גדרה, והוסיף מאתיים בתבואה, נאסרה התבואה, ובעל הכרם חייב לשלם.

ה. יש מקומות שהכל מודים שהיזק ראה שמיה היזק:

א. בגינה, שאסור לאדם לעמוד בשדה חבירו העומדת בקומותיה, שלא יזיקנו בעין רעה.

ב. היזק ראה של רבים, ולפיכך כופים לכל אחד מבני החצר שיתן חלקו לבנות בית שער ודלת לחצר, שלא יוכלו בני רשות הרבים להסתכל.

ג. בבית, שהאדם עושה בביתו דברי הצנע, ולפיכך, אם אחד מבני השותפים בונה כותל בחצר כנגד חלונותיו של חבירו, אם הכותל גבוה מן החלונות, יגביהנו למעלה מהם ארבע אמות, כדי שלא יסמוך על כותלו וישחה ויראה בחלונותיו של חבירו. ואם הכותל נמוך מן החלונות, ישפילנו ארבע אמות, שלא יעמוד על עובי כותלו ויראה. וכן מכנגדן ירחיק את הכותל מן החלונות ארבע אמות כדי שלא יאפיל.

ד. בין גג לחצר, שבעל החצר משתמש

וימכרו אותם לצורך המצוה. אבל אם כבר בנו אחר, מותר לסתור את הישן, שלא ימכרו בית כנסת העומד על תלו לצורך המצוה, כי אין אדם מוכר דירתו. בית כנסת שיש בו ביקוע והוא מזומן ליפול, מותר לסתור אותו קודם שיבנו אחר.

ז. המלכות שאמרה נעקור הר זה, יעקרוה ולא יחזרו מדבריהם. ועל סמך זה השיא בבא בן בוטא עצה להורדוס לסתור את בית המקדש אע"פ שלא היה אחר. וי"א שביקוע ראה בו.

ח. האומר 'מבית חשמונאי אני', הרי הוא עבד, שהורדוס הרג את כולם, ולא השאיר אלא תינוקת אחת שנפלה מן הגג ומתה, והוא מלך תחתיהם, וקרא את בניו על שמם.

דף ד'

א. בבא בן בוטא השיא עצה להורדוס שיעסוק בבנין המקדש, לתקן עווננו שהרג את החכמים, לפי שכבה אורו של עולם יעסוק באורו של עולם, וי"א שסימא עינו של עולם יעסוק בעינו של עולם. ואע"פ שדניאל נענש על שהשיא עצה לנבוכדנצר ליתן צדקה לעניים, הורדוס עבד הוא וחייב במצוות, או משום שאלולא המלכות, לא היה נבנה בית המקדש. ומי שלא ראה בנין הורדוס, לא ראה בנין נאה מימיו.

ב. שותפים שחילקו את החצר ונתחייבו

שהיה גבהו מאה אמה, לא היה אלא פרוכת, שכותל ברוחב ששה אינו יכול לעמוד בכל גבהו. ולא עשו חלק בבנין וחלק בפרוכת, שצריך שיהיה או כולו פרוכת כמשכן, או כולו בבנין כמקדש ראשון.

ד. על מקדש שני נאמר 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון', י"א שהיה גדול ממקדש ראשון בבנין, וי"א שהיה גדול ממנו בשנים. ושניהם אמת, שגבהו של ראשון שלשים אמה, ושל שני מאה, והראשון עמד ארבע מאות ועשר שנים, והשני ארבע מאות ועשרים.

ה. לא יסתור אדם בית הכנסת עד שיבנה תחילה בית כנסת אחר. י"מ שמא יארע אונס, ויפשעו ולא יבנו. וי"מ הטעם שלא יהיה להם מקום להתפלל בזמן הבנין, ולפי טעם זה, אם יש להם מקום להתפלל, מותר. ולפיכך, אלו שיש להם בית הכנסת מיוחד לימות החורף, שנמוך וכתליו רחבים וחלונותיו מועטים מפני הצינה, ובית כנסת אחר לימות החמה שהאוויר שולט בו, מותר להם לסתור ולבנות בית הכנסת של ימות החורף בקיץ, או של ימות הקיץ בחורף.

ו. אפילו אם גבו מעות לצורך בנין בית כנסת ומונחים ביד הגבאי, אסור לסתור את הישן, שמא יזדמן להם מצות פדיון שבויים. ואפילו אם הלבנים מסודרים זה על גב זה ומזומנים לתת בבנין, אסור, שמא יזדמן להם מצות פדיון שבויים

לא יכוף כלפי פנים, שמא גם חבירו יעשה כן. וי"א שאין לו תקנה אלא בשטר.

ז. המקיף את חבירו משלש רוחותיו, שקנה שלש שדות סביב שדה חבירו לשלשת מצריה, וגדר את שלשתם, אין מחייבים את הניקף להשתתף עמו בהוצאות הגדר.

ח. ואם גדר את הרביעית (המקיף או הניקף), נחלקו חכמים אם הניקף צריך לשלם למקיף וכמה:

א. י"מ, שלתנא קמא משלם דמי קנים בזול, ולרבי יוסי משלם לפי מה שגדר.

ב. י"מ שלתנא קמא משלם דבר מועט שהיה צריך לשלם לשומר, ולרבי יוסי משלם דמי קנים בזול.

ג. י"א שלדברי הכל משלם דמי קנים בזול, אלא שלתנא קמא משלם רק על המחיצה הרביעית (אם גדרה המקיף), ועל שלש ראשונות פטור, שכבר יצא מהם זכאי בדין. ולרבי יוסי משלם גם על הראשונות.

ד. י"מ שלתנא קמא, אם גדר ניקף משלם גם על הראשונות, ואם גדרה המקיף, משלם לו רק דמי רביעית, ולרבי יוסי משלם בכל אופן את הכל.

ה. י"מ שלתנא קמא בכל אופן משלם את הכל, ולרבי יוסי אם גדר ניקף משלם את הכל, משום שגילה דעתו שרוצה בהם, אבל אם גדר מקיף פטור.

ט. יש אומרים שהלכה כר' יוסי שגם אם

לעשות כותל (על ידי קנין, או לסובר היזק ראייה שמיה היזק), ונפל הכותל לאחר ימים רבים, המקום והאבנים של שניהם, גם אם נפלו לרשות אחד מהם, או שאחד פינה אותם לרשותו, ואין אומרים 'המוציא מחבירו עליו הראיה'.

ג. סתם גינה, כמקום שנהגו לגדור הוא, ולפיכך שנים שחלקוהו, מחייב האחד את חבירו לבנות כותל. אבל סתם בקעה, הוא כמקום שלא נהגו לגדור, ואין מחייבים אותו רק במקום שנהגו.

ד. ואם רצה אחד מהם לגדור במקום שלא נהגו, כונס את הכותל לתוך שלו, ובונה ועושה חזית לסימן שכל הכותל שלו. ואם שניהם בנאוהו, וקדם האחד ועשה חזית, יעשה גם חבירו.

ה. ומהו חזית? י"א שכופף את ראש הכותל כלפי חוץ, ואין חוששים שיסתרנו השני, לפי שהוא ניכר. ולא יכוף כלפי פנים, שמא גם חבירו יעשה כן. וי"מ שכופף ראש הכותל כלפי פנים, ואין לחשוש שגם השני יעשה כן, לפי שהוא ניכר, אבל כלפי חוץ חוששים שחבירו יסתרנו. וי"מ שיטוח טיט כשיעור אמה כלפי חוץ, ואין חוששים שהשני יקלפנו, לפי שהוא ניכר. ולא יעשנו מבפנים, שמא גם חבירו יעשה כן.

ו. אם עשה אחד מחיצה מ'הוצא', י"א שכופף ראשי הנצרים כלפי חוץ וטח בטיט, ואם חבירו יקלפנו יהא ניכר. אבל

אדם פורע תוך זמנו, שכל נדבך של אבנים זמן פרעון בפני עצמו הוא.

ד. ואם בא הראשון ותבע את השני לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון, ואומר לו תן לי חלקך במה שהגבתה למעלה מארבע אמות, וזה אומר נתתי את חלקי, אין הנתבע נאמן אלא בעדים, אפילו אם כבר נשלם הכותל, שאין משפט זה גלוי לכל, ועד שיחייבוהו בית דין סובר שלא יחייבוהו ואינו נותן.

ה. הקובע זמן לחבירו במלוה שהלוהו, ואמר לו הלוה פרעתיך בתוך זמני, לריש לקיש אינו נאמן, ולואי שיפרע בזמנו. לאביי ורבא אדם עשוי לפרוע בתוך זמנו ונאמן, שפעמים שיש מעות בידו ופורע קודם הזמן כדי שלא יטרד כשיגיע הזמן.

ו. הלכה כריש לקיש שאין אדם נאמן לומר פרעתי תוך הזמן. ואם מת הלוה תוך הזמן, גובה המלוה את חובו מן היתומים בלא שבועה, ואין חוששים שפרעו.

ז. תבע המלוה את הלוה לאחר הזמן, והשיב לו פרעתיך בתוך הזמן, נסתפקו בגמרא אם נאמן משום שהיה יכול לומר פרעתיך בזמנו, ואדם נאמן ב'מה לי לשקר' גם כנגד חזקה, או שאינו נאמן ב'מה לי לשקר' נגד חזקה. ולא נפשט.

דף ה'

א. האומר לחבירו מנה לי בידך, ואמר לו

גדרה המקיף וגם הניקף מגלגלים עליו את הכל.

דף ה'

א. רוניא קנה שדה במצר שדהו של רבינא, והורה רב ספרא לרבינא שלא יסלקנו מכח דין של 'בר מצרא', לפי שהוא עני וצריך את השדה לפרנסת ביתו.

ב. כותל חצר בין שנים שנפל, מחייב אחד את חבירו לבנותו עד ארבע אמות משום היזק ראייה. (גם לסובר 'היזק ראייה לא שמייה היזק', שכבר נתרצו הראשונים בכותל. לעיל ב:). מארבע אמות ולמעלה, אין מחייבים את השני לבנותו. ואם לאחר שבנה האחד למעלה מארבע אמות, ולא רצה השני לסייעו בהגבתו, סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לתת עליו תקרה מכותל לכותל, אף על פי שלא נתן עליו עדיין התקרה, מגלגלים עליו את הכל.

ג. אמר האחד לאחר שנבנה הכותל, אני עשיתי את הכותל משלי, ולא רצית לסייעני, ותובעו חצי היציאה, וזה אומר נתתי את חלקי, עד ארבע אמות בחזקת שכבר נתן לו ונאמן הנתבע, עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן לו, לפי שחובה עליו לסייעו והוא משפט גלוי לכל, ולא היה הראשון בונה משלו אלא היה צועק עליו בבית דין. ואע"פ שעדיין לא נשלם הכותל, נאמן, גם לסוברים ש'אין

דקים, י"א שלא החזיק להניח קורות כבדות במקומם, וי"א שיש לו חזקה גם לקורות.

ה. מי שהיתה לו חזקה שיטפטף גגו מי גשמים לחצר חבירו על פני כל אורך הגג בלא מרזב, אם רצה, עושה מרזב כדי שיקלח כל מי הגג במקום אחד, שנוח יותר לבעל החצר בכך. ואם החזיק שיהיה לו מרזב, י"א שאין יכול להסירו ויטפטף גגו על פני כל אורך החצר, וי"א שיכול, ורק אם יש לו גג של ענפי ערבה אינו יכול, שהטיפים סמוכים מאד ובעל החצר לא יוכל להשתמש תחתיהם. וי"א שגם בזה יכול.

ו. מי שיש לו 'בירה גדולה', והוא בית ארוך מאד שחלוק מתוכו להרבה חדרים קטנים, והשכיר לחבירו אחד מן החדרים, משתמש השוכר בחורי הכתלים שמבחוץ ובזיזים היוצאים מהם עד ארבע אמות גם שלא כנגד ביתו. וכן אם השכיר לו עלייה, ישתמש בראש עובי הכותל במקום שנהגו בכך. ואם יש שם גינה הקטנה הבנויה כנגד פתח הטרקלין, י"א שאין לו רשות להשתמש בכותליה, וי"א שיש לו רשות, אבל ברחבה שאחורי הבתים אין לו רשות. וי"א שגם בה יש לו רשות.

ז. מי שסמך על כותל חבירו קורות לעשות סוכה בחצירו, אם לא היו שם שלשים יום אין לו חזקה, לאחר שלשים יום יש לו חזקה. ואם עשאה לסוכה של מצוה, עד שבעה ימים אין לו חזקה, לאחר שבעה

בפני עדים 'הן', למחר אמר לו תנהו לי, ואמר לו נתתיו לך בזמני, פטור. ואם אמר לו להד"מ, חייב, שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי.

ב. כותל בין שנים שנפל, ובנה האחד מארבע אמות ולמעלה, ולאחר מכן סמך השני כותל כנגד כותל זה, והכותל החדש לא היה אלא בחצי ארכו או גובהו של כותל ראשון, י"א שנותן חלקו בכותל ראשון כאילו סמך כל הכותל, שהרי סופו לגמור כולה. וי"א שאינו נותן אלא כשיעור שסמך. ואם הכותל אינו עשוי לימשך, כגון בקרן זוית, הכל מודים שאינו נותן אלא כשיעור שסמך. ואם ניכר שסופו להגביהו, כגון שסמך מקום הנחת ראשי קורות עלייה על פני כולה, הכל מודים שנותן דמי כולה.

ג. שמעון שהגביה כותל החולק בחצר למעלה מארבע אמות, ועשה בו חלונות לצד ראובן להנחת ראשי קורות, אין ראובן יכול לומר אני סיעתיך להגביהו, שאם לא כן לא היית עושה לי הנחת קורות. ואפילו אם הניח נסרים עבים בצדי החורים להגין על ראשי הקורות, יכול שמעון לומר, אמרתי בלבי שאם תימלך לסמוך כותל אחר ולתת תקרה ותפייסני בממון שהגבהתי, לא אצטרך לקלקל כותלי לנקוב בו חורים להנחת ראשי קורותיך.

ד. מי שהחזיק להניח ראשי קורות כבדות על כותל חבירו, יכול להניח במקומם רהיטים דקים. ואם החזיק להניח רהיטים

א. שנים שהיו דרים זה בבית וזה בעליה, ונטבעו כותלי הבית התחתון בארץ, והושפלה תקרת העלייה, והתחתון אין יכול ליכנס לביתו אלא אם כן שוחה, ורצה לסתור את הבנין ולבנותו מחדש, אם לא הגיעה תקרה שלו למטה מעשרה, העליון מעכבו. וגם אם רצה התחתון לשלם לו שכר לדור במקום אחר בזמן הבנין, יכול לומר לו איני רוצה לטרוח ולעבור ממקום למקום. אבל אם הגיעה התקרה למטה מעשרה, מעכב את העליון. ואם התנו ביניהם מתחילה שאם תשפל העליה יסתרו את הבית ויבנהו, כל זמן שהתחתון יכול לדור בביתו כדרך בני אדם, העליון מעכבו. אבל אם אינו יכול לדור כדרך בני אדם, אינו מעכבו. ושיעור דירה הראויה לבני אדם הוא שיוכל להכניס חבילת קנים ארוכים ולהחזירה לכל הצדדים.

ב. מי שהיו לו חלונות למטה בכותלו, ובא חבירו לבנות כותל בפניהם, וטען בעל החלונות אתה מאפיל עלי, אמר לו אפתח לך חלונות אחרות בכותל שלך למעלה מאלו, יכול לעכב ולומר, שבעת שתפתח החלונות יתרופפו הכתלים. וגם אם הסכים לסתור לו את חלק הכותל העליון, יכול לומר כותל מאבנים חדשים למעלה וישנים מלמטה לא יעמוד. וגם אם הסכים לסתור ולבנות את כל הכותל, יכול לטעון כותל חדש בבנין ישן לא יעמוד. וגם אם הסכים לסתור ולבנות את כל הבית,

ימים יש לו חזקה. ואם חיברו בטיט, יש לו חזקה מיד.

ה. שני בתים בשני צדי רשות הרבים, זה עושה מעקה לחצי גגו, וזה לחצי גגו השני, ומושך את המעקה במקצת, כדי שיהיה קצת כנגד סתימתו של זה, ולא יראה בגגו של חבירו. ואע"פ שבין כך צריך הלה להצטנע מבני רשות הרבים, הרבים אינם רואים אלא ביום, ורק כשעומד, ורק כשמתבוננים לראות, אבל בעל הגג יכול לראות גם בלילה וגם כשהלה יושב וגם בלא התבוננות. וגם אם התחיל אחד מהם לעשות מעקה, אין השני יכול לומר עשה כולה בגגך ואשלם לך חצי הוצאה, שיכול לומר איני רוצה שיתרופפו חומות הבנין מכובד המחיצה.

ט. מי שיש לו גג סמוך לחצר חבירו, צריך לעשות מעקה גבוה ארבע אמות כדי שלא יראה בחצר. אבל בין גג לגג, י"א שאין צריך לעשות כלום, וי"א שצריך לעשות מחיצה של עשרה טפחים, כדי שידעו שאם נכנס השני לפנים מן המחיצה, לשם גניבה נכנס. ולא די במסיפס בעלמא, שיוכל לומר לו חפץ נפל מידי על גגך ונכנסתי ליטול אותו.

י. שתי חצרות זו למעלה מזו, י"א שהתחתון מתחיל לבנות למטה משלו עד שמגיע לגובה קרקעית חבירו, ומשם יתחיל חבירו לסייעו ויתן לו חלקו. וי"א שהעליון מסייע מלמטה ובונה.

והשני שדה לבן, יש לו לבעל הכרם ארבע אמות בשדה לבן, שעל מנת כן חלקו.

ו. שטר של יתומים שיצא עליו שובר שכבר נפרע אביהם מן הלוה, לרב חמא אין גובים בו ולא קורעים אותו, שמא יגדלו היתומים ויביאו ראייה לסתור את השובר. י"א שאין הלכה כן, שאין מחזיקים עדים לשקרנים. וי"א שהלכה כן, שמאחר שלא הוציאו הלוה רק לאחר מיתת האב, יש לנו ריעותא לומר שהוא מזויף.

ז. אחד מבני החצר שלא רצה לסייע לבנות בית שער לשומר הפתח שירחיק את בני רשות הרבים מלהציץ בחצר, או דלת לנעול את החצר, כופים אותו בני החצר שיתן את חלקו. לרשב"ג אין כופין בחצר שאינה סמוכה לרשות הרבים. ולחכמים כופין גם בחצר שאינה סמוכה לרשות הרבים, שפעמים שהרבים דוחקים את עצמם ועוברים סמוך לחצר.

ח. אין ראוי לבנות בית שער באופן שיפסיק את קול העניים הצועקים לבקש צדקה, ולפיכך יבנוהו מבחוץ ובלא דלת, או בדלת שיש בה פותחת מבחוץ שיוכל העני ליכנס וישמע קולו בחצר. אבל לא יבנוהו בתוך החצר, שלא יוכל העני ליכנס לחצר, ובית השער יפסיק את קולו. וכן לא יבנוהו מבחוץ כשיש לה דלת בלא פותחת, או שהפותחת מבפנים, שהעני לא יוכל לפתוח אותה ולא ישמעו את קולו. ומעשה בחסיד אחד שאלהו היה רגיל

ולשלם לו שכר לדור במקום אחר בזמן הבית, יכול לעכב עליו, גם אם אינו דר בבית רק משתמש בו לתבן או לעצים.

ג. האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, אם נקרא בית כור, המקח קיים גם אם אין בו אלא לתך. וכן אם אמר לו פרדס אני מוכר לך, ונקרא פרדס, אע"פ שאין בו רימונים, המקח קיים. וכן אם אמר לו כרם אני מוכר לך, אם נקרא כרם, המקח קיים גם אם אין בו גפנים.

ד. האחים שחלקו, ונטל זה שדה לצפון וזה לדרום, ואביהם היה רגיל ליכנס דרך זו לתוך זו, לרב חמא אינו יכול לומר דרך לי עליך, וכן אין להם חלונות זה על זה שיוכל לערער על סתימת אורו, וכן אם נטל זה בית וחצר וזה עלייה, אין לו לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו, ולא יביא אמת המים מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו, אע"פ שאביהם היה רגיל בכל אלו.

ולשיטת רב יש להם זה על זה דרך וחלונות וסולמות ואמת המים כדרך שהיה אצל אביהם.

והלכה כרב חמא. ולפיכך, אם נטל האחד טרקלין, והשני גינה בצידה, ושמו דמי הבנין והעצים זה כנגד זה, אבל לא השגיחו על שומת האויר, ורוצה בעל הגינה לבנות כותל בשלו, לא יוכל בעל הטרקלין לומר אתה מאפיל עלי.

ה. שני אחים שחלקו, אחד נטל שדה כרם

קדשיו בַּיָּדָה, אמר משה לפני הקב"ה, אפילו בשעה שאתה מחבב עמים, כל קדושו יהיו בידך. 'וְהָם תָּכֹפוּ לְרַגְלָהּ יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיהָ' אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, לישא וליתן בדבורותיו של מקום. מן הנביאים, שנאמר 'גַּם פִּי יִתְּנוּ בְּגוֹיִם עֵתָה אֶקְבָּצֵם וַיַּחֲלוּ מְעֵט מִמִּשְׂא מֶלֶךְ שָׂרִים, אם ילמדו כולם עתה אקבצם, ואם מעט מהם, יהיו פטורים ממשא מלך ושרים. מן הכתובים, שנאמר 'מִנְדָּה בְּלוּ וְהִלֵּךְ לֹא שְׁלִיט לְמִרְמָא עֲלֵיהֶם, מנדה זו מנת המלך, בלו זו כסף גולגולת, והלך זו ארנונא.

ב. גובים ממעות של יתומים להוצאות על כריית באר מים חיים לשתייה. ואם לא מצאו מים מחזירים להם. וגובים מהם להוצאות על שמירת העיר, ולכל דבר שיש להם הנאה ממנו. ואין פוסקים צדקה עליהם אפילו לפדיון שבויים. וכדי להחשיבם, פוסקים.

ג. כל אנשי העיר חייבים לשלם על שערי חומת העיר, חוץ מתלמידי חכמים, שתורתם משמרתם. ולכריית מעיינות ובורות, גובים גם מתלמידי חכמים, שגם הם צריכים לשתות. ואם בני העיר בעצמם יוצאים לחפור, אין תלמידי חכמים יוצאין עמהם, שגנאי הוא להם.

ד. אין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ. פעם אחת הטילו על בני טבריא לשלם דמי עטרה למלך, כיון

לבוא אצלו ולדבר עמו, ומשבנה בית שער באופן שאינו ראוי הפסיק מלבוא.

ט. אחד מבני העיר שלא רצה ליתן את חלקו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריה, כופים אותו. לרשב"ג אין כופים אותו אלא בעיר הסמוכה לספר. וחכמים חוששים גם בעיר שאינה סמוכה לספר, שמא יבוא גייס על העיר. וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר, י"ב חדש. ואם קנה בה בית דירה, הרי הוא כאנשי העיר מיד.

י. י"א שגובים לחומת העיר מכל אחד לפי ממון שיש לו, ולא לפי נפשות. וי"א שגובים לפי קירוב בתים, שבית הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק.

יא. תלמידי חכמים פטורים מלשלם על חומת העיר, שנאמר 'אספרם מחול ירבון', מה חול שמועט מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם. וי"א שנאמר 'אני חומה ושדי כמגדלות', אני חומה זו תורה, ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים. ויש שדרשו את הפסוק, אני חומה זו כנסת ישראל, שגודרים עצמם כחומה שלא ליטמע בגויים, ושדי כמגדלות אלו בתים כנסיות ובתי מדרשות.

דף ח'

א. מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים למדנו שאין מטילים מס על תלמידי חכמים: שנאמר בתורה, 'אף חֲבַב עַמִּים פֶּל'

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

יום, וטורח הוא לבקש את השלישי כדי לחלק.

י. תמחוי מתחלק לעניי עולם בכל יום, קופה מתחלקת מערב שבת לערב שבת לעניי העיר. רשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה, ולשנותה לכל מה שירצו. ורשאים בני העיר להתנות על המדות, כגון להגדיל את סאת העיר או להקטינה, ולהתנות על השערים שלא למכור ביוקר, ועל שכר פועלים, ולקנוס את העובר על קיצת דבריהם.

יא. אין עושים שררה על הציבור פחות משנים, אבל היחיד נאמן להיות גזבר. ושני אחים דינם כיחיד.

יב. 'ופקדתי על כל לוחציו' אפילו על גבאי צדקה שלוחץ על אדם שאינו אמוד. אבל מי שהוא אמוד, ממשכנים אותו גם בערב שבת.

יג. דיין שדן דין אמת לאמיתו, עליו נאמר 'וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר הַרְקִיעַ'. וי"א שגם על גבאי צדקה. ועל מי נאמר 'וּמְצַדִּיקֵי הַרְבִּים כְּכֹכְבֵים לְעוֹלָם וָעֶד', י"א שאלו גבאי צדקה, וי"א שאלו מלמדי תינוקות. 'וְאַהֲבִיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ' אלו תלמידי חכמים.

יד. גבאי צדקה יזהרו שלא יבוא לידי חשד, לפיכך אינם רשאים לפרוש זה מזה, אבל זה פורש לשער וזה לחנות, ובלבד שיראו שניהם כאחד. מצא מעות בשוק, או שהיה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק,

שברחו כל עמי הארץ מחל המלך על דמי העטרה.

ה. שיירא העוברת ממקום למקום ולנה בעיר, והודחה עם בני העיר ועבדו עבודה זרה, הם בסקילה וממונם פלט, כדין יחיד העובד עבודה זרה. ואם נשתהו שם שלשים יום חשובים 'יושבי העיר', ונהרגים בסייף וממונם אבד.

ו. המודר הנאה מאנשי העיר, כל שנשתהא שם י"ב חודש אסור ליהנות ממנו. פחות מכאן מותר. המודר 'מיושבי העיר', כל שנשתהא שם שלשים יום, אסור ליהנות ממנו. פחות מכאן, מותר.

ז. מי ששהה שלשים יום בעיר, גובים ממנו תמחוי. שהה שלשה חדשים, גובים ממנו לקופה, שהה חדשים לכסות. תשעה חדשים לקבורה, שנים עשר חדשים לפסי העיר.

ח. חרב קשה ממות, שזה מתנוול וזה לא. רעב קשה מחרב, שזה מצטער וזה לא. ושבי קשה מכולם, שהכל יש בו, שהגוי יכול לעשות בו כחפצו. ולפיכך פדיון שבויים היא 'מצוה רבה'.

ט. קופה של צדקה נגבית בשנים, שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים, ושררה היא, שממשכנים על צדקה גם בערב שבת. ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות, שצריך לעיין ולתת לכל אחד כפי טפלים התלויים בו. תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבויה וחלוקה יום

כסות אין בודקים אותו, שזה מתבזה וזה לא. וי"א שבודקים את הבא לבקש כסות ולא את הבא לבקש מזונות, שזה מצטער וזה לא.

ה. אין פוחתים לעני העובר ממקום למקום מכר שקונים אותו בפונדיון כשארבע סאים חטים נמכרים בסלע (והוא ככר הנעשה מרובע קב). ואם לן שם בלילה, נותנים לו מטה וכו'. שבת, נותנים לו מזון שלש סעודות.

ו. המחזר על הפתחים, אין נזקקים לתת לו מתנה מרובה מן הקופה, אבל נזקקים לתת לו מתנה מועטת.

ז. לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישית השקל בשנה. ושקולה מצות צדקה כנגד כל המצות. וגדול המעשה יותר מן העושה. בזמן שבית המקדש קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו, עכשיו שאינו קיים, אם עושים צדקה מוטב, ואם לאו באים עובדי כוכבים ונוטלין בזרוע. ואעפ"כ נחשב להם לצדקה.

ח. למה נאמר 'וַיִּלְבֹּשׂ צְדָקָה פְּשָׁרִין', מה שריון כל קליפה שבו מצטרפת לשריון גדול, כך צדקה כל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול. ויש שדרשו 'וּכְבֹּגְד עֲדִים כָּל צְדָקְתֵינוּ', שהצדקה דומה לבגד שכל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול.

ט. מצורע בשבעת ימי ספורו שבין טהרת הצפרים להבאת קרבנותיו, מטמא אדם, שנאמר כיבוס בגדים בימי ספירתו ונאמר

לא יתנם בכיסו, שלא יחשדו שגונב מעות של צדקה, אלא נותנם לארנקי של צדקה, וכשיבוא לביתו יטלם.

לא היה להם עניים לחלק, פורטים את הפרוטות בדינרי כסף אצל אחרים ולא לעצמם, שלא יחשדו אותם שפורטים בזול. וכן גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק, מוכרים לאחרים ולא לעצמם. ולא ימנו מעות של צדקה שתים שתים, שלא יאמרו שנים הוא נוטל ומונה אחת.

דף ט'

א. הגזבר עושה קופה אחת של צדקה, ומתנה עם הציבור שיוכל לחלקם לכל הבא ולא רק לעניי אותה העיר, ואינו צריך לעשות קופה נפרדת לעניי העיר וקופה אחרת לעניי שאר מקומות. ומי שנותנים לו על דעת שיעשה בהם כראות עיניו, אינו צריך להתנות.

ב. שני שוחטים, שהסכימו ביניהם שכל אחד מהם ישחוט ביום אחר, ואם ישחוט אחד ביומו של חברו, יקרעו את עור הבהמה ששחט, אם יש שם אדם חשוב אין בתנאם כלום.

ג. אף על פי שיש לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו, יצרור את המעות וימנה אותם כשמוסרם בידו.

ד. י"א שאדם הבא לבקש מזונות בודקים אותו אם אינו רמאי, ומי שבא לבקש

שמבקשים לעשות צדקה, יכשילם הקב"ה
בבני אדם שאינם מהוגנים, כדי שלא
יקבלו שכר.

יג. הרגיל לעשות צדקה, זוכה לבנים בעלי
חכמה בעלי עושר ובעלי אגדה.

דף י"ב

א. אע"פ שהקב"ה אוהב את העניים, אינו
מפרנסם, כדי שניצולו אנו בהם מדינה של
גיהינום על ידי שניתן להם צדקה. משל
למלך שכעס על בנו וחבשו בבית
האסורים, וצוה שלא להאכילו ושלא
להשקותו, הלך אדם אחד והאכילו
והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר
לו? ואנו קרוים בנים. וגם בזמן שאין אנו
עושים רצונו של מקום וקרויים עבדים,
כבר נאמר 'הלא פרוס לרעב לחמך'.

ב. כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו
מראש השנה, כך חסרונותיו קצובים, ואם
זכה נותנם לצדקה. המעלים עיניו מן
הצדקה, כאילו עובד עבודת כוכבים. כל
צדקה וחסד שישראל עושים בעולם הזה,
שלום גדול ופרקליטים גדולים בין ישראל
לאביהם שבשמים. גדולה צדקה
שמקרבת את הגאולה.

ג. עשרה דברים קשים נבראו בעולם, הר
קשה ברזל מחתכו, ברזל קשה אור
מפעפעו, אור קשה מים מכבים אותו, מים
קשים עבים סובלים אותם, עבים קשים
רוח מפזרתם, רוח קשה גוף סובלו, גוף

בימי חלוטו, מה להלן מטמא אדם כך גם
כאן.

י. גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה
רבינו, שבמשה נאמר כי יגורתי מפני האף
והחמה, ובעושה צדקה נאמר 'מתן בסתר
יכפה אף ושוחד בחיק חמה עזה' (שצדקה
בסתר הנקרא 'שוחד בחיק' יכפה גם חמה
עזה). וי"א שכופה אף ולא חמה, שגם
לאחר שוחד בחיק, עדיין חמה עזה. ויש
שדרשוהו על דיין, שאם נוטל שוחד מביא
חמה עזה לעולם.

יא. הנותן פרוטה לעני מתברך בשש
ברכות, שנאמר הלוז פרס לרעב לחמך
וגו', אז יבקע פשחך אורך, וארכתך מהרה
תצמח, והלך לפניך צדקה, כבוד ה' יאסף,
אז תקרא וה' יענה, תשוע יאמר הנני.
והמפייסו בדברים, מתברך בי"א ברכות,
שנאמר ותפק לרעב נפשך ונפש נענה
תשביע, וזרח בחשך אורך, ואפלתך
כצהרים, ונחה ה' תמיד, והשביע בצחצחות
נפשך, ועצמתך יחליץ, והיית כגן רוה,
וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו, ובנו
ממך חרבות עולם, מוסדי דור ודור
תקומם, וקרא לך גדר פרך, משבב נתיבות
לשבת.

יב. הרודף אחר צדקה, הקב"ה ממציא לו
מעות ועושה בהם צדקה, וי"א שממציא
לו בני אדם מהוגנים לעשות להם צדקה
כדי לקבל עליהם שכרו. שנאמר רודף
צדקה וגו' ימצא חיים צדקה וגו'. ירמיה
ביקש על אנשי ענתות, שגם בשעה

ט. איזהו בן העולם הבא? כל שחולק כבוד לזקנים בעולם הזה מחמת חכמת זקנתם.

י. רבי יוסף בן רבי יהושע ראה בחליו עולם הפוך, עליונים למטה ותחתונים למעלה, אמר לו אביו עולם ברור ראית. ושמע שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ואין בריה יכולה לעמוד במחיצת הרוגי מלכות בלוד.

יא. כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושים, חטא הוא להם, שנאמר, 'צדקה תרומם גוי' אלו ישראל, 'וחסד לאומים חטאת'. והטעם, 'י"א לפי שאין עושים אלא להתגדל, ורק ישראל הנותן צדקה כדי שיחיה בנו או שיזכה לעולם הבא הוא צדיק גמור ולא גוי. וי"א לפי שאין עושים אלא כדי שתמשך מלכותם, וי"א שאין עושים אלא להתיהר בו. וי"א שאין עושים אלא לחרף אותנו בו.

וי"מ 'צדקה תרומם גוי וחסד' אלו ישראל, אבל 'לאומים' חטאת בלבד, כלומר שאין נותנים צדקה, שאילו היו נותנים, היא מכפרת עליהם כמו שמכפרת על ישראל.

יב. שר עובד כוכבים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירים אותו משום שלום מלכות, אלא נוטלים ממנו ונותנים אותו לעניים עובדי כוכבים.

דף י"א

א. בנימין הצדיק הוסיפו לו מן השמים

קשה פחד שוברו, פחד קשה יין מפיגו, יין קשה שינה מפכחתו, ומיתה קשה מכולם, וצדקה מצלת מן המיתה, שנאמר וצדקה תציל ממות.

ד. אדם מביא דורון גדול למלך בשר ודם, ספק אם מקבלים ממנו. ואם מקבלים, ספק אם רואה פני המלך. אבל אצל הקב"ה, אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה. רבי אלעזר היה נותן פרוטה לעני קודם התפילה, שנאמר אני בצדק אחזה פניך.

ה. תלמידי חכמים שמנדדים שינה מעיניהם בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא משביעם מזיו השכינה לעולם הבא, שנאמר 'אשבעה בהקיץ תמונתך'.

ו. הנותן צדקה כביכול הוא מלוה להקב"ה, וכביכול עבד לזה לאיש מלוה, שנאמר 'מלוה ה' חונן דל', ואלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו.

ז. למה נאמר שתי פעמים 'וצדקה תציל ממות', אחת מזינה של גיהנום ואחת ממיתה משונה. ואיזו מצלת ממיתה משונה, שנותנה לארנקי של צדקה, שאינו יודע למי נותנה, והנוטל אינו יודע ממי נוטלה, ובלבד שהממונה עליה יהא נאמן כרבי חנניא בן תרדיון.

ח. מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים? י"א יפזר מעותיו לעניים, וי"א שישמח את אשתו לדבר מצוה.

אין לו אלא פתח אחד, וחילק את שני הבתים על פיו לשני בניו, ואת החצר לא חילק. ובאו לחלוק את החצר, י"א שזה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים בחצר, והשני נוטל חלק אחד. וי"א שנותנים ארבע אמות לכל פתח במשך החצר כנגד הפתח כשיעור רוחב הפתח, והשאר חולקים בשוה.

ו. מי שיש לו חפירה בחצר, ונותן בה גרעינים למאכל בהמה, אם אין לו פתח בבית אצל החפירה, יש לו ארבע אמות בחצר סביבות החפירה לכל רוח. ואם יש לו פתח לסוף ביתו אצל החפירה, ורגיל להשליך את הגרעינים דרך פתח זה, אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ארבע אמות כנגד אותה הפתח.

ז. אכסדרה שאין לה דפנות, ויש לה פתח לחצר, אין לה ד' אמות בחצר, שלא נתנו ד' אמות אלא כדי לפרק משאו, ויכול ליכנס לתוכה ולפרוק. ואם יש לה דפנות, גם אם הם נמוכות ואינם מגיעות לתקרה, יש לה ד' אמות.

ח. בית שער, יש לה ד' אמות. מרפסת שהרבה פתחי עליה פתוחים לה, וכולם עולים מן החצר אל המרפסת דרך סולם אחד, אין להם בחצר אלא ארבע אמות כנגד הסולם העולה אל המרפסת ולא יותר. לול של תרנגולים שיש לו פתח לחצר, אין לו ד' אמות, שהתרנגול מטפס ועולה מטפס ויורד. בית שחציו מקורה, אין לו ד' אמות בחצר כנגד הפתח, שיכול

עשרים ושנים שנה על שנותיו, על שפירנס אשה ושבעה בניה משלו כשלא היו מעות בקופה של צדקה.

ב. כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

ג. מי שקנה בית דירה בעיר, דינו כאנשי העיר, ומשלם מיד לחומת העיר. קנה בה קרקע בלא בית דירה, לתנא במשנתנו אין דינו כאנשי העיר. ולרשב"ג דינו כאנשי העיר, י"א שאפילו אם קנה קרקע כל שהוא, וי"א שרק אם קנה קרקע הראויה לבית דירה.

ד. שנים שיש להם חצר בשותפות, אין האחד כופה את חבירו לחלוק עמו עד שיהא ארבע אמות לכל אחד, חוץ מארבע אמות שיש לו סמוך לפתח ביתו. ואם יש להם שדה, לתנא קמא צריך שיהא בה תשעה קבין לכל אחד, ולרבי יהודה תשעה חצאי קבין. ובגינה, לתנא קמא צריך שיהא בה חצי קב לכל אחד, ולרבי עקיבא בית רובע. בטרקלין ומזון (מיני פלטיין) ושובך וטלית ומרחץ ובית הבד ובית השלחין צריך שיהא בהם כדי לזה וכדי לזה. וכל שייחלק ושמו עליו, חולקים אותו, ואם לאו אין חולקים. ואם רצו שניהם לחלוק, יחלוקו בכל אופן. ובכתבי הקודש אע"פ שרצו לא יחלוקו.

ה. מי שיש לו חצר ובה שני בתים, ואחד מן הבתים יש בו שני פתחים לחצר, והשני

ביקש הפנימי לסתום כנגד פתחו, החיצונים מעכבים עליו.

דף י"ב

א. בית שהיה לו פתח לחצר וסתמו, אם לא פרץ את פצימיו, יש לו ד' אמות בחצר, ואם פרץ אין לו. היה מת בתוך הבית, אם לא פרץ את פצימיו, אינו מטמא אלא כנגד הפתח. ואם פרץ, דינו כקבר ומטמא ד' אמות בכל סביביו.

ב. מבואות המפולשות לעיר אחרת, וביקשו בני העיר שהמבואות בתוכם לסותמם, בני עיר האחרת מעכבים עליהם, גם אם יש להם דרך במקום אחר, שכבר הוחזקו לקצר דרכם דרך המבואות, ומצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.

ג. מבואות המפולשים לרשות הרבים, וביקשו בני מבואות להעמיד בו דלתות, בני רשות הרבים מעכבים עליהם גם אם ישאירו להם ד' אמות בתוך המבוי, שפעמים שבני רשות הרבים דוחקים עצמם ונכנסים עד סוף המבוי.

ד. ד' אמות במבוי הסמוכות לרשות הרבים, דינם כרה"ר לענין ספק טומאה.

ה. אחד מן השותפים בשדה שרצה לחלוק, רואים אם לאחר החלוקה יהיה לכל אחד מהם כשיעור שנקרא שדה באותו מקום. ושיעורו בבבל הוא 'בית חרישת יום', י"מ כחרישת יום בשעת

ליכנס עם חמורו לחציו שאינו מקורה ולפרק משאו. וגם אם חציו המקורה עומד כלפי חוץ, יכול ליכנס עם חמורו לחציו הפנימי ולפרק משאו.

ט. מי שביתו עומד בין שני מבואות, ופתחו עומד במבוי זה, וביקש להחזירו למבוי אחר, בני מבוי השני מעכבין עליו. ואם היה לו שם פתח וסתמו, אם כשנסתם לא פרץ את פצימיו, פירוש שלא סילק את המזוזות ואת המשקוף והמפתן, יכול לחזור ולפותחו. ואם פרץ את פצימיו, אינו חוזר ופותחו.

י. חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם, מתחלקת לפי בני אדם ולא לפי פתחים. זבל שבחצר, מתחלקת לפי פתחים, שהרי דרך הפתחים השליכוהו.

יא. חמש חצרות הפתוחות למבוי, לשיטת רבי כולם משתמשות במבוי כנגד החצר החיצונה, והחיצונה אינה משתמשת אלא כנגדה. וכן השאר משתמשות כנגד השניה, והשניה משתמשת רק עד כנגד חצירה. נמצאת הפנימית משתמשת כנגד כולם, וכנגד חצירה היא משתמשת לבדה. ולפיכך אם ביקש אחד מן הפנימיים לסתום ד' אמות שיש לו כנגד פתח חצירו, הפנימיים ממזנו מעכבים עליו ולא החיצונים.

ולשיטת רבי שמעון בן אלעזר כולם משתמשות בכל המבוי, ולפיכך גם אם

ח. אין פותחים לדרוש בכלה פחות מעשרה.

ט. כל המריעים לו לא במהרה מטיבים לו, וכל המטיבים לו לא במהרה מריעים לו.

י. קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ולאחר מכן אין לו אלא לב אחד. הרגיל בין, אפילו לבו אטום כבתולה היין מפקחו.

יא. בכור שמת אביו, נותנים לו שני חלקיו בשדה זו אצל זו. אם אחד מן האחים ייבם את אשת אחיו, ונוטל את חלק המת בנחלה, לאביי דינו כבכור שנאמר 'והיה הבכור', ונוטל שני חלקיו זו אצל זו. ולרבה הויתו כבכור ולא חלוקתו.

יב. מי שקנה קרקע סמוך לקרקע של אביו, ומת אביו, וביקש מן האחים שיתנו לו חלקו סמוך לשדהו, ושאר האחים לא רצו, לרבה כופים אותם על מדת סדום, ולרב יוסף יכולים לומר לו שחלק זה מעולה אצלינו. וכן אם הניח להם אביהם שני שדות, ובכל אחת יש יאור להשקות ממנה, ואחד מהם רצה שדה אחת שסמוכה לשדהו, לרבה כופים את השני שיתנהו לו, ולרב יוסף יכול לומר שיאור זה מתייבש וזה לא, ותן לי חלקי בשני השדות. ואם שני השדות עומדות סמוך ליאור אחד, לרב יוסף כופים את השני על מדת סדום, שהרי שתי השדות שוות. ולאביי יכול לומר, טוב לי שיהא לך שתי שדות מכאן מכאן ושלי באמצע, כדי

הניר, שהוא פחות מיום בשעת הזרע שנוח לחרוש, ובמקום שנהגו לחרוש בשעת הזרע שני פעמים, כדי שישכור שוורים ליום שלם. וי"מ בית חרישת יום בימי הזרע, ובמקום שהארץ קשה שיש טורח בשעת הזרע כבשעת הניר. אם יש להם בשדה בור שמשקים אותה ממנו, צריך שיהא לאחר החלוקה ביד כל אחד כשיעור שצריך פועל להשקות במשך יום שלם, שלא ימצאו אדם שישכיר את עצמו לחצי יום.

ו. שיעור חלוקה בכרם, שיהא לכל אחד מהם לאחר חלוקה שלשה קבים. וכן האומר לחבירו חלק בכרם אני מוכר לך, לסומכוס לא יפחות משלשה קבים, ולרבי יוסי אין אלו אלא דברי נביאות. ושיעור חלוקת כרם בבבל, שיהא לכל אחד מהם שלשה חלקים של י"ב גפנים, והוא כשיעור שאדם עודר ביום.

ז. מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים, אבל מן החכמים לא ניטלה. וחכם עדיף מנביא, שנאמר ונביא לבב חכמה, הקטן נתלה בגדול.

וכך מצאנו שחכם אומר דבר בטעם, ומכוין דבריו להלכה שנאמרה למשה מסיני. מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות, כאותו שוטה שניבא על רב אשי שעתיד להיות ראש ישיבה בעיר מחסיא, ובתו הקטנה של רב חסדא שניבאה שתנשא לרמי בר חמא ולרבה.

המרחץ, ואין לו זיתים לעשות בבית הבד, יכול העשיר לומר לו קח לך עבדים שיחממו את המרחץ, וקח לך זיתים ותעשה בבית הבד. ואין העני יכול לכוף לעשיר שיקנה ממנו חלקו מדין 'גוד או איגוד', שאין כאן איגוד, כיון שהעני אין לו מעות לקנות את חלקו של העשיר.

ה. שנים שיש להם בשותפות חצר שאין בה דין חלוקה, ואמר אחד לחבירו טול אתה ארבע אמות, ואני אקח את המותר, לתנא קמא שומעים לו, ולרשב"ג אין שומעים לו, שיכול לומר במתנה איני חפץ ליטול כי 'שונא מתנות יחיה', ובדמים איני רוצה לקנות.

ו. שנים שיש להם בשותפות כרך אחד מכתבי הקודש, כגון ספר תורה, גם אם רצו לחלוק אינם חולקים. היה להם שותפות בשתי כריכות, כגון ספר תורה ונביאים, אם רצו שניהם לחלוק חולקים. אבל אם רק אחד רצה לחלוק, אינו יכול לכוף את השני ולומר לו, או שתיקח את היפה ותחזיר לי דמים ששוה יותר, או שאקח את היפה ואחזיר לך את הדמים היתירים, ואין כאן דין של 'גוד או איגוד', ששניהם צריכים לשני הספרים. וכן שני אחים שירשו שתי שפחות, אחת שאופה ומבשלת ואחת שטווה ואורגת, אין האחד יכול לומר לשני טול אתה אחת ואני אחת, ששניהם צריכים לשתי השפחות ואין זה 'גוד או איגוד'.

ז. לרבי מאיר מדביק אדם תורה נביאים

שתרבה לך אריסים, ותהא שדה שלי משתמרת יפה. ובכולן הלכה כרב יוסף.

דף י"ג

א. שני אחים שירשו שדה שיש בה נהר על פני מזרח ויאור על פני צפון, חולקים אותה לשמונה, שיהא לשניהם חלקים שוים הסמוכים לנהר וליאור.

ב. שנים שהם שותפים בדבר שאין בו דין חלוקה, י"א שהאחד יכול לומר לחבירו 'גוד או איגוד', כלומר או מכור לי חלקך או שתקנה ממני חלקי. וי"א שאינו יכול לומר כן, ולפיכך אם ירשו עבד כנעני או בהמה טמאה, ואחד מהם בכור והשני פשוט, יעבוד לזה יום אחד ולזה שני ימים. ולהלכה יכול שותף לומר 'גוד או איגוד' (ע"ב).

ג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. ואינו יכול לכפות את רבו שימכור לו חלקו מכח הדין של 'גוד או איגוד', שאינו יכול לומר 'גוד', כלומר קנה את חלקי, שאין בן חורין נמכר לעבד עולם. אבל כופים את רבו שיעשנו בן חורין מטעם אחר, כדי שיוכל לינשא ולפרות ולרבות.

ד. שני אחים אחד עני ואחד עשיר, והניח להם אביהם מרחץ ובית הבד, אם עשאים להשכיר לאחרים, חולקים ביניהם בשכר. ואם עשאים לעצמו, שניהם משתמשים בו. ואם העני אין לו מעות לחמם את

ג. ספר תורה צריך שיהא שיעור הקיפו כארכו. ושיער רבי היקף ספר תורה הנכתב על גויל שהוא ששה טפחים, ובקלף לא ידע שיעורו.

ד. ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו, ואמה וחצי רחבו, ואמה וחצי קומתו. ונחלקו תנאים במידת האמות של ארון ומה היה מונח בו:

לרבי מאיר, היו באמה של ששה טפחים. הלוחות, שאורך כל אחת ששה, היו מונחות זו אצל זו באורך הארון, ואכלו י"ב טפחים. נשתיירו באורך הארון שלשה טפחים, טפח אחד לשתי הכתלים, ושני טפחים לספר תורה שנגלל על עמוד אחד שהקיפו שני טפחים, ומניח מעל היקיפו מעט מגלילתו, כדי שיכנס בחלל של שני טפחים. רוחב הלוחות ששה, ונשתיירו ברוחב הארון שלשה, טפח לשני הכתלים, ושני טפחים שלא יהא ס"ת נכנס ויוצא דחוק. והעמודים שעשה שלמה, היו עומדים מחוץ לארון. לרבי יהודה אמה של ארון בת חמשה טפחים, י"ב טפחים של אורך הארון לשתי הלוחות, וחצי טפח לשתי הכתלים. רוחב הארון שבעה טפחים ומחצה, ששה לרוחב הלוחות, חצי טפח לשתי הכתלים, וטפח לעמודי כסף שעשה שלמה. וספר תורה היה מונח מצדו של ארון על דף של עץ שיצא ממנו, ולאחר מכן הניחווהו בארגז ששיגרו בו פלשתים דורון לאלקי ישראל.

וכתובים בכרך אחד. ולרבי יהודה צריך לכרוך תורה בפני עצמה, ונביאים בפני עצמן, וכן כתובים. ולחכמים, צריך לכרוך כל ספר של נביאים או של כתובים בפני עצמו.

ח. בין חומש לחומש של תורה, מרחיקים ארבעה שיטים חלק, וכן בין כל נביא לנביא. ובנביא של שנים עשר, די בשלשה שיטים. ואם נזדמן לו סיום הספר מלמטה בסוף הדף, מתחיל את הספר האחר בראש הדף, ואין צריך להניח ריוח חלק ביניהם.

דף י"ד

א. הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד (לסוברים שמותר לעשות כן, ראה לעיל דף י"ג), מניח בראשו קלף חלק כדי לגול את העמוד שהספר נגלל עליו, ובסופו כדי לגול את הקיפו (כשגולל את כל הספר מתחילתו לסופו על עמוד אחד). ומסיים תורה מלמטה, ומתחיל נביא למעלה בראש הדף.

אבל לא יניח חלק בראש הדף, שהרי אם בא לחתוך חותך, וגנאי הוא שישתנה דף הראשון משאר דפים.

ב. כל הספרים נגללים מתחילתם לסופם, וספר תורה נגלל לאמצעיתו, ועושה לו עמוד מכאן ומכאן, וכך היו כתבי ספרים בירושלים עושים.

א) משה רבינו כתב ספרו ופרשת בלעם. וי"א שכתב גם ספר איוב שהיה בימיו. ב) שמונה פסוקים אחרונים שבתורה מ'וימת משה', י"א שיהושע כתבם, וי"א שהקב"ה אומר ומשה כותב בדמע. ג) יהושע כתב ספרו עד 'וימת יהושע', ומשם כתב אלעזר עד 'ואלעזר בן אהרן מת', ומשם כתבו פנחס. ד) שמואל כתב ספרו עד 'שמואל מת' וספר שופטים ורות, וגד החוזה ונתן הנביא סיימו את ספרו. ה) דוד המלך כתב תהלים על ידי עשרה זקנים: אדם הראשון, מלכי צדק, אברהם, משה, הימן, ידותון, אסף, ושלשה בני קורח. ו) ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקינות (איכה). ז) חזקיה וסיעתו כתבו ישעיה, משלי, שיר השירים וקהלת. ח) אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל, שנים עשר, דניאל ומגילת אסתר. ט) עזרא כתב ספרו, ויחס של דברי הימים עד לו, שלא עלה עזרא מבבל עד שיחס את עצמו. ונחמיה בן חכליה גמרו.

ב. שמונה פסוקים האחרונים שבתורה יחיד קורא אותם ואין מפסיקים בהם. י"א משום שיהושע כתבם, וי"א משום שנשתנו להיכתב בדמע.

ג. תנאים נחלקו באיזה זמן היה איוב: י"א שהיה בימי משה, י"א בימי מרגלים, י"א שלא היה ולא נברא, ומשל הוא. י"א שהיה מעולי גולה ובית מדרשו בטבריה, י"א שהיה בימי שפוט השופטים, י"א בימי אחשורוש, י"א בימי מלכות שבא, י"א

ה. לוחות ושברי לוחות מונחים בארון. השם וכל כינויו מונחים בארון.

ו. למה נאמר 'הלוחות הראשונים אשר שיברת', שכך אמר לו הקב"ה למשה: יישר כחך ששברת.

ז. סדרם של נביאים: יהושע, שופטים, שמואל, מלכים, ירמיה, יחזקאל, ישעיה, שנים עשר. הושע היה תחילה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו פרק, והם הושע וישעיה עמוס ומיכה, ולפי שנבואתו קטנה, סמכוה אצל חגי זכריה ומלאכי שהיו בסוף הנביאים כדי שלא תאבד. ישעיה קדם לירמיה ויחזקאל, ואע"פ כן איחרוהו, לפי שסופה של מלכים עוסקת בחורבן, וירמיה כולה חורבן, ותחילתה של יחזקאל חורבן וסופה נחמה, וישעיה כולה נחמה, סמכו חורבן לחורבן ונחמה לנחמה.

ח. סידרם של כתובים:

רות, תהלים, איוב, משלי, קהלת, שיר השירים, קינות (איכה), דניאל, מגילת אסתר, עזרא, דברי הימים. ולא הקדימו את איוב גם לסובר שהיה בימי משה, שלא להתחיל בפורענות. אבל רות, אע"פ שיש בה פורענות יש לה אחרית, שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות, ועל שם כך נקרא שמה רות.

דף ט"ז

א. ואלו שכתבו תורה נביאים וכתובים:

ח. גדול הנאמר באיוב יותר מהנאמר באברהם, שבאברהם נאמר כי ירא אלקים אתה, ובאיוב איש תם וישר ירא אלקים [וסר מרע].

דף ט"ז

א. הקדוש ברוך הוא הטעים לאיוב מעין עולם הבא, שהבקר חרשו בשדותיו, ומיד אחריהם הלכו האתונות, ואכלו מה שצמח.

ב. כך דרכו של השטן, יורד לעולם ומתעה בני אדם לחטוא, ולאחר מכן עולה לשמים, נוטל רשות ונוטל נשמה. והוא השטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות.

ג. שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו, שהשטן ראה את הקב"ה נוטה דעתו אחר איוב, וחשש שמא ישכח את אהבתו לאברהם. וכן פנינה הכעיסה לחנה כדי שתתרעם על כך שהיא עקרה.

ד. י"א שביקש איוב להפוך קערה על פיה, שאמר 'אָרְץ נִתְּנָה בְּיַד רְשָׁע פְּנֵי שַׁפְּטִיָּה יִכְסֶה, וְכִלְפֵי שָׁמַיִם נִתְּכִין. וי"א שלא דיבר אלא כנגד השטן.

ה. איוב ביקש לפטור את כל העולם מן הדין, אמר, רבוש"ע בראת שור פרסותיו סדוקות חמור פרסותיו קלוטות, בראת גן עדן בראת גיהנום, בראת צדיקים בראת רשעים, מי מעכב על ידך? השיבו לו

בימי כשדים, וי"א בימי יעקב היה ונשא את דינה בת יעקב.

ד. י"א שימי שנותיו של איוב היו משעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שיצאו, וי"א שהיו שנותיו ארוכות כמשעה שנכנסו למצרים עד שיצאו.

ה. י"א שאיוב ישראל היה, וי"א שהיה חסיד באומות העולם, ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו, הביא הקב"ה עליו ייסורים התחיל מחרף ומגדף, כפל לו הקב"ה שכרו בעולם הזה, [כדי] לטרדו מעולם הבא. ולדעת הסוברים שהיה לאחר זמנו של משה, היה מישראל, שהרי ביקש משה רבינו שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים, וניתן לו.

ו. שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם: בלעם, ואביו, איוב, אליפז התימני, בלדד השוחי וצופר הנעמתי, אליהוא בן ברכאל הבוזי. ואע"פ שאליהוא היה ישראל ויש אומרים שגם איוב, עיקר נבואתם היתה לאומות.

ז. למה נאמר 'ויהי בימי שפוט השופטים', דור ששופט את שופטיו, שהשופטים עצמם היו מקולקלים, שאם אמר לאחד טול קיסם מבין עיניך, כלומר פרוש מעבירה קטנה, אומר לו הנשפט טול קורה מבין עיניך. השופט אמר לו כספך היה לסיגים, כלומר שמעורב בו נחושת, השיב לו הנשפט יינך מהול במים.

בימיו, וי"א שעשה ישמעאל תשובה בימיו.

י. ביום שנפטר אברהם אבינו עשה יעקב תבשיל של עדשים לנחם את אביו. כי עדשה אין לה פה, וכך גם האבל אין לו פה. דבר אחר מה עדשה זו מגולגלת, כך אבילות מגולגלת ומחזרת על באי עולם. ולפירוש הראשון אפשר לנחם גם בביצים.

יא. חמש עבירות עבר עשו באותו היום (שמכר את הבכורה), בא על נערה מאורסה, הרג את הנפש, כפר בעיקר, כפר בתחיית המתים, ושט את הבכורה.

יב. כל מיתה שנאמר בה 'גויעה ואסיפה' זו היא מיתתן של צדיקים. וגם בישמעאל נאמר כן, שעשה תשובה בחיי אביו.

דף י"ז

א. שלשה הטעים אותם הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אברהם יצחק ויעקב, שנאמר בהם בכל מכל כל. ולא שלט בהם יצר הרע. וי"א שגם בדוד לא שלט, שנאמר ולבי חלל בקרבי.

ב. ששה לא שלט בהם מלאך המות, אברהם יצחק ויעקב שנאמר בהם בכל מכל כל, משה ואהרן שמתו על פי ה', וכן מרים, שלמדנו גזירה שוה ממשה שמתה על פי ה', אלא שלא נאמר בה בפירוש משום גנאי.

חבריו, הקב"ה ברא יצר הרע וברא לו תורה תבלין.

ו. אין אדם נתפס בשעת צערו, כלומר שאינו מתחייב על שדיבר קשה מחמת צער וייסורים, שנאמר באיוב 'לא בְדַעַת יְדַבֵּר'.

ז. חברי איוב היו רחוקים זה מזה שלש מאות פרסאות, ואע"פ כן ידעו מצערו, שהיה להם שלשה פרצופים חקוקים על כתרם וי"א על אילן, וכשבאו ייסורים על אחד מהם נשתנה פרצופו. ומשום כך שגור בלשון בני אדם 'או חברותא כחברי איוב או מיתותא' ח"ו.

ח. אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים, אוי לו למי שבניו נקבות. אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסי, אשרי מי שאומנותו בסם, אוי למי שאומנותו בורסי.

ט. חכמים נחלקו בביאור הכתוב וה' בַּרְךָ אֶת אֲבִרְהָם 'פְּכָל':

יש מפרשים שלא היתה לו בת, ויש מפרשים שהיתה לו בת, ויש אומרים שהיתה לו בת ו'בכל' שמה. ויש אומרים ש'איצטגנינות' היתה בלבו, שכל מלכי מזרח ומערב השכימו לפתחו לשאול מה יארע להם. ויש אומרים אבן טובה תלויה בצווארו וחולה שרואהו מיד מתרפא, וכשנפטר מן העולם תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה. וי"א שלא מרד עשו

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ד. ארבעה מתו בעטיו של נחש, שלא היו ראויים למות רק משום גזירת מיתה שנגזרה על כל תולדות אדם בעצתו של נחש, ואלו הם: בנימין בן יעקב, עמרם אבי משה, ישי אבי דוד, כלאב בן דוד.

ג. שבעה לא שלט בהם רמה ותולעה, אברהם יצחק ויעקב שנאמר בהם בכל וכו', משה אהרן ומרים שמתו על פי ה', בנימין שנאמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו. וי"א גם דוד, שנאמר אף בשרי ישכון לבטח.

הדרן עלך השותפין למסקנא

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

(שממסמסים את הלבנים) מן הכותל שלשה טפחים. וכן מרחיקים את הריחיים מהכותל, שלשה טפחים מהתחתונה שהם ארבעה מהעליונה. וכן את התנור שלשה טפחים משוליו, שהם ארבעה משפתו העליונה.

ד. האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך, צריך שיהא הכותל שלשה טפחים. ה. הבא לסמוך בור סמוך למצר של חבירו, ולחבירו אין שם בור. ו"א שבשדה העשויה לבורות צריך להרחיק שלשה טפחים, ובשדה שאינה עשויה לבורות, לאביי סומך את הבור סמוך למצר, ולרבא ירחיק שלשה טפחים, שמא גם חבירו ימלך וירצה לחפור בור. וי"א שבשדה שאינה עשויה לבורות סומך למצר לדברי הכל, ובשדה שעשויה לבורות, לאביי סומך למצר, לפי שבשעת חפירתו לא היה לחבירו שם בור. ולרבא אינו סומך, כי

א. לא יחפור אדם בור או שיח או מערה או אמת המים או נברכת כובסים סמוך לבור של חבירו, אא"כ הרחיק שלשה טפחים מכותל הבור שהוא שלשה טפחים הסובב את הבור, וביחד יהיו ששה טפחים. שגם הראשון היה צריך להרחיק שלשה טפחים. (ולהלן יתבאר באיזה אופן היה הראשון צריך להרחיק). וסד בסיד את כותלי הבור. ובגמרא (יט.) נסתפקו אם צריך שלשה טפחים וגם לסוד סיד, או די באחד מהם.

ב. מרחיקים את הגפת (פסולת של זיתים) ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים (אבנים שהאור יוצא מהם) מכותלו של חבירו הבנוי על הקרקע שלשה טפחים, או סד בסיד (ואז אינו מרחיק כלום. להלן יט.).

ג. מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה (שמרפה את הכותל) ואת מי רגלים

לאסור דירתו של אדם אלא אם כן ההיזק מוכן.

ג. לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות כדי עבודת הכרם. ואם היה גדר בינתיים, אם יש בקרקע הפסק של סלע ביניהם, והשרשים לא יתפשטו, כל אחד סומך את אילנותיו לגדר. ואם אין הפסק של סלע ביניהם, והיו שרשי האילן יוצאים בתוך של חברו, מעמיק להם זה שלשה טפחים, כדי שלא יעכב את המחרישה.

ד. מרחיקים את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה, שהשרשים הולכים כ"ה אמה ומזיקים את הבור. ולרבא צריך להרחיק גם אם אין לחבירו בור, שאם ירצה חבירו לחפור בור, לא יעכבוהו שרשי האילן. ואם נטע אדם אילן בתוך שדהו, ולאחר מכן מכר חצי שדהו לאחר, וחפר הלוקח בור, אין המוכר צריך לקוץ את אילנו.

ה. מרחיקין מים ששורים בהם פשתן מן הירק, ואת הכרישין מן הבצלים. ולשיטת רבא צריך להרחיקם גם אם אין שם פשתן או בצלים, שאם ימלך השני להניח ירק ובצלים לא ינזקו. ולשיטת רבי יוסי על הניזק להרחיק את עצמו, ולפיכך אין צריך להרחיק את מי המשרה מן הירק ולא את הכרישים מן הבצלים, רק בעל הירק והבצלים שהוא הניזק ירחיק את עצמו מן המזיק.

החפירה מחלשת את הקרקע. ואפילו לרבי יוסי הסובר שאין צריך להרחיק את האילן מן הבור, מודה שכאן אסור, שכל חפירה וחפירה שחופר בבור מחלשת את הקרקע.

ו. ומודה אביי שאם באו לחפור שניהם בבת אחת, צריך כל אחד להרחיק שלשה טפחים כדי שיהיה ביניהם ששה טפחים.

ז. אם היה סלע הבא בידיים, והוא קרקע רך המתכתש מאליו, הכל מודים שגם החופר הראשון מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד.

דף י"ח

סיכומי הדינים בענין הרחקת דבורים מן החרדל הוא על פי העולה למסקנא מדברי התוס' בביאור דעת רש"י. הערות יתקבלו בברכה.

א. כל הדברים שצריך להרחיקם שלשה טפחים מן הכותל, כגון גפת וזבל, זרעים ומחרישה ומי רגלים, רחיים ותנור, לשיטת רבא צריך להרחיק אותם גם אם אין שם כותל, שמא יעשה חבירו כותל, ולא שנינו במשנתנו כותל אלא להשמיענו שכל אלו קשים לכותל.

ב. לא יפתח אדם חנות של נחתומים ושל צבעים, או רפת של בקר תחת עליה שחבירו אוצר בה תבואה או שמן, שהעשן והריח קשה להם. אבל אם הרפת (או החנות) קדמה לאוצר, מותר, שאין לנו

כהוגן, שמחמת סמיכתו למיצר יצטרך הוא להרחיק יותר, יכול גם השני לעשות שלא כהוגן ולסמוך אצלו. ואינו דומה לבור שהראשון סומך והשני צריך להרחיק ששה טפחים, לפי שמזיק בידיים את קרקעו על ידי החפירה. תוס' ד"ה ואי, בדעת רש"י).

דף י"ט

א. נברכת של כובסים, ששורים בה את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים עד שמחמיצים ומסריחין (ונקרא בלשון חכמים 'מחמצן'), צריך להרחיקה מכותל חבירו שלשה טפחים. ואותה שכובסים ומשפשפים בה את הבגדים והמים נתזין למרחוק (נדזיין), צריך להרחיקה ארבע אמות.

ב. כל אלו שנמנו בתחילת המשנה שצריך להרחיקם, כגון בור ונברכת הכובסים ואמת המים, נסתפקו בגמרא אם צריך גם לסוד בסיד, או שאם סד בסיד אין צריך להרחיקם. ואם היה סלע הבא בידיים, צריך גם להרחיקם וגם לסוד בסיד. וכל אלו שנמנו בהמשך המשנה, שצריך להרחיקם מחמת הבל כגפת וזבל וכו', אם סד בסיד אין צריך להרחיק.

ג. חול יבש, אין צריך להרחיקו מן הכותל, שאינו מתחמם מדבר קר, ואינו מזיק. וחול לח, צריך להרחיקו.

ד. מרחיקים את הזרעים מן הכותל גם

ב. דין הרחקת החרדל מן הדבורים: לשיטת רבא: הזורע חרדל בשדהו, לחכמים צריך להרחיקו משדה חבירו, גם אם אין שם דבורים, שמא יביא חבירו דבורים, והחרדל יזיק את הדבש, שהדבורים אוכלים את החרדל ומחדד את פיהם, ואוכלות דבש שלהם. ואם סמך את החרדל ברשות, כגון שהיתה כל השדה שלו וזרע שם חרדל, ומכר חצי שדהו, אזי כשהלוקח מביא שם דבורים, צריך המוכר להרחיק את החרדל שלו. אבל בעל הדבורים אינו צריך להרחיק את עצמו מן החרדל, שאינם מזיקים את החרדל כלל, שאוכלים רק את העלה ולא את הגרעין, והעלה חוזר וצומח.

ולרבי יוסי גם בעל הדבורים חשוב מזיק, שהדבורים אוכלים את החרדל ומזיקים אותו. ולפיכך, אם הגיע בעל החרדל ברשות, כגון שהיתה השדה שלו, אינו צריך להרחיק את חרדלו כלל כשהלה מביא דבורים, כיון שגם בעל הדבורים מזיקו, ובעל החרדל הגיע ברשות, על בעל הדבורים להרחיק. אבל אם לא הגיע ברשות, לא יביאו שניהם סמוך למיצר, אלא כל אחד ירחיק את שלו חצי הרחקה.

(ולשיטת אב"י: גם לחכמים וגם לרבי יוסי שניהם מזיקים זה את זה, ולפיכך, לחכמים יכול הראשון לסמוך למיצר, והשני מרחיק כל מה שצריך להרחיק, כדין בור. ולרבי יוסי, יכול השני לסמוך ליד הראשון, כיון שהראשון עשה קצת שלא

לבית השני, לפי שיכול לאכלו ואין האדם מבטלו, ולפיכך לא חשוב כמחיצה. וקל וחומר בחררה עבה שאינה נמאסת, שאינה ממעטת בשיעור החלון.

ט. תבן שאינה ראויה לכלום, כגון שנרקבה ואינה ראויה למאכל בהמה, ויש בה קוצים ואי אפשר לעשות בה טיט, ואינה ראויה להסקה שהיא לחה, וכן גרוגרות שאינם ראויים לאכילה, כגון שהתליעו, ממעטים בשיעור החלון, שהאדם מבטלם שם. ולפיכך אם היה התבן בקופה, או שהיו גרוגרות אלו בחבית של חרס שפיה כלפי הבית שיש בה המת, או בחבית של מתכת, רואים כל שאילו ינטלו החבית והקופה, ויכולים תבן וגרוגרות לעמוד בפני עצמן, חוצצים. ואם לאו, אינם חוצצים.

דף כ'

א. ואלו הדברים שממעטים את החלון משיעורו כדי שלא תעבור הטומאה מבית לבית:

א. הניח בה עשבים שאינם ראויים למאכל בהמה. ב. עשבים שעלו מאליהן בחלון של כותל חורבה, או בכותל יישוב והם באים חוץ לשלשה מן החלון, שאינם מזיקים לכותל. ג. מטלונות עבות שאין בהם שלש על שלש, שאינם ראויים לטלאי, ומסרטים כעין שק שאינם ראויים לקנח פי מכה. ד. אבר ובשר מדולדלים של

כשזורע אותם במפולת יד בלא מחרישה, ואפילו בארץ ישראל שאינו משקה אותם במים. ואע"פ ששרשי הזרעים אינם הולכים לצדדים, הם מחלידים את הקרקע במקומם אצל הכותל, ומעלים עפר תיחוח, והקרקע שתחת יסוד הכותל מתמוטט לצדדים.

ה. מרחיקים את המחרישה מן הכותל גם אם אינו זורע בה זרעים, כגון שחורש לאילנות.

ו. המבריק גפן יחידי בארץ, אם אין על גבה עפר שלשה טפחים, לא יביא זרע עליה, אבל זורע את הצדדין אילך ואילך, ששרשי הזרעים אינם מתפשטים לצדדים.

ז. לרבה בר בר חנה מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו, ולא אמרו שמרחיקים מי רגלים מן הכותל אלא כששופך עביט מלא במי רגלים. ונדחו דבריו, ולפיכך לא ישתין אדם מים בצד כותל לבנים של חבירו אלא אם כן הרחיק שלשה טפחים. ובכותל של אבנים ירחיק טפח. היה הכותל בנוי מסלע, אינו צריך להרחיק.

ח. חלון שבין בית לבית, ומת מונח באחד מהם, ורקיק (חררה דקה ורכה) מונח עליו, אע"פ שנמאס מלחלוח הכותל, וגם אינו מקבל טומאה שנילוש במי פירות ולא נגע במים, אינו ממעט את החלון משיעורו, ואם יש בו פותח טפח, הטומאה עוברת

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

האור בתקרה. היה מעמידו בעלייה, צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים, ובכירה טפת. ובשל נחתומים שמסיקים אותו תמיד, צריך שיהיה תחת התנור ארבעה טפחים, ותחת הכירה שלשה.

ואם הרחיק כשיעור הראוי והזיק, לתנא קמא משלם, ולרבי שמעון פטור.

ז. לא יפתח אדם חנות של נחתומים ושל צבעים תחת אוצרו של חבירו, שהעשן מזיק לשמן ולתבואה. אבל תחת אוצר של יין, מותר, שהעשן משביחו. ולא יפתח רפת של בקר אפילו תחת אוצר של יין, שהריח מקלקלו. וביין שלנו גם חנות של נחתומים אסור, שאפילו עשן של נר קשה לו.

ח. אם הרפת קדמה לאוצר, מותר (עיין לעיל יח.). ואם כיבד וריבץ את גגו לצורך האוצר, ולא הספיק להכניס תבואה עד שפתח זה חנות תחתיו, או שריבה העליון חלונות בעלייתו, וגילה דעתו שעשוי לאוצר, וצריך שיכנס אויר שלא ירקב התבואה, או אם בנה עלייה על גגו, ורגילים לבנות שם לאוצר, נסתפקו בגמרא אם נחשב שהחנות קדם או שהאוצר קדם.

ט. אם הכניס באוצר תמרים ורמונים, נסתפקו בגמרא אם אסור לפתוח חנות תחתיו או לא.

י. שחת של תבואה דינה כרפת בקר, ואסור להניחה תחת האוצר.

בהמה וחיה טמאה, הקשורה לחלון, והיא כחושה שאינה ראויה לנכרי. ה. עוף טמא הקשור לחלון, והוא כחוש שאינו ראוי לנכרי, ומסרט שאינו ראוי לקטן. ו. עובד כוכבים הכפות בחלון על פי המלכות. ז. תינוק בן שמונה המונח בחלון בשבת, שהוא מוקצה. ח. מלח מר שיש בו קוצים שאינו ראוי לאכילה ולא לעורות, המונח על חתיכת חרס שאין בו שיעור ליתן בין פצים לחבירו. ט. כלי חרס מטונף שיש בו נקב, ואינו ראוי אפילו למקיד דם. י. ספר תורה בלוי שאינו ראוי לקריאה, ונגנז שם.

ב. השלג והברד והגליד והכפור והמים אינם ממעטין בשיעור החלון, לפי שנימוקים מאליהם.

ג. בכל דבר עושים מחיצה, חוץ ממלח אסרוקנית שמתפזר, ורוב לפי שניתך כשמתחמם. ובמלח סדומית עושים מחיצה שקשה כאבן. וגם מלח אסרוקנית, אם הניח עליהם קורה חשוב מחיצה, שהמלח מעמדת את הקורה והקורה מעמדת את המלח.

ד. מרחיקים את הריחים מן הכותל שלשה טפחים משום הרעד. וגם רחיים של חמור שאין בו רעד, צריך להרחיקו משום הקול.

ה. המוכר לחבירו תנור סתם, צריך שהתחתון יהיה רחב מן העליון טפח.

ו. לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית, אלא אם יש על גביו חלל בגובה ארבע אמות מפי התנור עד התקרה, כדי שלא תאחז

דף כ"א

מנעלים, כלומר מכה קלה כדי שלא יוזק. ומי שאינו רוצה ללמוד, אינו זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניו, אלא ישב עם האחרים בצוותא, וסופו לתת לב.

ה. אחד מבני החצר שביקש לעשות רופא, אומן, וגרדי, ומלמד תינוקות של גויים, בני חצר מעכבין עליו. וכן לא ישכיר בית בחצר השותפים לאחד מבעלי אומניות אלו. וכן לא ישכיר למלמד ישראל שמושיב מלמדים תחתיו, ומורה את כולם איך יעשו.

ו. מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, כופין את בני העיר להושיב מלמד תינוקות בעיר, שלא יצטרכו להוליך את התינוק מעיר לעיר ללמוד תורה, שמא יוזק בדרכים. אבל אין אחד מבני העיר יכול לכוף שיושיבו מלמד בבית כנסת הקרוב לו, אם יש מלמד בעיר זו בבית כנסת אחרת. ואם יש נהר ביניהם כופים אותם. ואם יש על הנהר גשר רחב, צריך להוליכו ואין כופים אותם.

ז. כ"ה תינוקות ראויים למלמד אחד. ואם יש בעיר חמשים, מושיבים שני מלמדים. ואם יש שם ארבעים, בני העיר שוכרים אחד ששומע עם התינוקות מפי המלמד, וחוזר ומשגירו בפי התינוקות.

ח. מלמד תינוקות שיש בעיר מי שלומד יותר ממנו, י"א שאין מסלקים את הראשון, שמא יתפאר השני בלבו שאין כמותו, ויתרשל מן התינוקות, ולא יירא

א. הפותח חנות בחצר, יכולים בני החצר למחות בידו ולומר לו, אין אנו יכולים לישון מקול הנכנסים והיוצאים. אבל יכול הוא לעשות כלים, ולצאת ולמכור בשוק, ואין אחד מבני החצר יכול למחות ולומר, איני יכול לישון מקול הפטיש או מקול הריחים.

ב. אם אחד מבני החצר מלמד תינוקות, אין אחד מבני החצר יכול למחות ולומר איני יכול לישון מקול התינוקות, מתקנת יהושע בן גמלא שמושיבים מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה.

ג. מתחילה, מי שהיה לו אב, מלמדו תורה, ומי שאין לו אב לא למד תורה, שדרשו 'ולמדתם אתם' ו'למדתם אתם'. תקנו שיהו מושיבים מלמדי תינוקות בירושלים, שנאמר 'כי מציון תצא תורה'. ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו לירושלים ומלמדו, מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד. תקנו שיהו מושיבים בכל פלך ופלך, ומכניסים אותם כבן ט"ז בן י"ז, ומי שרבו כועס עליו מבעט בו ויצא. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ועיר, ומכניסים אותם כבן שש ושבע. וזכור אותו האיש לטוב, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל.

ד. מלמד לא יקבל תינוק פחות מבן שש, ומכאן ואילך ילעיטהו בתורה כשור. ולא יכה את התלמידים אלא ברצועות של

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

זו, לשיטת חכמים אין הראשון יכול למחות בידו ולעכבו, שאומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני בתוך שלי. ואם הוא דר באותה העיר במבוי אחר, נסתפקו בגמרא אם יכול לעכבו או לא. ואם הוא בא מעיר אחרת, כל בני העיר יכולים לעכבו. ואם הוא מעלה מס גולגלתו למושל העיר הזאת, דינו כאחד מבני אותה העיר, ובני העיר אינם מעכבים אותו. (אם לא נכנס במבואו של הראשון. תוס'). ולשיטת רשב"ג יכול לכוף את שכינו שלא יעבוד באומנות כמותו, וכשיטתו פסק רב הונא, ולפיכך פסק, שאם אחד מבני המבוי העמיד ריחיים, ורצה חבירו מאותו המבוי להושיב ריחיים לידו, יכול לעכבו ולומר לו אתה מפסיק את פרנסתי. חוץ ממלמד תינוקות, שאינו יכול לעכב לבן מבוי חבירו שלא ילמד, ש'קנאת סופרים תרבה חכמה'.

יד. צייד שנתן עיניו בדג עד שהכיר את חורו, צריכים שאר ציידים להרחיק את מצודתם משם, שהדגים נוהגים לרוץ למקום שראו שם מזונות, וכיון שהכיר זה חורו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו, בטוח הוא שילכדנו, וכאילו בא לידו, ומי שמביא מצודתו לשם, הרי הוא מזיק אותו.

דף כ"ב

א. רוכלי העיר, אין יכולים לעכב על רוכלים הבאים מעיר אחרת למכור בשמים לנשים להתקשט בהם, שעזרא תקן

שיסלקוהו. וי"א שמסלקים את הראשון ומושיבים את השני, ש'קנאת סופרים תרבה חכמה', ובוודאי יתן השני לב להיות למד יפה, שדואג מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו, שיביישנו בבני העיר.

ט. עיר שיש בה שנים הראויים ללמד תינוקות, האחד לומד הרבה ואינו מדקדק שלא ישתבשו התינוקות, והשני אינו לומד כמותו, אבל מדקדק שלא ישתבשו, וי"א שיושיבו את זה שהוא לומד הרבה, וי"א שיושיבו את זה שמדקדק, כי 'שבשתא כיון דעל עלי'.

י. מלמד תינוקות, והנוטע כרם חבירו למחצית שכר, השוחט, והמקיז דם, והסופר, הרי הם מותרים ועומדים שלא יקלקלו, ואם קלקלו מסלקים אותם גם אם לא התרו בו קודם לכן. וכן כל בעלי אומניות העושים הפסד שאין אחריו תיקון, הרי הם מותרים ועומדים.

יא. לרבי יהודה לא יחלק חנווני קליות ואגוזים לתינוקות, שמרגלים לבא אצלו. וחכמים מתירים, שאומר לו, אני אחלק אגוזים ואתה שקדים.

יב. בני מבואות כופים זה את זה שלא להושיב ביניהם חייט או בורסקי או מלמד תינוקות או אחד מכל בעלי אומניות הבא מעיר אחרת, אם יש בין בני המבוי אחד שיש לו אותה אומנות.

יג. ואם אחד מבני מבוי עוסק באומנות, ושכינו מאותה מבוי רוצה לעסוק באומנות

ו. מי שהוחזק שלש שנים בחלונות הפתוחים לחצר חבירו, ובא בעל החצר לבנות שם כותל, אם הוא בא להגביה את הכותל מעל החלון, צריך להגביהו ארבע אמות מן החלונות, כדי שלא יציץ ויראה. וכן אם בא לבנותו נמוך מן החלון, צריך להשפילו ארבע אמות, כדי שלא יעמוד על ראש עובי הכותל ויראה. וכן צריך להרחיקו כנגדן ארבע אמות, כדי שיהא שם דישה של רגלי בני אדם, וגם באופן שאין צריך לדישה, כגון שהכותל האחרון אינו מהלך לאורך כותל ראשון, אלא בא מן הצד, שזה בא ממזרח למערב וזה מצפון לדרום, וראש עוביו כנגד החלון, מרחיקו כדי שלא יאפיל עליו. ואם לא בנה כותל אלא מרוח אחת, מרחיק כמלא רוחב החלון, ועושה את ראש כותלו מזרון ומשפעו לצד החלונות, כדי שלא יוכל לעמוד או להשען עליו ולהציץ. ואם בונה כותל משתי רוחות, צריך להרחיק מן החלון ארבע אמות.

ז. מרחיקים את הסולם מן השוכן ארבע אמות, כדי שלא תקפוץ הנמייה מן הסולם אל השוכן ותהרוג את היונים. וגם לרבי יוסי הסובר שאדם נוטע בתוך שלו ועל הניזק להרחיק את עצמו, נחשב ל'גירי דידיה' וצריך להרחיק, שלפעמים יושבת הנמייה בחור שבכותל, וקופצת מיד כשאוחז בסולם. ואע"פ שגרמא הוא, גרמא בנזיקין אסור, ויכול לעכב את חבירו שלא יזיקנו על ידי גרמא.

לישראל שיהו רוכלים מחזירים בעיירות, כדי שיהו תכשיטים מצויים לבנות ישראל. ודוקא כשמסבבים במבואות העיר ובבתים על כל הרוצה לקנות, ואחר כך חוזרים לעירם, אבל מי שקובע עצמו במקום אחד למכור, מעכבים עליו. ואם הוא תלמיד חכם וטרוד בגירסתו, רשאי לקבוע מקום ולמכור.

ב. סוחרים שהביאו את סחורתם לעיר ביום השוק, ומוכרים אותם בשוק, אין מעכבים עליהם, שהרבה בני אדם ממקומות אחרים באים לקנות בשוק. אבל אם מסבבים על הפתחים, בני העיר מעכבים עליהם.

ג. סוחרים מעיר אחרת שמכרו בעיר באשראי, וצריכים לשהות בעיר כדי לגבות את חובותם, מוכרים את הסחורה שלהם כשיעור הצריך לפרנסתם, עד שיגבו את החובות.

ד. מי שהיה כותלו סמוך לכותל של חבירו בריחוק ארבע אמות, ונפל, לא יסמוך לו כותל אחר, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות, שמה שדשים בני אדם ברגל בין הכתלים, מועיל לשני הכתלים להקשות את קרקע היסודות שלהם שלא ימוטו.

ה. וכל זה בכותל גינה, שאין דשים אותה מבפנים וצריכה דישה מבחוץ. אבל בכותל חצר, אם היא בעיר ישנה אין צריך להרחיק. ואם היא בעיר חדשה שעדיין לא נדושה, מרחיק ארבע אמות.

ג. אם קנה את השובך כמו שהוא עם הקרקע, אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע, הרי זה בחזקתו, שהראשון הוחזק בו ימים רבים, והיה יכול לטעון שנתפייס עם שכיניו במעות, וטוענים ללוקח כל מה שהמוכר היה יכול לטעון. וכן הלוקח חצר שיש בה זיזים וגזזטראות היוצאים לרשות הרבים, טוענים לו שהמוכר נתפייס עם הרבים או שכנס לתוך שלו. וכן הירוש נכסי אביו, טוענים לו כל מה שהיה אביו נאמן לטעון.

ד. אין פורסים נישבין (פחים) ליונים, אלא אם היה רחוק מן הישוב שלשים ריס (ארבע מיל), כדי שיוני היישוב לא יתפסו בהם. ואם היה ישוב של כרמים, אין פורסים גם עד מאה מיל, שהם הולכים מכרם לכרם עד למרחוק. וי"מ שאם היה ישוב של שובכים אסור עד מאה מיל, גם אם אין איסור מחמת היונים שבשובכים, כגון שהם של גויים או הפקר או שלו.

ה. רוב וקרוב, אע"פ ששניהם מן התורה, שנאמר 'אחרי רבים להטות' והיה העיר הקרובה, אם בא דבר לפנינו, שאם תלך בו אחר הרוב הוא כך ואם תלך בו אחר הקרוב אינו כך, הולכים אחר הרוב.

ו. ולפיכך, חלל הנמצא בבקעה, ועיר אחת קרובה אל החלל, ועיר אחרת רחוקה, אם מנין האנשים בשניהם שוה, תביא העיר הקרובה עגלה ערופה, אבל אם הרחוקה יש בה יותר, הולכים אחר הרוב ותביא הרחוקה. ודוקא בבקעה שיושבת בין

ה. מי שאורך כותלו מהלך על פני חצר חבירו, ומזחילה עליו, ומי הגג נשפכים לתוכה ומקלחתם לארץ, ובא חבירו לבנות כותל בצד המזחילה על פני ארכה, צריך להרחיקו ארבע אמות מן המזחילה, כדי שיהא בעל המזחילה זוקף שם סולם בשיפוע, לעלות ולתקן מזחילתו, ולנקותה מעפר וצרורות הנופלים בה. וגם אם תקרת הגג משופעת ויוצאת להלן מן הכותל לתוך החצר, והמזחילה עומדת בסוף התקרה משוכה בתוך החצר, צריך להרחיק ארבע אמות מן המזחילה ולהלן, כדי שיוכל לזקוף את הסולם ולתקנה.

דף כ"ג

א. מי שהחזיק להשתמש בדבר שמעלה עשן לחבירו, או בבית הכסא, אין לו חזקה. וכן אם החזיקו אומנים להקיז דם תחת אילן, ועורבים באים לאכול את הדם ועולים על האילנות, אם יש לבעל האילן אנינות הדעת מדבר זה, יכול לעכב עליהם.

ב. מרחיקים את השובך מן העיר חמשים אמה, כדי שלא יפסידו היונים את זרעוני הגינות. ואף על פי שהיונים הולכים עד שלשים ריס, אינם ממלאים את כריסם יותר מחמשים אמה. ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח, כדי שלא יזיקו בשדה חבירו. ולרבי יהודה צריך שיהיה לו בית ארבעת כורים שהוא מלוא שגר היונה.

דף ב"ד

א. דם הנמצא בפרוזדור טמא בתורת וודאי, שתולים שהגיע מן המקור אשר ממנו רוב דמים באים, וחייבים עליו על ביאת מקדש, ושורפים עליו תרומה. ואע"פ שהעלייה קרובה לפרוזדור, 'רוב וקרוב הלך אחר רוב'.

ב. ומדין זה למדנו שלשה דברים: א. שרוב וקרוב הולכים אחר רוב. ב. שהולכים אחר רוב מן התורה. ג. שבשר הנמצא סמוך לעשר חנויות שתשעה מהם מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבילה, הולכים אחר הרוב גם אם דלתות המדינה נעולות ואין רוב נוסף שהטבחים סביבות המדינה ישראלים הם, כי די לנו ברוב אחד ואין צריך שנים.

ג. חבית שצפה על הנהר, ונמצאת כנגד עיר שרובה נכרים, אסורה. כנגד עיר שרובה ישראל, לשמואל אסורה, ש'רוב וקרוב הלך אחר הרוב', ותולים שהגיע ממקום רחוק, ולרב מותרת, שאם באתה ממקום רחוק, היתה טובעת על ידי סלעים או הפשרת השלגים. ולשמואל חוששים שמתחילה נפלה באמצעות הנהר במקום מרוצת המים.

ד. פרדס של ערלה שמצאו בו חבית של יין, מותרת לשתייה, גם לסובר שרוב וקרוב הולכים אחר קרוב, שאילו גנבוהו מפרדס זה, לא היו הגנבים מצניעים אותו כאן. אבל אם מצאו בו ענבים, חוששים שהוא

ההרים, ואין דרכם של רוצחים לבוא ממקומות אחרים לכאן, אבל אם אינה יושבת בין ההרים, הולכים אחר רוב העולם.

ז. ניפול המדדה (גוזל שאינו יכול לעוף), הנמצא בתוך חמשים אמה של שובך, ויש שובך רחוק ממנו, אע"פ שברחוק יש יותר גוזלות מן הקרוב, הרי הוא של בעל השובך הקרוב בתוך חמשים, ואין הולכים אחר הרוב של השובך השני, שכל המדדה אינה מדדה יותר מחמשים. אבל אם השובך הקרוב לו עומד חוץ מחמשים אמה, יצא לו מתורת מדדה והולכים אחר רוב גוזלות שבעולם, והוא של מוצאו.

ח. רבי ירמיה נסתפק מה יהיה הדין אם רגלו אחת בתוך חמישים ורגלו אחת חוץ מחמשים, ועל דבר זה הוציאוהו מבית המדרש.

ט. נמצא בין שני שובכות חוץ לחמשים אמה, והיה בשביל של כרמים שיכול לדדות על ידי הכרמים גם ביותר מחמשים, אם יש באחד מהם יותר, הולכים אחריו, כדין רוב וקרוב שהולכים אחר הרוב. ואם שניהם שוים, הולכים אחר הקרוב. ואם נמצא קרוב לשניהם בשוה, יחלוקו.

ואין הולכים אחר רוב העולם, שכל המדדה אינו מדדה אפילו על ידי כרמים רק אם הוא רואה את קינו כדי שיוכל לחזור.

אלעזר עושים. ולדברי הכל עושים אותו שדה אילן.

י. קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה, מטלטלים בכולו. ואם נזרע רובו, בטלו הזרעים שם דירה ממנו, ודינו כגינה שלא הוקפה לדירה ואין מטלטלים בו. אבל אם ניטע רובו באילנות, אין האילנות מבטלים תורת דירה ממנו, שהוא כחצר שלפני הבתים.

יא. מרחיקים גורן קבוע מן העיר חמשים אמה, וכן מדלועיו ומקשוואיו ומנטיעותיו ומנירו של חבירו חמשים אמה כדי שלא יזיק. ולא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו, אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח. ושיעור גורן קבוע הוא, שהכרי גדול כל כך שצריך להגביה את התבואה ברחת. ואם אינו קבוע, שאין הכרי גדול ואין צריך לזרות ברחת, אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נדף מאליו, לשיטת אביי צריך להרחיקו כשיעור שלא יזיק, אבל אין צריך חמשים אמה.

דף כ"ה

א. מרחיקים את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה. לתנא קמא אין עושים בורסקי אלא למזרח העיר, שרוח מזרחית מנשבת בנחת ולא תביא ריח רע לעיר. לרבי עקיבא עושה לכל רוח ומרחיק חמשים אמה, חוץ ממערב העיר שאינו עושה בו כלל, לפי

מכאן. (ולסובר שהולכים אחר הקרוב, אסורים באכילה).

ה. נודות גדולות של יין שנמצאו בכרם של ישראל, אם רוב שופכי היין מן החבית לנודות למכור לעוברי דרכים במדינה הם מישראל, מותרים לשתייה. אבל הקטנים אסורים, שמא נפלו מעוברי דרכים שרובם נכרים. ואם מצאו אותם עם גדולים, מותרים, שמסתמא הונחו יחד על החמור בכדי להשוות את משאו.

ו. מרחיקים את האילן מן העיר חמשה ועשרים אמה משום נוי העיר. ובחרוב ושקמה שענפיהם רבים, מרחיקים חמשים אמה. לאבא שאול כל אילן סרק מרחיקים חמשים אמה, שגנאי הוא לעיר.

ז. אם העיר קדמה לאילן, קוצץ בעל האילן את אילנו, ואין נותנים לו דמים, לפי שהוא מזיק לרבים. ואם האילן קדם, קוצץ, ונותנים לו דמים. ואינו יכול לומר תנו לי מעות ולאחר מכן אקוץ, שאם באת להמתין עד מתן מעות יעמוד האילן לאורך ימים, שבני העיר סומכין זה על זה ו'קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא'.

ח. אם היה ספק מי קדם, קוצץ ואינו נותן דמים, שהרי בין כך חייב לקוץ, והספק אינו אלא אם צריך לקבל דמים, ו'המוציא מחבירו עליו הראיה'.

ט. 'מגרש', והוא אלף אמה הסמוכים לעיר, אין עושים אותו שדה זרעים. ולרבי

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ה. לרבי אליעזר העולם דומה לאכסדרה, שאין לה דופן רביעית בצפון, וחמה יוצאת בבוקר בקרן מזרחית צפונית וסובבת את מזרח דרום ומערב, וכשבאה בקרן מערבית צפונית, נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע. ולרבי יהושע העולם דומה לאהל שכולו מוקף, וגם רוח צפונית מסובבת במחיצה, וכשחמה באה לקרן מערבית צפונית, היא מקפת וחוזרת אחורי כיפה דרך חלון. ופעמים שמסבבת את פני מזרח ומערב מבחוץ, שביום קצר היא יוצאת בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן מערבית דרומית, ומסבבת בלילה מבחוץ על פני שלשה רוחות. וביום ארוך של תקופת תמוז היא מהלכתם מבפנים, שיוצאת בקרן צפונית מזרחית ושוקעת בקרן מערבית צפונית.

ו. 'מִן הַחֶדֶר תָּבוֹא סוּפָה' זו רוח דרומית. 'וּמִמְזָרִים קָרָה' זו רוח צפונית שדופנה פרוצה (כרבי אליעזר). 'מִנְשֵׁמַת אֵל יִתֵּן קָרָח' זו רוח מערבית. 'וְרָחַב מַיִם בְּמוֹצָק' זו רוח מזרחית, שמביאה מים היורדים בזעף.

ז. מיום שחרב בית המקדש, לא הוגשמה רוח דרומית שהיתה רגילה להביא רביבים טובים. ואין הגשמים יורדים מאוצר טוב, שנאמר 'יפתח ה' לך את אוצרו הטוב, בזמן שישראל עושים רצונו של מקום ושרויים על אדמתם, גשמים יורדין מאוצר טוב.

ח. הרוצה שיחכים ידרים, ושיעשיר יצפין. וסימנך, שולחן בצפון ומנורה בדרום. וי"א

שהשכינה שוכנת שם. (דין הרחקת משרה מירק וחרדל מדבורים נתבאר בדף י"ח).

ב. ארבע רוחות מנשבות בכל יום, ורוח צפונית מנשבת עם כולם, שאלמלא כן, אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת. ורוח דרומית קשה מכולם, ואלמלא בן נץ מעמידה היא מחרבת את העולם.

ג. יש אומרים שהשכינה שוכנת במערב, שנאמר 'וצבא השמים לך משתחווים', עומדים במזרח ומשתחווים למערב. (ויש אומרים שאין זו ראייה, כי אפשר שהשכינה סמוכה להם במזרח, ומשתחווים לאחוריהם כעבד שנטל פרס מרבו שחוזר לאחוריו ומשתחוה). ועוד דרשו שהיא במערב שקרויה 'אוריה', כלומר 'אור י'ה'. ויש אומרים שהשכינה בכל מקום. וכן היה רב ששת נוהג להתפלל לכל רוח, חוץ ממזרח משום מנהגם של המינים.

ד. משה רבינו דימה את התורה לארבע רוחות, שכשם שאי אפשר בלא הם כך אי אפשר לעולם בלא תורה: 'יערף כַּמָּטֵר לְקַח' זו רוח מערבית שבאה מערפו של עולם. 'תִּזְלַל כְּטַל אֶמְרַתִּי' זו רוח צפונית שמזלת את הזהב, שמחממת ומביאה שרב ורעבון בא. 'כְּשִׁעִירִים עָלֵי דְשָׂא' זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר. 'וְכִרְבִּיבִים עָלֵי עֵשֶׂב' זו רוח דרומית שמעלה רביבים, כלומר מים שיוורדים בנחת, ומגדלת עשבים.

להרחיק גם לרבי יוסי, שהרי 'גירי דידיה' הוא.

ג. המנפצים פשתן, והרוח מוליכה את הנעורת ומזקת לבני אדם, י"א שאין חייבים להרחיק לרבי יוסי, לפי שאינה באה מכוחם אלא על ידי הרוח, ואין להם ענין שתצא הנעורת דוקא לחוץ. וי"א שחייבים להרחיק, כמו שמצאנו לענין שבת שה'זורה ורוח מסייעתו' חייב.

ד. לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו, בין של גפנים ובין אילן אחר, אלא אם הרחיק ארבע אמות כדי עבודת הכרם. ובבבל שמחרישתם קצרה, די בשתי אמות.

ה. י"א שלא אמרו להרחיק ארבע אמות אלא מגפנים לגפנים או מאילן לאילן, אבל מאילן לגפנים צריך להרחיק יותר, שהציפורים עומדים על האילן שהוא גבוה מן הגפנים, ומזיקים לגפנים. ויכול בעל האילן לומר לו איני רוצה לקוץ משום בל תשחית, ואם תרצה קצוץ אתה.

ו. היה גדר בין שדה האילן לשדה חבירו, זה סומך לגדר מכאן וזה סומך מכאן. ואם יצאו שרשי אילן לתוך של חבירו, מעמיק אותם בעל השדה שלשה טפחים כדי שלא יעכבו את המחרישה. ואם היה חופר בור שיח ומערה, קוצץ את השרשים המעכבים אותו ויורד. והעצים שהוא קוצץ, אם השרשים הם בתוך ט"ז אמות של האילן, הם של בעל האילן, ואם הם

שלעולם ידרים, שמתוך שמתחכם מתעשר, שנאמר אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. ואע"פ שצריך להתפלל כלפי שכינה, יכול להטות לצד דרום או צפון.

ט. בני בבל היושבים בצפון של ארץ ישראל, מתפללים כלפי דרום.

דף כ"ז

א. לשיטת חכמים צריך להרחיק את האילן מבורו של חבירו כ"ה אמה, ובחרוב ובשקמה חמשים אמה. בין בקרקע שוה, ובין כשהבור למטה והאילן למעלה, שהשרשים מתפשטים ומגיעים לכותלי הבור. וגם אם הבור למעלה והאילן למטה, השרשים מחלידים את הקרקע ומלקים את קרקעית הבור. ואם הבור קדם לאילן, קוצץ בעל האילן ובעל הבור נותן לו דמים. אבל אם האילן קדם לבור, לא יקוץ. היה ספק מי קדם, לא יקוץ.

ולשיטת רבי יוסי אין צריך להרחיק את האילן גם אם הבור קדם, שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו. והלכה כדבריו. ומודה רבי יוסי שצריך להרחיק באופן שמזיק את חבירו ב'גירי דידיה'.

ב. עוצרי שומשומים, שמרעידים במכותיהם את הבתים הסמוכים להם עד כדי שאם יניחו כד על חומה וכסויה עליה, ינוע הכיסוי מחמת הרעדה, צריכים

דף כ"ז

א. אילן הסמוך למצר בתוך שש עשרה אמה, לעולא ולרב דימי בשם רבי יוחנן גזלן הוא, שיונק משדה חבירו, ואין מביאים ממנו ביכורים. ואע"פ שהשרשים מתפשטים והולכים עד כ"ה אמה, אינם מכחישים בקרקע חבירו יותר מט"ז אמות. ולרבין בשם רבי יוחנן מביאים ממנו ביכורים, שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ.

ב. עשר נטיעות המפוזרות בבית סאה לארכו ולרחבו, וכולם יונקות ממנו בשוה, חורשים את כולה בערב שביעית עד ראש השנה של שביעית. היו בו שלשה אילנות גדולות, שיונקים יותר מן הנטיעות, אע"פ שהם של שלשה בני אדם, חורשים בשבילם את כל הבית סאה עד עצרת של ערב שביעית כדין שדה אילן.

ג. ומכאן למדנו שאילן יונק מכל צד ט"ז אמה ועוד מעט (שני שלישי), שהרי יש בבית סאה אלפים וחמש מאות אמה על אמה מרובעות, נמצא לכל אילן שמונה מאות שלשים ושלשה ושלישי, וכשתעשהו בעיגול יהיה ל"ג אמה (ושלישי) סביבות האילן, שהוא ט"ז אמה ועוד (שני שלישי) מכל צד. ועולא החמיר באילן שהתרחק מן המצר ט"ז אמה שיביא ביכורים, אע"פ שיונק מעט יותר מט"ז אמה.

מחוץ לט"ז אמותיו הם של בעל השדה. (מסקנת הגמרא בע"ב).

ז. י"א שאם החזיק בעל האילן, אין השני יכול לחפור בור ולקוץ את שרשיו כל שהן בתוך ט"ז אמה של האילן, וכדין 'מיצר שהחזיקו בו רבים' שאסור לקלקלו. אבל מחוץ לט"ז אמה, יכול לקצוץ, שאע"פ ששרשי אילן מתפשטים כ"ב אמה, אינם יונקים אלא ט"ז.

ח. שרשי אילן של הדיוט שנתפשטו לתוך קרקע של הקדש, או שרשי אילן של הקדש שנתפשטו לקרקע של הדיוט, אסור ליהנות מהם, אבל אין מועלים בהם.

י"א שמדובר בשרשים שגדלו לאחר שהקדיש את האילן או את השדה, וכדברי האומר שאין מעילה בגידולים, ולפיכך גם באופן שהשרשים הם של הקדש אין מועלים בהם, וגם באופן שהם של הדיוט אסור ליהנות מהם מדרבנן כיון שיש כאן צד הקדש.

לשיטת רבינא, שרשים שהם בתוך ט"ז אמות של האילן, של בעל האילן הם, ולפיכך אם האילן של הדיוט אין מועלים בהם, ואם האילן של הקדש, מועלים בהם [לסובר שיש מעילה בגידולים]. ושרשים שהם מחוץ לט"ז אמות, הם של בעל השדה, ולפיכך גם אם האילן של הקדש אין מועלים בהם.

ולאבא שאול אילן סרק דינו כחרוב ושקמה. ואם השדה שהנוף נוטה לתוכה היא בית השלחין, קוצץ בכל אילן לדברי הכל כל מה שנוטה לתוך שדהו.

ז. אילן הנוטה לרשות הרבים, לתנא קמא קוצץ כדי שיהא גמל עובר ורוכבו. ולרבי יהודה לא יקצוץ אלא כשיעור שיעבור גמל טעון פשתן או חבילי זמורות, ואם יבוא גמל ורוכבו (שהוא יותר משיעור זה), ישחה מעט ויוכל לעבור. ולרבי שמעון קוצץ כל מה שנוטה לצד רשות הרבים, שמא יפול כזית של מת תחת הנוף, והאילן יאהיל עליו ועל עוברי דרכים ויטמא אותם, ולפיכך צריך שלא ישאר בו אפילו ענף אחד בצד רשות הרבים.

ח. י"א שכל זה לשיטת רבי אליעזר, שאינו חושש אלא למה שמזיק עתה, אבל לחכמים חוששים גם לענפים שיגדלו לאחר מכן, שהרי אסרו לעשות חלל תחת רשות הרבים גם אם היא עומדת כשתעבור עגלה מהלכת וטעונה אבנים, שמא תתליע לאחר מכן. וי"א שגם לחכמים קוצץ והולך מעט מעט שגדל ומזיק.

ד. הקונה אילן וקרקעו, לעולא אינו מביא ביכורים אם לא קנה ט"ז אמה כשיעור יניקתו. ואם קנה קרקע כל שהוא וזרע בה חטים, מביא וקורא.

ה. אילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחוץ לארץ, אם אין שן סלע מפסקת בין השרשים בקרקע, לשיטת עולא כל האילן חייב במעשר, שגם חלקו של אילן העומד בחוצה לארץ, יונק מט"ז אמה שבתוך ארץ ישראל. ואם שן סלע מפסקת בין השרשים של הארץ לחוצה לארץ, ולמעלה בעובי האילן הם מתערבים ונעשה אילן אחד, לרבי כל הפירות הם טבל וחולין מעורבים זה בזה, שהאוויר מלמעלה מבלבל, ונמצא שכולם יונקים מהשרשים שבארץ ומהשרשים שבחוץ לארץ. ולרשב"ג אין האוויר מבלבל, ולפיכך, פירות הגדלים בצד הארץ חייבים במעשר, והגדלים בצד חוצה לארץ פטורים.

ו. אילן שנופו נוטה מעל שדה חבירו, קוצץ את הענפים כשיעור מלא המרדע על גבי המחרישה. ובחרוב ובשקמה שצילם מרובה, קוצץ כל מה שנוטה לתוך שדהו.

הדרן עלך לא יחפור למסקנא

אחרונים של שנה ראשונה, ושלושה ראשונים של שנה אחרונה, ואמצעיית שלימה, שאין לך אדם הרואה את חבירו שזרע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה ושותק. ולרבי עקיבא חודש בראשונה ובאחרונה, ושנים עשר באמצע. ולשיטת חכמים (להלן לו:), ו"א שצריך שיחזיק בה שלש שנים מיום ליום, ו"א שצריך לאכול שלש תבואות.

ג. שדה אילן שפירותיה נלקטים לפרקים, ענבים בפרק אחד, וזיתים בפרק אחר ותאנה בפרק אחר, לרבי ישמעאל, אם כנס את תבואתו (ענבים), ומסק את זיתיו, וכנס את קייצו (תאנים), הרי זו חזקה כאילו הן שלש שנים. ולשיטת חכמים (להלן לו:), ו"א שצריך שיחזיק שלש שנים מיום ליום, ו"א שצריך שלשה מסיקות של זיתים, ושלושה גדירות (של תאנים) ושלושה בצירות (של ענבים).

דף כ"ח

א. כל דבר שעושה פירות תדיר, חזקתו שלש שנים מיום ליום, כגון הבתים, והבורות והשיחין והמערות, והשובכות, והמרחצאות, ובית הבדים, ושדה בית השלחין שהמעייין בתוכו ומשקין אותה תדיר, והעבדים. ומי שהחזיק באחד מאלו שלש שנים שלימות, וערערו עליה בעלים הראשונים, והמחזיק אומר מכרת לי ואבד שטרי, אם היה בה שלש שנים חזקתו מועלת לו, ואם לאו אין חזקתו מועלת לו. שכשאמרו שלש שנים לחזקה, כל הראוי לצאת ממנה בשלש שנים אמרו.

ב. שדה תבואה, שמסתפקת במי גשמים ואינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה (ונקראת 'בית הבעל'), חזקתה שלש שנים ואינה צריכה מיום ליום. ומה היא חזקתה? לרבי ישמעאל שיזרענה שלשה חדשים

אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה!

ג. וצריך לישב בה ולאכול פירותיה שלש שנים רצופות, לא מקוטעות ולא מפוזרות. ובמקום שנוהגים לזרוע שנה ולהוביר שנה כדי שלא להכחיש את הקרקע, יש לו חזקה גם אם אכלה שלש שנים מפוזרות. ואם מקצת בני אדם מובירים את שדותיהם ומקצתם לא, והמחזיק הובירה, יש לו חזקה, שיכול לומר איני יכול להושיב שומר בשביל שדה אחת, או שעשיתי כן כדי שבשנה הבאה תעשה יותר.

ד. המחזיק בבית, צריך לדור בו שלש שנים בימים ובלילות. ואין מחייבים את המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות, אלא שיעידו סתם שראוהו דר בו שלש שנים, ומן הסתם דר בו גם בלילות. ואם המערער טוען אני ראיתיו שלא דר בו בלילות ולכך לא מחיתי, צריך המחזיק להביא עדים שדר בו בלילות, כגון שיביא את השכנים שראוהו בלילה. וי"א שיעידו שנים ששכרוהו ממנו ודרו בו יום ולילה, ועדיין לא שילמו לו דמי שכירות, ושואלים מבית דין למי הם חייבים לשלם. אבל אם כבר שילמו למחזיק, הם נוגעים בעדות, שאם יפסקו בית דין את הבית למערער, צריכים לחזור ולשלם לו דמי שכירות.

ה. ואם היה המערער רוכל המחזר בעיירות, ואינו חוזר לעירו כי אם לזמן ארוך, ולא טען שיביא המחזיק עדים שדר

ד. שור שנגח שלשה פעמים ונעשה מועד, חייב לשלם נזק שלם מנגיחה רביעית ואילך.

ה. חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה. שמאחר שהוא אינו טוען, איך נטעון לו אנחנו.

ו. אין השור נעשה מועד אלא בפניו (של בעלים), שנאמר והועד בבעליו.

ז. האוכל שלשה פירות ביום אחד, כגון תאנה שאינה מתבשלת יחד, או צלף, אינה חזקה.

ח. 'אספסתא' (מין זרע לבהמה שנגמר כל שלשים יום, ובתוך שלשים גוזזים אותו שלשה פעמים), אם גזזו שלשה פעמים בתוך שלשים יום, אין לו חזקה, לפי שלא אכל כל הפרי. אבל אם אכל כל הפרי שלשה פעמים, שבסוף כל חודש עקרו וזרעו מחדש, לרבי ישמעאל יש לו חזקה.

דף כ"ט

א. המחזיק בקרקע חבירו, והלה הביא עדים שאכלה שתי שנים, צריך להחזיר לו את הקרקע, ואת הפירות שאכל.

ב. חזקת קרקעות היא בשלש שנים, לפי שהאדם נזהר בשטרו עד שלש שנים ולא יותר. ואם מיחה המערער, אפילו שלא בפני המחזיק אין לו חזקה, שהיה צריך ליזהר בשטרו. ואינו יכול לומר שלא שמע מחאתו, שכלל אמרו חכמים 'חברך חברא

בחדרים הפנימים, והיה עובר דרך עליו, ומשתמש עמו בבית החיצון, והמחזיק דר בו ברשותו, ולכך לא מיחה. לרב נחמן צריך המחזיק להביא עדים שדר בבית שלש שנים לבדו. ולרבא צריך המוכר - שהוא המוציא - להביא ראיה שנשתמש עם המחזיק.

דף ל'

א. מי שמכר לחבירו כל נכסי 'בר סיסין', ויש בין נכסיו קרקע הנקראת על שם בר סיסין, אבל המוכר טוען שלא קנאה מבר סיסין, לרב נחמן נותנים אותה ללוקח, כיון שהכל קורים לה על שם בר סיסין, ונראים הדברים שנקראת כן לפי שקנאה ממנו, עליו להביא ראיה שלא קנאה ממנו. ולרבא משאירים אותה ביד המוכר, ועל הלוקח - שהוא המוציא - להביא ראיה שהמוכר קנאה מבר סיסין.

ב. מי שישב שלש שנים בביתו של חבירו, וטוען שקנאה ממנו, והמערער טוען שהיה בארץ מרחקים במקום שאין השיירות מצויות, ולא ידע שזה החזיק בביתו ולכך לא מיחה, והביא המחזיק עדים שהמערער הגיע שלשים יום בכל שנה, והמערער טוען שבימים אלו היה טרוד בשוק, ולא ידע שהמחזיק דר בביתו, טענתו טענה ואין למחזיק חזקה.

ג. ראובן שישב בקרקע של שמעון שלש שנים, וטוען שקנאה מלוי שאמר לו

בביתו שלש שנים ביום ובלילה, אנו טוענים עבורו שמא לא החזיק בו אלא בזמן שלא היה המערער בעיר, ולכך צריך להביא עדים שלא יצא מן הבית שלש שנים אפילו לילה אחת.

ו. המחזיק בחנות, אע"פ שלא דר בה בלילות יש לו חזקה, לפי שאין דירתה אלא ביום.

ז. שנים שקנו שפחה בשותפות, זה נשתמש בה ראשונה שלישית וחמישית, והשני נשתמש בה שניה רביעית ושישית, כדי שלא ישתמש האחד שלש שנים ברציפות ויחזיק על חבירו. אם לא עשו שטר חלוקה ביניהם, אין להם חזקה על המוכר, שיכול לומר לא מחיתי לפי שלא עשה אחד מהם חזקה שלש שנים. ואם עשו שטר חלוקה ביניהם, יש להם חזקה לאחר שלש שנים הראשונות, שהשטר יש לו קול, והמערער יודע שכך חילקו ביניהם, והיה לו למחות בתוך שלש שנים.

ח. האוכל כל השדה חוץ מבית רובע, יש לו חזקה על כולה חוץ מבית רובע. וגם אם אינה בר זריעה, היה לו להעמיד שם בהמות או לשטוח שם פירות. וכן הקונה מחבירו סלע, צריך להעמיד עליה שלש שנים בהמות או פירות כדי שיהיה לו חזקה.

ט. היושב בבית של חבירו שלש שנים, ובא חבירו לערער שהיא שלו, וטוען שבכל השנים שדר בביתו, היה עיקר דירתו

וטען שני חזקה שאמרתי לא התכוונתי לשלש שנים בלבד, אלא לפני שנים רבות קניתי ואני קדמתך, טענתו טענה, שאדם קורא לשנים רבות שני חזקה. ולפיכך אם הביא ראובן עדים שאכלה שבע שנים, ונמצא שאכלה שלש שנים קודם שקנאה שמעון, מעמידים אותה בידו.

דף ל"א

א. שנים שהיו עוררים על השדה, זה אומר של אבותי היא, וזה אומר של אבותי, אחד הביא עדים שהיא של אבותיו, והשני הביא עדים שאכלה שני חזקה, לשיטת רבה נותנים אותה לשני, שנאמן במיגו שהיה יכול לומר ממך קניתי ואכלתי שני חזקה. ולאבי נותנים אותה לראשון, שאין אדם נאמן במיגו כנגד עדים.

ב. חזר השני בעודו בבית דין ואמר, לעולם של אבותיך היא, וקניתי מהם, וזה שטענתי תחלה של אבותי היא, כוונתי שאני סומך עליה כאילו היא של אבותי לפי שהחזקתי בה בשופי ובעדים, ו"א שהוא נאמן, שאדם טוען בבית דין מה שרוצה, וחוזר וטוען לתרץ דבריו הראשונים אע"פ שמכחישם קצת. וי"א שאין אדם טוען חוזר וטוען. ולהלכה טוען וחוזר וטוען.

ג. ואם לאחר טענתו הראשונה יצא מבית דין, וחזר ובא לתקן דבריו הראשונים,

שקנאה משמעון, מוציאים אותה מיד ראובן, שהרי הודה שהיתה של שמעון, והוא לא קנאה ממנו, אלא שלוי אמר לו כן. (וגם אם ישב בה ראובן שלש שנים, אין זו חזקה, לפי שאין עמה טענה).

ד. ראובן שישב בקרקע של שמעון שלש שנים, וטוען שקנאה מלוי, ושמעון טוען שלוי גזלה ממנו, והביא ראובן עדים שהוא בא להימלך אצל שמעון אם לקנותה מלוי, ואמר לו לך קנה, אין לראובן חזקה, שיכול שמעון לומר, אתה נוח לי לריב עמך ולהוציאה ממך בדין יותר מלוי.

ה. ואם היה שמעון חתום בעד בשטר המכירה שעשה לוי לראובן, לשיטת חכמים איבד את זכותו, שלא היה עושה מעשה לחתום בשטר שהקרקע של לוי, כדי שתהיה אצל ראובן. ולדברי אדמון יכול גם בזה לומר שחתם בשטר לפי שראובן נוח לו מלוי.

ו. אם הביא ראובן המחזיק עדים, שאמר לו שמעון המערער קודם שקנאה מלוי, לך קנה אותה עבורי מיד לוי, אינו יכול לטעון לשמעון, אם שלך היא למה רצית לקנותה, שיכול לומר רציתי לקנות קרקע שלי בדמים כדי שתהיה אצלי בלא דין ומחלוקת.

ז. ראובן ישב בקרקע, וטוען שקנאה מלוי ואכלה 'שני חזקה', השיב לו שמעון יש בידי שטר שלוי מכרה לי לפני ארבע שנים, וקדמה קנייתי לקנייתך, חזר ראובן

חזקה ועדי אבות, מוציאים אותה מיד הראשון וכל דאלים גבר'. ואין חוששים ל'זילותא דבי דינא' שסותרים את דיניהם שפסקו תחילה. וי"א שחוששים לזילותא בי דינא ואין מוציאים אותה מידו.

ח. שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, לרב הונא כל אחת באה בפני עצמה ומעידה עדות אחרת, שמעמידים כל אחד על חזקת כשרות ואין פוסלים אותו מספק. ולרב חסדא אין אחת מהם נאמנת בשום עדות, שמא הם השקרנים, ומספק אין מוציאים ממון על פיהם.

ט. אשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו שנים ואמרו שמת, ושנים אומרים שלא מת, וכן שנים שמעידים על האשה שנתגרשה, ושנים מעידים שלא נתגרשה, הרי זו לא תנשא.

י. ואם נשאת לאחד מעדיה שאומרים שמת, והיא אומרת ברי לי שמת, לתנא קמא לא תצא. ולרבי מנחם ב"ר יוסי, אם באו עדים שלא מת ואחר כך נשאת, תצא. אבל אם באו עדים הראשונים והתירוה בית דין לינשא על פיהם ונשאת, ואחר כך באו עדים שלא מת, לא תצא, שחוששים ל'זילותא דבי דינא'.

דף ל"ב

א. מי שהוחזק אביו לכהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והורידוהו מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר. ובא עד

לדברי הכל אינו נאמן, שאנו תולים שלמדוהו לטעון שקר. וכן אם מתחילה אמר של אבותי היא ולא של אבותיך, לדברי הכל אינו יכול לטעון שסמך עליה כאילו היא של אבותיו, לפי שמכחיש את דבריו הראשונים שאמר 'ולא של אבותיך'.

ד. אם טען מתחילה של אבותי היא, ולאחר מכן מתקן דבריו ואומר של אבותי היא שלקחנה מאבותיך, לדברי הכל טוען וחוזר וטוען, שאינו עוקר דבריו הראשונים כלל אלא מוסיף עליהם.

ה. אם מתחילה אמר טענותיו מחוץ לבית דין, ולאחר מכן בא לבית דין וטען טענות אחרות, אפילו הם עוקרות לגמרי את הטענות הראשונות, לדברי הכל חוזר וטוען, שאין אדם מגלה טענותיו אלא בבית דין.

ו. זה אומר של אבותי היא, וזה אומר של אבותי, האחד הביא עדים שהיא של אבותיו ושאלה שני חזקה, והשני הביא עדים שאכלה שני חזקה, לרב נחמן עדות אכילה שהיא מוכחשת בטילה, אבל עדות אבות קיימת, ומעמידים את הקרקע בחזקת הראשון. ולרבא נפסלה כל העדות, לפי שכת אחת שקרנים הם, ומספק פוסלים את שתי הכיתות להעיד על קרקע זו.

ז. לשיטת רב נחמן, אם לאחר שהעמידוהו בית דין ביד הראשון הביא גם השני עדים שהיא של אבותיו, והרי לשניהם עדי

שבידי כדי לאיים עליו שיודה שמכר לי, לרבה נאמן ואין מוציאים את השדה מידו, הואיל ואילו רצה היה עומד בשטרו ומקיימו. לרב יוסף מוציאים אותה מידו, כיון שהודה שהשטר פסול.

ז. וכן התובע את חברו מאה זוז שהלוה לו בשטר, והנתבע אומר שהשטר מזויף, והתובע אומר כן הוא שהשטר מזויף, אבל שטר כשר היה לי ואבד, לרבה התובע נאמן במיגו שהיה עומד בשטרו, ולרב יוסף אינו יכול להוציא מעות מן הלוה כיון שהודה שהשטר פסול.

ח. להלכה הדבר ספק אם פוסקים כרבה או כרב יוסף, ולפיכך המוציא מחברו עליו הראיה, וקרקע, מעמידים אותה ביד הלוקח כרבה, ומעות מעמידים אותם ביד הנתבע כרב יוסף.

ט. ערב התובע ללוה שישלם לו מה שנתן עבורו למלוה, ומוציא עליו את השטר שיש בידו מן המלוה, והלוה משיב פרעתני, והערב טוען חזרת ולקחת את הדמים ממני וכאילו לא פרעתני, הלוה פטור, שהערב הודה שכבר נפרע השטר, והלכה כרב יוסף שאין מוציאים מעות מהמוחזק כשהתובע מודה שהשטר פסול.

י. ואם הערב טוען ללוה החזרתי לך המעות עצמם שנתת לי, לפי שהיו שחוקים ואינם יוצאים בהוצאה, עדיין לא בטל שעבודו של שטר, ומוציא הערב את המעות מן הלוה.

אחד אחר כך והעיד שהוא כהן כשר, מעלים אותו לכהונה על פיו, שבמקום קול עד אחד נאמן.

ב. ואם באו שנים לאחר מכן, והעידו שהוא בן גרושה או חלוצה, מורידים אותו, שאחד במקום שנים אין דבריו כלום.

ג. בא עד נוסף לאחר שהעידו השנים, ומעיד שהוא כהן כשר, י"א שמצרפים אותו עם העד הראשון, וחוזרים ומעלים אותו לכהונה. (שיש כאן שנים כנגד שנים, ומעמידים אותו על חזקתו הראשון). וי"א שאין מצרפים אותם, הואיל ולא העידו שניהם כאחד.

ג. ואם לאחר שהעידו שנים הראשונים שהוא פסול, באו שני עדים אחרים והעידו ביחד שהוא כהן כשר, חוזרים ומעלים אותו לדברי הכל, ואין חוששים ל'זילותא דבי דינא'.

ד. לתנא קמא אין עדות של שנים מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד, ולרבי יהושע בן קרחה גם אם ראו בזה אחר זה.

ה. לתנא קמא אין עדות של שנים מתקבלת בב"ד עד שיעידו כאחד, ולרבי נתן שומעים דבריו של זה היום, ולכשיבוא חברו למחר שומעים את דבריו.

ו. היושב בשדה של חברו, וטוען ממך לקחתי והרי שטרי, וחברו טוען שהשטר מזויף, הודה בעל השטר ואמר כן הוא, אבל שטר כשר היה לי ואבד, ולקחתי זה

דף ל"ג

של אבותי היא, וזה אומר של אבותי, אחד הביא עדים שהיא של אבותיו, והשני הביא עדים שאכלה שני חזקה, לרב חסדא מאמינים לשני במיגו שהיה יכול לומר ממך קנייתה ואכלתיה שני חזקה. ולאביי ורבא נותנים אותה לראשון, שאין אדם נאמן במיגו נגד עדים.

ד. המחזיק בקרקע של חברו, והביא עדים שאכל פירותיה שתי שנים, מחזיר את הקרקע שהרי אין לו חזקה, וגם את הפירות שאכל, שנתברר שאכל מקרקע של חברו.

ה. היושב בקרקע של חברו ואוכל פירותיה, וטוען לפירות ירדתי, נאמן ואין צריך לשלם את הפירות שכבר אכל גם אם יש עדים שאכל ושאלו הקרקע קנוי לוי, שאין אדם חצוף לאכול פירות שאינם שלו. ועל הקרקע אינו נאמן בלא חזקה, שאומרים לו הראה שטר מכירה, אבל לפירות אין בני אדם עושים שטר מכירה.

ו. הנוטל כלים לגדור תמרים מדקל שאינה שלו, ואומר אלך ואלקוט תמרים של פלוני שמכרה לי, נאמן, שאין אדם חצוף לאכול פירות מאילן שאינו שלו.

דף ל"ד

א. עד אחד שהעיד על פלוני שחטף מטלטלים מחברו, והלה אומר אכן חטפתי אך שלי חטפתי, הרי הוא מחויב שבועה כנגד העד, אך אינו יכול לישבע

א. מי שיצא עליו קול שאוכל פירות מקרקע של יתומים, והוא טוען שמשכנה לו אביהם על מעות שהלוה לו, וכבר כלו שני המשכונתא, אלא שאביהם חייב לו עוד מעות ואין לו משכון עליהם, ולא רצה להחזיר להם את הקרקע ולגבות מהם החוב, שיהיה מחויב שבועה כדי להוציא את המעות מידם כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים, ולפיכך העלים שטר המשכונתא, עד שיאכל פירות מן הקרקע כשיעור המעות שחייב לו אביהם, אין מאמינים לו במיגו שהיה אומר לקוחה היא בידי מאביהם והחזקתי בה שלש שנים בחייו, שאינו נאמן לומר לקוחה היא בידי לאחר שיצא קול שבתורת משכונא באה לידו, שהקול חשוב כמחאה. אלא יחזירנה ליתומים, וכשיגדלו יתבע אותם בדין.

ב. מי שמת בלא בנים, והניח קרקע, ונחלקו שנים מי קרוב יותר וראוי ליורשו, הדין הוא ש'כל דאלים גבר'. ואם גבר האחד ואכל פירותיה שנה או שנתים, ולאחר מכן הודה שהשני קרוב ממנו, והחזיר לו את הקרקע, י"א שאינו צריך להחזיר לו את הפירות שכבר אכל, שעד עתה היה טוען שהוא קרוב יותר ואכל פירות בדין, ומה שהודה עכשיו הוא כנותן לו את האילן מדעתו. וי"א שמכיון שהודה, צריך להחזיר גם את הפירות שאכל.

ג. שנים שהיו עוררים על השדה, זה אומר

ו. ולהלכה אין תופסים אותה, ואם תפסוה אין מוציאים אותה.

דף ל"ה

א. זה אומר ספינה או קרקע זו של אבותי היא, וזה אומר של אבותי היא, ואין עדות או ראיה לאחד יותר מן השני, הדין הוא ש'כל דאלים גבר'. ואין פוסקים בית דין שיחלוקו או שודא דדייני, לפי שהדבר יכול להתברר, ואפשר שיבואו עדים ויסתרו את הדין שדנו בית דין, לפיכך אין בית דין נזקקין לדון להם דין שסופו לבא לידי עיוות, אלא מניחים אותם, וכל דאלים גבר עד שיבואו עדים ויבררו את הדבר.

ב. ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי ביום אחד (ולא פירש לאחד מהם באיזו שעה, שאין כותבים שעות אלא בירושלים), לרב יחלוקו, ולשמואל עושים 'שודא דדייני', שנותנים אותו לזה שלב הדיינים נוטה שהנותן היה אוהבו או קרובו יותר, ובוודאי גמר להקנות לו. ואין אומרים 'כל דאלים גבר', משום שלעולם לא נוכל לברר את הדבר, ולכך משתדלים בית דין בדינם ודנים אותו.

ג. המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה, זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה, יחלוקו בוולד. ואין אומרים 'כל דאלים גבר', שיש

כנגדו, שהרי מודה לדבריו שחטפה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם.

ב. היושב בקרקע של חבירו, ועד אחד מעיד שאכל פירותיה שלש שנים, אע"פ שאינו יכול לישבע כנגד העד, שהרי מודה שאכל פירותיה, אלא שטוען שהקרקע שלו, אינו צריך לשלם מדין 'מתוך שאינו יכול לישבע', משום שהעד מסייע בעדו, שלפי דבריו החזיק בה שלש שנים וגם הקרקע שלו, ואילו היה בא עד נוסף היו נותנים לו גם את הקרקע.

ג. אבל אם העד מעיד שאכל את פירותיה שתי שנים, והמחזיק טוען שהבעלים מכרו לו את הקרקע, צריך לשלם, שאינו יכול לישבע כנגד העד כיון שהוא מודה שאכלם, והעד אינו מסייע לו, שגם לפי דבריו אין לו חזקה, שהרי אילו היה עד נוסף היה חייב לשלם את כל הפירות.

ד. שנים שהיו עוררים על הספינה, כל אחד טוען שלי היא, ואחד מהם מבקש מבית דין שיתפסוה עד שיביא עדים שהיא שלו, כדי שלא יתגבר עליה חבירו, י"א שתופסים אותה וי"א שאין תופסים.

ה. ואם תפסוה, והלך לבקש עדים ולא מצא, וחזר לבית דין כדי שיוציאוה ויהיה הדין של 'כל דאלים גבר', י"א שאין מוציאים אותה, שמאחר שבא ממון ישראל ביד בית דין, אינם רשאים להפקירו, אלא מעכבין אותו ממון עד שידעו למי ישיבו. וי"א שמוציאים אותה.

שנים ולהודיע שהורידו לפירות, כדי שלא יכבוש המחזיק את שטר המשכנתא, ויאמר לקוחה היא בידי ואכלתי שני חזקה.

ח. שדה שהיתה של ישראל, ואכלה הגוי שלש שנים או יותר, וטוען שלקחה מישראל, אין לו חזקה, כי סתם גויים גזלנים הם, וישראל ירא למחות בהם, לכך לא תיקנו בהם חזקה.

ט. וכן אם קנאה ישראל אחר מן הגוי, ואכלה גם הוא לאחר הגוי שלש שנים, אין לו חזקה, שחזקה שאין עמה טענה היא, שהרי הוא טוען העכו"ם מכרה לי, ולא ידענו איך באה לידי הגוי שיוכל למכרה. ואם טען הישראל בפני קנאה הגוי מן הבעלים הראשונים, נאמן במיגו שהיה יכול לומר ממך קנייתה.

דף ל"ז

א. מי שאכל שלש שנים פירות שגדלו בשדה שמחוץ לגדר שהבעלים מניחים אותו מבחוץ ומשליכים שם זרע ומצמיח, כדי שהחיות יאכלו פירות אלו ולא יכנסו בתוך השדה, אין לו חזקה. שיכול בעל השדה לומר, לא חששתי למחות שהרי בין כך יאכלוהו החיות.

ב. מי שהחזיק שלש שנים בשדה, ובאחת מן השנים אכל פירות האסורים באכילה, כגון של ערלה או כלאים, אין לו חזקה, שלא אכפת לבעל השדה שיאכלם ולכך לא מיחה. וכן אם אחת מן השנים היתה

לכל אחד 'דררא דממונא', שהפרה והשפחה של שניהם היתה בזה אחר זה, וכל אחד טוען פרתי ושפחתי ילדה בהיותה ברשותי, אבל קרקע וספינה, אם היא של זה לא היתה של שני מעולם לפיכך לא תיקנו שיחלוקו.

ד. בית דין שפסקו על קרקע ששנים רבו עליה 'כל דאלים גבר', ובא שלישי והחזיק בה, ולא טען כלום, י"א שאין מוציאין אותה מידו, שמא גם לשנים אין חלק בה. וי"א שמוציאים מידו, ומעמידים אותה בפני שנים הראשונים. אבל הוא לא יתכפר בהשבה זו, שמאחר שבא לידו, צריך להשיבה לבעלים, ולא די במה שמוציאה מידו ומפקירה לשנים הראשונים.

ה. המחזיק בקרקע של חבירו וטוען לקוחה היא בידי, וחבירו מערער עליה, והביא המחזיק עדים שהמערער הגביה סל של פירות מקרקע זו על כתפיו של המחזיק, יש לו חזקה מיד, שאינו יכול לטעון ולומר לא מכרתיה, שבמה שסייעו הודה לו שמכר לו.

ו. ואם המערער טוען לפירות הורדתיו, ומשום כך סייעתי לו, אם עדיין לא עברו שלש שנים, נאמן. אבל אם עברו שלש שנים, אינו נאמן, שהיה לו למחות ולומר לפירות הורדתיו כדי שלא יחזיק בקרקע.

ז. וכן הממשכן לחבירו קרקע שיאכל ממנו פירות לעשר שנים, צריך למחות כל שלש

המהלך, או בעבדים, אין לו חזקה מיד (כדין שאר מטלטלים), שמא נכנס מעצמו, או שהכניסם לביתו והחזיק בו. אבל המחזיק בהם שלש שנים יש לו חזקה. ואם הם מסורות לרועה, ואין הולכות יחידות כלל גם בבוקר ובערב, יש להם חזקה מיד. וכן עבד קטן המוטל בעריסה ואינו יכול לילך, המחזיק בו יש לו חזקה לאלתר.

ח. בעל הבית שתפס בעיזים שאכלו שעורים משדהו, אם הם מסורות לרועה ויש בהם חזקה לאלתר, נאמן לטעון שאכלו משלו עד כדי דמיהם, במיגו שהיה יכול לומר לקוחים הם בידי.

ט. המחזיק על ידי 'ניר', פירוש שחרש בשדה, י"א שהיא חזקה, שאין אדם שותק כשאחר חורש בשלו. וי"א שאינה חזקה, שאדם רוצה שחבירו יחרוש ויתקן בשבילו את שדהו.

י. לרב בשיטת חכמים צריך להחזיק בשדה הבעל (ושדה אילן) שלש שנים מיום ליום. לשמואל בשיטת חכמים, צריך להחזיק בשדה אילן שלש גדירות של תאנים, ושלוש בצירות של ענבים, ושלוש מסיקות של זיתים. (ולא כרבי ישמעאל שגדירה ובצירה ומסיקה, מצטרפות לחזקה).

יא. דקל נערה, שטוענת פירות שלשה פעמים בפחות משלוש שנים, לשמואל מחזיקים בה כשאוכל שלשה פעמים את

שנת השביעית, אין לו חזקה, שבין כך הפירות מופקרים לכל.

ג. אכלה שלש שנים שחת, אין לו חזקה, שלא חשש בעל השדה למחות בו, שיש רגלים לדבר שבגזל ירד בה וירא להחזיק כשאר בני אדם, ששומט ואוכל קודם שתתבשל התבואה. ואם השדה היא במקום שיש להם בהמות הרבה, וזרכם להאכיל את השדות לבהמות כשהם שחת, יש לו חזקה.

ד. המחזיק בקרקע פתוחה ומלאה בקעים, ואינה מוציאה פירותיה, אין לו חזקה, שמפני רעתה לא הקפיד למחות בו. וי"מ שאם החזיק בשדה שלא חרש בה, אלא הוגשמה, ונשבה הרוח וזרחה השמש, ונתבקעה כפתחי חרישה, וזרע בה ואכלה, אין לו חזקה.

ה. זרע כור וליקט כור, אין לו חזקה, שמכיון שלא הרויח, לא חשש בעל השדה למחות בו.

ו. אנשי ריש גלותא אין להם חזקה שלש שנים, וצריכים ליזהר בשטר שלהם, לפי שבני אדם יראים למחות בהם. וכן אנשים אחרים אין להם חזקה בשדות שלהם, שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה, ומניחים בני אדם לדור בהם ושותקים, ששמחים שהלה משביח את הקרקע שלהם. וגם אין חוששים למחות, שכשירצו יטלו את שלהם בזרוע.

ז. המחזיק בגודרות צאן, או בכל דבר

המחרישה, בוודאי שייר לעצמו קרקע סביב האילנות, כדי שלא יוכל הלוקח לומר לו כשיבשו אילנותיו, עקור את אילנותיך המזיקים לקרקע שלי.

ד. מכר שתי אילנות, ושייר את הקרקע לפניו, לרבי עקיבא מוכר בעין יפה, וקנה הלוקח את הקרקע שבמקום האילנות, ויוכל לנטוע אחרים במקומם כשתייבשו. ולחכמים אין לו קרקע, ואם יתייבשו לא יטע אחרים במקומם. (ודין המוכר שלשה אילנות יתבאר להלן פא.).

ה. אכל אילנות 'רצופים', כגון שלשים אילנות הנטועים ט"ו בבית סאה, י"א שאין לו חזקה גם אם אכל את כולם שלש שנים, שלא החזיק כדרך בני אדם, שאין האילנות ראויים לקיים אלא לעקור ולשרש. וי"א שיש לו חזקה.

ו. מכר אילנות 'רצופים', שנטועים יותר מעשרה בבית סאה, י"א שלא קנה קרקע, לפי שהם עומדים לעקור ולשרש. וי"א שרואים את האמצעים כאילו אינם, ודינם כמפוזרים שיש לו קרקע.

ז. כרם שאין בו בין שורה לשורה ארבע אמות, לרבי שמעון מותר לזרוע בו זרעים, ולחכמים חשוב כרם ואסור, ורואים את האמצעים כאילו אינם.

ח. המוכר דקל לחבירו, י"א שקנה את הקרקע שמתחתיו עד התהום, ואם נתייבש נוטע אחר במקומו, וכן בעל השדה לא יוכל לחפור תחת האילן עד

פירותיה, ולרב צריך להחזיק בה שלש שנים מיום ליום.

דף ל"ז

א. שדה אילן שיש בו שלשים אילנות, עשרה אילנות בכל בית סאה, ובכל שנה גדלו פירות בעשרה אילנות אחרונת, כגון בנות שוח שפירותיה גדלים אחת לשלש שנים, ואכל המחזיק כל שנה את הפירות שגדלו בעשרה האילנות, אם היו העשרה מפוזרות בכל השלש סאים, כל שלשה מהם בבית סאה אחרת, יש לו חזקה בכל השדה. ואם כל האילנות עשו פירות בכל שנה, והוא לא אכל פירות אלא של עשרה מהם, אין לו חזקה.

ב. שני לקוחות שלקחו שדה אילן מאדם אחד, וכל הקרקע היה צריך לאילנות, לאחד מכר את הקרקע ולשני את האילנות, ועשה כל אחד מהם קנין חזקה בשלו. לרב זביד זה קנה אילנות לפירותיהם בלא קרקע, ואם יבשו האילנות לא יטע אחרים במקומם, וזה קנה את כל הקרקע. ולרב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע, וזה קנה חצי קרקע.

ג. המוכר את קרקעו, ושייר את האילנות בשבילו, יש למוכר קרקע כדי מחיית האילנות וצורכם, ואם יבשו יטע אחרים במקומם. וגם לסובר שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, כיון ששרשי האילנות מכחישים את הקרקע ומעכבים את

ד. לשיטת רבי יהודה אפילו אם היה בעל הקרקע במדינה אחרת ואין שיירות מצויות שם, יש לו חזקה, וגם אם היה באספמיא שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל, והחזיק בארץ ישראל. שלכך האריכו שני חזקה שלש שנים, שהוא שיעור למי שהיה באספמיא, שאם יחזיק אחד בקרקע שלו שנה, ובתוך שנה ראשונה יצא הקול, וילכו בשנה שניה ויודיעוהו, ולשנה שלישית יבוא וימחה.

(י"א שלשיטתו צריך למחות בפניו של מחזיק. וי"א (להלן לט.) שיכול למחות במקומו, אלא שעצה טובה היא לבעל הקרקע שיבוא ויעכב את המחזיק שלא יאכל פירותיו).

ה. י"א שלשיטת רב מחאה שלא בפניו אינה מחאה (כרבי יהודה שצריך לבוא מאספמיא ולמחות בפני המחזיק), ולפיכך אין מחזיקים בנכסי בורח, שאינו יכול לבוא ולמחות. וי"א שמחאה שלא בפניו מחאה היא (כשיטת תנא קמא במשנתינו), וכן היא שיטת שמואל, וכן הלכה. ולפיכך מחזיקים בנכסי הבורח מחמת ממון, שיכול למחות במקומו, והמחאה תגיע לאזני המחזיק.

ו. אבל הבורח מחמת רציחת נפשות, אין מחזיקים בנכסיו, לפי שהוא ירא למחות, פן יודע מקום תחנותו, וירדוף גואל הדם אחריו.

ז. מיחה בפני שנים שאין יכולין לומר

התהום. וי"א שלא קנה אלא את האילן, אלא לפירותיו, אבל בקרקע אין לו כלום, ואם נתייבש לא יטע אחר במקומו.

ט. המחזיק באילן, ואכל את פירותיו שלש שנים, נאמן לומר שקנה את האילן עם הקרקע שמתחתיו, ואם יתייבש, יוכל לנטוע אחר במקומו. ואם מכר בעל האילן את האילן בלא קרקע, צריך למחות בו כל שלש שנים כדי שלא יחזיק הלוקח גם בקרקע.

דף ל"ח

א. מחאה שלא בפניו, לשיטת התנא במשנתינו מחאה היא. ולפיכך מי שהחזיק בשדה שביהודה, ובעל הקרקע נמצא ביהודה, אע"פ שהוא בעיר אחרת, יש לו חזקה, שהיה יכול למחות שלא בפניו.

ב. ואם היה בעל הקרקע במדינה אחרת, אם השיירות מצויות ביניהם, יש לו חזקה. ואם היא שעת חירום, שיש תגרות בין שני המדינות ואין שיירות מצויות, אין לו חזקה, שאם ימחה בעל הקרקע לא יבוא הדבר לאזנו של מחזיק שיזהר בשטרו, וכיון שבעל הקרקע אינו יכול למחות אין למחזיק חזקה.

ג. יהודה, עבר הירדן, והגליל, שלש ארצות הם לענין חזקה, שאפילו בשעת שלום אין שיירות מצויות מזו לזו. ולפיכך אם בעל הקרקע היה ביהודה והמחזיק בגליל, או להיפך, אין לו חזקה.

ויאמרו לזה כך אמר פלוני עליך, ש'חברך חברא אית ליה', וכל דבר שעתיד להגלות לכל, אין בו משום לשון הרע.

ה. י"א שהמחאה צריכה להיות בפני שנים, וי"א שצריכה להיות בפני שלשה. ושני דרכים נאמרו בביאור המחלוקת:

א) האומר בפני שנים סובר שמחאה שלא בפניו אינה מחאה, ומאחר שצריך למחות בפניו, אין צריך שיתגלה לכולם, כי המחזיק כבר שמע מחאתו. והאומר בפני שלשה סובר שמחאה שלא בפניו מחאה היא, וכשמוחה שלא בפני המחזיק, צריך למחות בפני שלשה כדי שתתגלה מחאתו לכל, ותגיע לאזניו של מחזיק.

ב) הכל סוברים שמחאה שלא בפניו מחאה היא, והאומר בפני שלשה סובר שצריך לגלות לכל שמיחה בו, והאומר בפני שנים סובר שדי בשנים שיעידו שמיחה, שמאחר שיוכל לבא לאזניו של מחזיק בשום ענין, חשוב מחאה.

ו. מי שמיחה בשנה ראשונה שהחזיק חבירו בקרקע שלו, אינו צריך לחזור ולמחות בשנה שניה או שלישית, אבל צריך למחות בסוף כל שלש שנים ממחאתו הקודמת, שלא יעברו שלש שנים בלא מחאה, כדי שהלה יזהר בשטרו.

ז. אם במחאתו השניה (בסוף שלש שנים של מחאה קודמת) ערער באותה טענה שטען בראשונה, שבשני הפעמים אמר

למחזיק, כגון שהם חיגרים או שהולכים למדינת הים, לשמואל אינה מחאה, ולרב מחאה היא, שכלל אמרו חכמים 'חברך חברא אית ליה, וחברא דחברך חברא אית ליה'.

דף ל"ט

א. האומר בפני עדים על מי שמחזיק בקרקע שלו: 'פלוני גזלן הוא' אין זו מחאה, שגם אם יאמרוהו העדים למחזיק, לא יזהר בשטרו, שאינו יודע למה קרא לו גזלן. אבל אם אמר: 'פלוני גזלן הוא שאוכל פירות משדה שלי בגזלנות, ולמחר אני תובע אותו בדין' הרי זו מחאה. (ואם לא הוסיף 'למחר אני תובע אותו בדין', י"א שהיא מחאה וי"א שאינה מחאה).

ב. אמר המערער לעדים שלא יאמרו למחזיק שמיחה בפניהם, או שאמרו מעצמם לא נאמר לו, לרב זביד אינה מחאה, שהרי לא יאמרו לו. ולרב פפא מחאה היא, שיאמרוהו לאחרים וחברך חברא אית ליה וכו'.

ג. אמר המערער לעדים לא יצא דבר זה מפיהם, אינה מחאה. ואם אמרו מעצמם לא נוציא דבר זה מפיו, לרב פפא אינה מחאה, ולרב הונא בריה דרב יהושע מחאה היא, שכל דבר שאינו מוטל על האדם שלא לאומרו, אינו שם על לבו ואומרו.

ד. כל דבר של גנאי שאמרוהו בפני שלשה, אין בו משום לשון הרע אם יחזרו

למשוך במטלטלין או להחזיק בקרקעות, מתכוין להקנותו בעין יפה, ומסתמא רוצה שיכתבו לו.

ה. קיום שטרות בשלשה, שמי שיש לו שטר על חבירו, וחושש שילכו העדים למדינת הים או ימותו, וכשיבוא לגבות חובו יטעון הלוה שהשטר מזויף, ולא ימצא עדים המכירים את חתימת ידם של החותמים בשטר, הולך לבית דין, ומביא העדים עצמם שחתמו שיעידו בפני בית דין על חתימת ידיהם, וכותבים בית דין בסוף השטר למטה מחתימת העדים: במותב תלתא כחדא הוינא ונפק שטרא דא קדמנא, ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידיהו, ואישרנוהי וקיימנוהי כדחזי, וחותמים בו שלשה הדיינים.

ו. י"א שאין כותבים מודעא אלא על מי שהוא סרבן בדין, אבל אם בא למסור מודעא על אדם אחר, אומרים לו אם אנוס אתה, למה לא תבעת אותו בדין. וי"א שכותבים על כל אדם, שלפעמים אין בית דין מזומן מיד.

ז. מי שמסור לעדים מודעא על גט או מתנה, אינו צריך לפרש איזה אנוס היה לו, שבוודאי אנוסו, שהרי אינו מקבל ממון במתנה ובגט זה, ואם מדעתו נותנם, לא היה כותב מודעא, ואם אינו חפץ ליתן, לא יתן ולא יכתוב מודעא.

ח. לשיטת רבא אין כותבים מודעא על מכירה, כי אם כפאוהו על 'שדה סתם',

פלוני אוכל פירות שדהו בגזלנות, הרי זו מחאה. אבל אם במחאה ראשונה אמר שבגזלנות ירד בה, ובמחאה שניה אמר שהיא משכנתא בידו, כיון ששינה בטענתו, אינה מחאה, ונתקיימה החזקה ביד המחזיק.

דף מ'

א. מחאה צריכה להיות בפני שנים. והעדים כותבים שטר מחאה למערער, שיהיה בידו לעדות, גם אם לא אמר להם כתובו, שזכין לאדם שלא בפניו.

ב. וכן מודעא בפני שנים, שאם אנוסו למכור וליתן את שלו, צריך למסור מודעא קודם לכן לשנים, ולומר להם איני עושה זאת ברצוני אלא באנוס, ושטר המתנה מבוטלת, והיום או למחר אתבענו בדין. והעדים כותבים את המודעא בשטר גם אם לא אמר להם כתובו, שזכות הוא לו.

ג. אדם שהודה לחבירו בפני שנים שחייב לו מנה, צריך שיצווה לעדים שיכתבו שטר על ההודאה, כדי שיהיה ביד המלוה לעדות ויוכל לגבותו. אבל בלא רשותו אין כותבים בשטר שהודה, שחוב הוא לו, שרוצה שתהיה מלוה על פה ויוכל לומר פרעתי.

ד. קנין סודר בפני שנים, והעדים כותבים גם אם לא אמר להם כתובו, שסתם קנין לכתובה עומד, שמכיון שממהר להקנותו מיד בפני עדים, ואינו מדחהו עד שילך

השניה היתה באונס, אין כאן מודעא, והשני קנה.

דף מ"א

א. כל חזקה שאדם מחזיק בקרקע של אחרים, שאין עמה טענה, אינה חזקה. כיצד, האומר לחבירו מה אתה עושה בקרקע שלי, והוא משיב שלא אמר לי אדם דבר מעולם, אינה חזקה. ואין פותחים לו לומר שמא קנייתה ממנו ונאבד לך השטר, וחששת לומר שקנייתה, שמא יבקשו ממך את השטר.

ב. ואם השיב, אתה מכרת לי או נתת לי במתנה, או שאביך מכרה לי או נתנה לי במתנה, הרי זו חזקה.

ג. הבא משום ירושה, שאומר אכלתי קרקע זו שני חזקה מכח ירושת אבי, שהיה מוחזק בה ביום מותו, אינו צריך טענה לומר איך בא ליד אביו, שאין אדם בקי בקרקעות של אביו איך באו לידו. אבל צריך ראייה בעדים שראו את אביו שהוחזק בבית יום אחד. (וי"א שאינו צריך ראייה. ראה להלן).

ד. כותל העומד בין שני שדות שנפל, ובנאו אחד מבעל השדות, והכניסו לגבול השני בטעות, שלא היה מכיר את מקום הכותל, אע"פ שראה חבירו יום אחד ושתק, אין לו חזקה, שגם מי שהחזיק בפניו של המערער אין לו חזקה ביום אחד (להלכה). וגם אם סייע לו השני בבנינו, אין

פירוש שימכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו אחת מהן ומכרה, מכירתו מכירה ולא חשוב אונס. ואם אנסוהו על שדה זו, בין כך אין מכירתו מכירה גם בלא מודעא. ובאופן שאנסוהו שאם לא ימכור שדהו יפסיד אותה לגמרי בלא דמים, כגון שמשכן שדהו לשלש שנים, ואנסו הלה שאם לא ימכרנו לו יכבוש שטר המשכנתא ויאמר לקוחה היא בידי, כותבים מודעא. ובמודעא זו צריך לפרש את אונסו, שמא הוא צריך למעות, ומוכר מדעתו, ומקדים למסור מודעא, כדי שיחזור ויוציא ממנו למחר כשהיו לו מעות.

ט. 'מתנתא טמירתא', שאמר לעדים הטמינו עצמכם וכתבו לו שטר, אין גובין בה, שמא כבר נתנה לאחר, או שנתכוין רק לעשותה מודעא למתנה שיתן לאחר מכן.

י"א שגם אם לא אמר להם בפירוש הטמינו עצמכם, אלא שלא אמר להם שיכתבו בשווקים וברחובות, אין גובים בה. והלכה כדבריהם.

י. י"א ש'מתנתא טמירתא' היא מודעא לבטל מתנה שנתן לאחריה. וי"א שאם הדבר מוכח שהמתנה שלאחריה היתה באונס, כגון שרצה לקדש אשה ולא הסכימה עד שיכתוב לה כל נכסיו, והקדים ונתנם במתנה טמונה לבנו, הרי שטר זה חשוב מודעא לבטל את המתנה שנתן לאשה. אבל אם אין הכרח שהמתנה

דף מ"ב

א. שדה שיש עדים שהיתה של ראובן כל הימים, והחזיק בה שמעון שנה וטוען שקנאה מראובן, ואחר כך מכרה ללוי בשטר, והחזיק לוי שנה, ומכרה לוי ליהודה בשטר והחזיק יהודה שנה, ובא ראובן לערער שלא מכרה לשמעון, ויהודה טוען החזקנו בין שלשתינו שלש שנים ולא מחית, ושמעון שלקחה ממך שאנו באים מכחו, לא היה לו ליהזר בשטרו יותר משלש שנים, וראובן משיב, לפי שכל אחד מכם לא החזיק אלא שנה לא חשתי למחות, ולא ידעתי שמכרתם זה לזה בסוף כל שנה, מצטרפים הלקוחות ויפסיד ראובן, כיון שלקחו בשטר יש לדבר קול. ואם מכרו זה לזה בלא שטר, שומעים לדברי ראובן, שאין לדבר קול ולא ידע מן המכירה.

ב. המוכר שדהו בעדים, וקיבל עליו אחריות נכסים, וטרפוה מן הלוקח, גובה מן המוכר מנכסים משועבדים שמכרם לאחרים, שהעדים מוציאים קול, ואע"פ שלא כתב שטר, היה להם ללקוחות לחקור יפה אם מכר קרקע באחריות, ולהניח אצל מוכר בני חורין כשיעור האחריות כדי שלא יפסידו.

ג. אבל המלוה את חבירו בעדים ולא כתב שטר, אינו גובה מן הלוה אלא מנכסים בני חורים שהם בידו, ולא מנכסים משועבדים שמכר לאחרים, שאדם לוח בצנעא כדי

כאן מחילה, כי כמו שהראשון הכניסו בטעות, גם השני טעה בדבר, ומחילה בטעות אינה מחילה.

ה. אם באו שני עדים שהכניס את הכותל לשדה חבירו, זה אומר שתי שורות הכניסו, וזה אומר שלש, צריך להרחיקו שתי שורות. (לשיטת בית הלל בסמוך).

ו. שתי כיתי עדים, אחת אומרת שראובן הלוה לשמעון מנה במקום וביום פלוני, ואחת אומרת מאתים היו באותו מקום ובאותה שעה, יש בכלל מאתים מנה, ומשלם שמעון מנה. ואם לא באה אלא כת אחת של שתי עדים, אחד אומר מנה היה, והשני אומר מאתים היו, לבית שמאי נחלקה עדותם, ולבית הלל יש בכלל מאתים מנה, ומשלם מנה. ו"א שגם לבית הלל נחלקה עדותם.

ז. המחזיק שלש שנים בבית, ובא חבירו שהיה בעליו לערער עליו, והוא אומר קנייתה מפלוני, וראיתי שהוא קנאה ממך, נאמן במיגוו שהיה יכול לומר ממך קנייתה.

ח. ואם הוא אומר הלה אמר לי שקנאה ממך, אם יש עדים שראו שדר בו יום אחד, מעמידים אותה בידו, שטוענים ללוקח. ואם אין עדים שדר בו יום אחד, מוציאים אותה מידו. (וי"א שאין מוציאים מידו). ואם ראו בו את המוכר שבא למוד ארכו ורחבו, ולא ראו שדר בו, לאביי יש לו חזקה, ולרבא אין לו, שמא לא בא אלא לבדוק את הבית ולא קנאו.

שיש להם חזקה לאלתר, שיכול בעל הכלי לומר ששלחו אליו לתיקון.

ח. השותפים שלקחו קרקע בשותפות, והחזיק אחד בחלק חבירו, ואכל כל הפירות שלש שנים, אין לו חזקה. שכן דרך השותפים לאכול זה פירות כמה שנים, ואח"כ יאכל זה כמו כן (וראה עוד להלן).

ט. האריסים שאכלו כל הפירות שלש שנים אין להם חזקה, שיכול בעל השדה לומר לאריסות הורדתיו, והיה משלם לי דמי הפירות או זקפתים במלוה, או שמנהג האריסים לעבוד קרקע עשר שנים, חמש שנים אוכלים הבעלים כל הפירות וחמש שנים אוכלים הם. וכן האפוטרופסים אין להם חזקה.

י. האיש שאכל פירות נכסי מלוג של אשתו, אין לו חזקה, שהפירות שלו. וכן האשה שאכלה פירות של שדה בעלה שלש שנים, אינה יכולה לטעון לקוח הוא בידי, כיון שמזונותיה על בעלה, נותן לה לאכול פירות. אין לאב חזקה בנכסי בנו, ולא לבן בנכסי האב, שהם כאפוטרופסים זה בנכסיו של זה.

יא. כל דיני חזקה האמורים עד הנה, אינם אלא במחזיק כדי להביא ראיה שהיא שלו כנגד חבירו המערער, אבל הקונה בקנין חזקה, כגון המקבל מתנה, והאחים שחלקו, והמחזיק בנכסי הגר כדי לזכות

שלא יזלו נכסיו ואין לדבר קול, ואינו דומה למכירה שהוא בפרהסיא. ואם הלוחו בשטר, יש לדבר קול וגובה מנכסים משועבדים.

ד. האוכל פירות בשדה חבירו שנה ומת, וירשה הבן ואכלה שתי שנים. או שאכלה האב שתי שנים והבן שנה. הרי זו חזקה. ואין המערער יכול לטעון לא מחיתי כי לא החזיק כל אחד שלש שנים, שהכל יודעים שהבן בא מכח ירושת אביו. וכן אם אכלה האב שנה ומת, ואכלה הבן שנה, ומכרה לאחר בשטר, ואכלה הלוקח שנה, הרי זה חזקה.

ה. המחזיק בשדה, ואכל פירותיה בפני מי שהיה בעל השדה שנה, ומת בעל השדה, ואכלה בפני בנו שתי שנים, או שאכלה בפני האב שתי שנים ובפני בנו שנה, וטוען שקנאה מן האב, הרי זו חזקה.

ו. החזיק בפני האב שנה ומת, ובפני הבן שנה, ובפני מי שקנאה מן הבן שנה, אם הלוקח קנה מהבן בסתם כל שדות שירש מאביו, יש למחזיק חזקה, ואומרים ללוקח כל שדותיו מכר לך חוץ מזו. אבל אם מכר לו הבן שדה זו בפני עצמה בשטר, אין לך מחאה גדולה מזו, ואין למחזיק חזקה, וצריך לזהר בשטרו כל הימים.

ז. האומנים שמוליכים להם בביתם לתקן כלים, אין להם חזקה במטלטלים שתחת ידם לומר לקוח הוא בידי, כשאר בני אדם

הפירות כמה שנים. אבל כשאין בה דין חלוקה, אין לו חזקה, שמאחר שאין בה שיעור לכל אחד, נוהגים שאחד אוכל מכולה כמה שנים והשני אחריו.

יג. שותף שנטע בשדה שאינה עשויה ליטע אלא לזריעה, דינו כיורד ברשות, שנוטל כמנהג אריסי העיר גם בפירות גמורים.

דף מ"ג

א. מי שבא לערער על נכסי השותפים, אין שותף אחד מעיד זה לזה, שהם נוגעים בעדות, כי אם יטול המערער כלום, יפסידו שניהם.

ב. ואם נסתלק אחד מן השותפים מחלקו, כגון שכתב לשני 'דין ודברים אין לי בשדה זו', וקנו מידו. אם כתב לו 'אחריות דעלמא', שאם יערער אחד ויאמר שלי היא ויטרפנו מידו, ישלם לו, פסול להעיד כנגד המערער, שרוצה להעמידו ביד שותפו, כי אם יוציאנו המערער מידו יחזור עליו. ואם כתב לו 'אחריות רק על מי שיטרפנו מחמתו, כגון בעל חוב שלו, ולא על 'אחריות דעלמא', יכול להעיד כנגד המערער שהיא שלו, שאינו נוגע בדבר. ואין לו ענין להעמידה אצל שותפו כדי שאם יבוא בעל חובו יוכל לטרוף ממנו ולא יהיה 'לוה רשע', שמיד כשיטרפנו בעל חובו הוא מתחייב לשותפו מכח האחריות, ונמצא שלא הרויח במה ששילם לבעל

בהם מן ההפקר, כיון שנעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה.

יב. לדברי שמואל, פעמים שיש לשותפים חזקה זה על זה, ופעמים שאין להם. ונחלקו אמוראים באיזה אופן יש להם ובאיזה אופן לא.

י"א שאם החזיק בכל השדה, ואומר שקנה את חלק שותפו, והלה אומר כך חילקנו שאתה תאכל את כל הפירות כמה שנים, ואני אחריו כמה שנים, יש לו חזקה. ואם החזיק שלש שנים בחלק מן השדה, וטוען חילקנו וזה הגיע לחלקי, והשני טוען עדיין לא חילקנו, אלא כך התנינו בינינו, שאתה תאכל חלק זה שלש שנים, ואני אחריו שלש שנים, אין לו חזקה, כי כך מנהג השותפים לאכול בשותפות פירות כל שנה ושנה, או שזה יטול חצי הקרקע וזה החצי, ולשנה הבאה יחליפו, שכל אחד רוצה ליהנות בכל שנה מחלקו, ולא להניח לחבירו להחזיק כמה שנים בכל השדה.

וי"א להיפך, שאם החזיק בכולה אין לו חזקה, שמנהג השותפים שאחד אוכל כל השדה שלש שנים, והשני אחריו. ואם החזיק בחלקו יש לו חזקה, שאם רצה ליהנות מחלקו כל שנה, היה לו לעשות בשותפות ולחלק את הפירות.

י"א שאם יש בה דין חלוקה, שיש בה ארבע אמות לכל אחד, והחזיק אחד בכולה, יש לו חזקה, שבאופן זה אין נוהגים להניח את האחד לאכול את כל

לאנשי העיר, פסולים לדון גם אם נסתלקו ממנו.

ו. האומר תנו מנה לעניי עירי, אין דנין בו דיינים עניים מאותה העיר, ואין מביאים ראייה מעניי אותה העיר. נסתלקו שנים מן העניים שלא יהנו מאותו מנה, כשרים לדון בו. ובני אדם מאותה העיר שאינם עניים, כשרים לדון בו ולהביא ראייה. וי"א שאם פרנסת העניים מוטלת עליהם, ואין להם קצבה כמה יתנו, אלא הכל לפי מחסורם של העניים, פסולים לדין ולעדות, שהם נוגעים לומר שיהיה המנה של העניים כדי שלא יזדקקו ליתן משלהם.

וי"א שגם אם מוטל עליהם קצבה ליתן לעניים כך וכך, פסולים לדין ולעדות, שנוח להם שיהיה לעניים מעות בריווח, ולא יצטרכו ליתן מה שקצבו עליהם.

ז. שותפים שהתנו להיות שומרים זה לזה ביחד, שזה ישמור מעט מן השותפות בביתו וזה מעט, פטורים מדין 'בעליו עמו'. ואם התנו שזה ישמור את כל השדה היום, וזה ישמור למחר, נעשו שומרי שכר זה לזה.

ח. ראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי, ובא יהודה לערער שהיא שלו, ושמעון הנגזל רוצה להעיד עבור לוי שהוא יודע שאינה של יהודה, הרי הוא נוגע ועדותו פסולה, שרוצה שתישאר ביד לוי שאינו גבר אלם ויוציאנה ממנה בדין, ולא תהיה ביד יהודה שהוא קשה ממנו ולא יוכל

חוב זה ויש עליו בעל חוב אחר. ואם לא קיבל השותף אחריות גם על טירוף שיבוא מחמתו, אינו מעיד כנגד המערער, שהוא רוצה שתהיה ביד שותפו כדי להעמידה בפני בעל חובו, שאם יבוא ויטרפנו יפטר מחובו ולא יהיה 'לוה רשע'.

ג. האומר לחבירו 'דין ודברים אין לי על שדה זו' ו'אין לי עסק בה' ו'ידי מסולקות הימנה', לא אמר כלום. שכל שאינו לשון מתנה אלא לשון סילוק, אינו מועיל על שדה שיש לו כבר. ואם קנו מידו, מועיל. (דין המוכר שדה שלא באחריות שאינו מעיד עליה, יתבאר בדף מ"ד ודף מ"ה).

ד. בני העיר שנגנב להם ספר תורה, והגנב טוען לקחתיו בדמים או טענה אחרת, אין דנים בדייני אותה העיר, ואין מביאים ראייה מאנשי אותה העיר, כגון אם אחד מעיד שגנבו או שהיא של אותה העיר, שכולם שותפים בו ונוגעים בעדות. וגם אם סילקו שני דיינים את עצמם מן השותפות שיש להם בספר תורה, פסולים לדון כל זמן שדרים באותה העיר, שהם נהנים מספר התורה כששומעים את קריאתו.

ה. האומר תנו מנה לבני עירי לצרכי העיר, אין דנים בו דייני אותה העיר ואין מביאים ראייה מאנשי העיר. נסתלקו שנים מאנשי העיר שלא ליהנות מן המנה, כשרים לדון. ואם פירש שיקנו מן המנה ספר תורה

וכן את החפץ עצמו לא יוציא שמעון מלוי הלוקח, לפי שקנאה בייאוש ושינוי רשות, נמצא שאין שום ריוח לשמעון הנגזל במה שתהיה הטלית ביד לוי ולא ביד יהודה.

ג. ואם ראובן הגזלן לא מכרה לאחר, ויהודה בא לערער על ראובן שהיא שלו, ושמעון רוצה להעיד בעד ראובן שהוא יודע שאינה של יהודה, אם ראובן חי אינו נאמן, שהוא רוצה שתהיה ביד ראובן, ולאחר מכן יביא עדים שהיא שלו ויוציאנה מידו, אבל מיד יהודה לא יוכל להוציאה אם יזכוהו בית דין על פי עדיו שהיא שלו. ואם מת ראובן, לסוברים שרשות יורש כרשות לוקח וקנאוהו היורשים בייאוש ושינוי רשות, נאמן שמעון להעיד להם שיודע שאינה של יהודה, שגם לאחר שתחזור להם לא יוכל להוציא מידם. ולסובר שרשות יורש אינו כרשות לוקח, אינו נאמן, שהוא רוצה שתחזור ליד היורשים כדי להוציא את הגזילה שהיא בעין מידם.

ד. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ובא לוי לערער על שמעון שהיא שלו, אין ראובן המוכר נאמן להעיד לשמעון שהיא שלו ולא של לוי, י"א משום שאע"פ שלא קיבל ראובן אחריות אם יטרפוה בעלי חובות, אם נמצאת שאינה שלו חייב לשלם, ולפיכך אינו נאמן להעיד שאינה של לוי, שהרי אם יזכה לוי ויוציאה מיד שמעון, יחזור שמעון על

להוציאה. וכן אם יש ליהודה עדים שהיא שלו, רוצה שמעון שלא תישאר בידו, שאם גם הוא יביא עדים שהיא שלו, תישאר הקרקע מספק ביד יהודה, ולפיכך רוצה להעיד שאינה של יהודה, ולאחר שתחזור ללוי יביא עדים שהיא שלו ויוציאנה, ולפיכך אין שמעון נאמן.

ט. וכן אם ראובן גזלה משמעון ולא מכרה, ויהודה מערער על ראובן שהיא שלו, אין שמעון נאמן להעיד שאינה של יהודה מהטעם שנתבאר.

דף מ"ד

א. ראובן שגזל טלית או פרה משמעון, ונתיאש שמעון כשהיתה בבית ראובן, ולאחר מכן מכרה ראובן ללוי, ובא יהודה לערער על לוי שהיא שלו, אין שמעון נאמן להעיד בעד לוי שהוא יודע שאינה של יהודה, שאם יפסקו בית דין שהיא של יהודה ולא היתה של שמעון מעולם, לא יוכל להוציא מראובן את דמי הגזילה כיון שלא היתה שלו.

ב. ואם מת ראובן, ובא יהודה לערער שהיא שלו, נאמן שמעון להעיד ללוי שהוא יודע שאינה של יהודה, ואינו נוגע בעדות, שגם לאחר שיפסקו בית דין על פי עדותו שלא היתה של יהודה, ושמעון יביא עדים שראובן גזלה ממנו, יהיו יורשי ראובן פטורים מלשלם לו דמיו, שהגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם דמים.

שתהיה אצלו, כדי שבעל חובו יטרפנה ממנו, ולא יהיה בכלל 'לוה רשע ולא ישלם'. וכלפי הלוקח לא יקרא 'לוה רשע' אע"פ שמפסידו, כיון שמכר לו שלא באחריות.

ב. ישראל שמכר חמור לחבירו, ובא גוי ונטלה ממנו בטענה שהיא שלו בלא דין ובלא ראייה, אם הקונה אינו מכיר שהיא בת חמורו של מוכר, והגוי אנס ממנו את החמור ולא את האוכף, חייב המוכר להעמיד את הגוי בדיניהם ולהוכיח בעדים שהיא שלו. אבל אם הקונה מכיר שהיא בת חמורו של מוכר, או שהגוי נטל את החמור ואת האוכף, אין המוכר צריך להעמידו בדין.

וי"א שבכל אופן אינו צריך להעמידו בדין, כי סתם גוי אנס הוא, שנאמר 'אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר'.

ג. אומן המחזיק בטלית של בעל הבית, בעל הבית אומר שלי היא ולתקנו נתתיו לך, ואומן אומר לקחתיה ממך: לשיטת רבה (לאחר שחזר בו), אם מסרו בעל הבית בפני עדים, ו'ראה' את הטלית בידו, אין האומן נאמן. אבל אם לא ראה את הטלית בידו, אע"פ שיש עדים שמסרו לתיקון, נאמן לומר לקחתיה ממך, במיגו שהיה יכול לומר החזרתיו לך. ואע"פ שהפקידו בעדים, אין צריך להחזירו בעדים. ואם אין עדים שמסרו לתיקון, אע"פ שראה את הטלית בידו, נאמן לומר

ראובן לבקש את מעותיו. וגם לסוברים שאם יוציאנה לוי משמעון בדין מכח טענתו שהיא שלו, פטור ראובן מלשלם שלא קיבל עליו אחריות גם אם נמצאת שאינה שלו, מכל מקום אין ראובן נאמן, שנוח לו שתהיה ביד שמעון, כדי להעמידה בפני בעל חובו, שיוכל בעל חובו לגבותה משמעון, ולא יהיה לוה רשע ולא ישלם. (וכלפי שמעון לא יהיה לוה רשע, שהרי לא מכרה לו באחריות).

ה. ואם מכר לשמעון פרה וטלית או שאר מטלטלים שלא באחריות, יכול ראובן להעיד לו כנגד המערער באופן שידוע שלא היה לראובן קרקע מעולם, שבעל חוב אינו גובה מטלטלים מלקוחות גם אם עשאים אפותיקי, לפי שאין להם קול. ואין לחשוש ששעבד לו מטלטלים אגב קרקע, שהרי לא היתה לו קרקע מעולם. וי"א שאינו נאמן להעיד אלא אם הודה שמעון שידוע שהמטלטלים של ראובן, אבל אם לא כן אין ראובן נאמן, כי אע"פ שלא קיבל עליו אחריות, כאשר נמצאת שאינה שלו חייב באחריות, והוא נוגע בעדות, שאם יוציאנה לוי משמעון בטענה שהיא שלו, יחזור שמעון עליו ויתבע את מעותיו.

דף מ"ה

א. המוכר שדה לחבירו שלא באחריות, ואין לו קרקע אחרת אצלו, ובא מערער וטוען שהשדה שלו, אין המוכר נאמן להעיד בעד הקונה, לפי שהוא רוצה

מותר להשתמש בו עד שיבוא בעל הטלית ויטול את שלו, שאנו תולים שבעל טלית זה ביקש מן האומן שימכרנו, וטעה האומן ומכר טליתו של זה, ונתן לו טלית זו מדעת עד שיביא לו את שלו. אבל אם אשתו ובניו נתנוה לו, לא ישתמש בה, שמא טעו ונתנו לו של אדם אחר. וכן אם האומן עצמו החזירו ואמר לו 'הילך טליתך' לא ישתמש בו, שמכך שאמר לו 'טליתך' משמע שהיה סבור שמחזיר לו טלית שלו.

ב. נתחלפו לו כלים בבית האבל ובבית המשתה, לא ישתמש בהם עד שיבואו הבעלים ויטלוהו.

ג. התובע לחבירו טלית שמסר לו, והלה אומר לא היו דברים מעולם, והביא התובע עדים שראו אצלו טלית, והלה טוען טלית אחרת היתה, וביקש ממנו התובע שיוציא את הטלית כדי שיראו העדים אם אינה שלו, אם הנתבע אינו רוצה להוציאה, הדין עמו. ואם התובע חכם, ישתדל אצלו בערמה שיוציאנו, שיאמר לו וודאי תפסת את טליתי עבור חוב שאני חייב לך, הוציאה ונישום אותה ואחזור לך חובי, וכיון שהוציאה וראוה, שוב אינו נאמן. ואם האומן חכם, יכיר בערמה זו ולא יוציאנה.

ד. אריס הנוטל חלק מן הפירות בכל שנה, שאכל כל פירות השדה שלש שנים, יש לו חזקה. אבל 'אריסי בתי אבות', שרגילים לשמור שדות של משפחה זו מעולם הם ואבותיהם באריסות, ונוהגים לאכול כל

לקחתיה ממך. (במיגו שהיה אומר לא מסרתיה לי מעולם אלא מאחר קניתיו). ולמסקנא נדחו דבריו.

ולשיטת אב"י אם ראו את הטלית ביד האומן, בין אם יש עדים שמסרה לו בעל הבית לתיקון ובין אם אין עדים, אין האומן נאמן, שדרכו של אומן לקבל כלים לתיקון, ואינו נאמן על מה שבידו כשאר בני אדם, ועל זה שנינו ש'האומן אין לו חזקה'. ואם לא ראו את הטלית בידו, בין אם יש עדים שמסרה לו ובין אם אין עדים, נאמן במיגו שהיה אומר החזרתי (או שלא מסרת לי מעולם, כשאינן עדים שמסרה לו).

ד. הנותן טליתו לאומן בלא עדים על מנת שיתקנו, האומן אומר שתים קצצת לי, והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת, כל זמן שהטלית ביד האומן, ולא ראו אותה בידו, נאמן עד כדי דמי הטלית, במיגו שהיה אומר לא מסרתיה מעולם, ועל בעל הבית להביא ראיה שלא קצץ אלא אחת. ואם החזירה לו, אם הוא בזמנו, נשבע ונוטל כדין כל שכיר שנשבע ונוטל בזמנו. ואם כבר עבר זמנו, צריך האומן להביא ראיה שקצץ לו שתים.

דף מ"ז

א. מי שנתן טליתו לאומן לתקן, והחזיר לו האומן טלית אחר, אם האומן עצמו נתנה לו, ואמר לו 'הילך טלית' (ולא 'טליתך'),

הערב כלום בכך שמעמיד שדה זו ביד הלוחה. וכן המלוה מעיד בעד הלוחה, אם יש ללוחה קרקע אחרת שהמלוה יוכל לגבות ממנה גם אם יטרוף ממנו המערער שדה זו.

ב. ראובן שמכר שדה ללוי, ולאחר מכן מכר שדה אחרת ליהודה, ובא מערער על שדה שקנה יהודה וטוען שראובן גזלה ממנו, נאמן לוי להעיד בעד יהודה, אם יהודה קנה קרקע נוספת מראובן לאחר שקנה לוי, או אם יש לראובן קרקע אחרת אצלו, שגם אם יוציא המערער את השדה מיהודה, אם יבוא בעל חוב של ראובן לגבות, יטרוף מן השדה האחרת שביד יהודה (שלוי הניחה בן חורין כשקנה מראובן), או מהשדה שביד ראובן שהיא בת חורין. אבל אם לא קנה יהודה קרקע נוספת מראובן, וגם ראובן אין לו קרקע אחרת, אין לוי נאמן, שהוא רוצה שתהיה השדה אצל יהודה, שאם המערער יוציאנה, יטרוף בעל חוב של ראובן קרקע שלו.

ג. קבלן, שקיבל מעות מיד מלוה ונתן ללוחה, שהמלוה נפרע ממי שירצה, י"א שמעיד ללוחה כדן הערב, וי"א שאינו מעיד, שרוצה שתהיה קרקע בינונית נוספת ביד הלוחה, שיוכל לדחות את המלוה גם אצל לוחה.

ד. גזלן אין לו חזקה. י"א שהוחזק על שדה זו בגזלנות (ואין לו חזקה רק על שדה זו),

הפירות שנים ושלוש שנים, ואחרי כן אוכלים הבעלים כשנים שאכלו, אין להם חזקה.

ה. אריס של בתי אבות, שהוריד אריסים תחתיו בשלוש שנים שהיה לו לאכול, ולא עשה עמהם כלום, יש לו חזקה, שבעל הבית לא היה שותק כשיורידו אריסים אחרים לשדהו בלא רשותו, שמא יקלקלו את שדותיו. אבל אם חלק לאריסים, שמסר לכל אחד לעשות את חלקו בשדה והוא עושה עמהם, אין לו חזקה, שמא נתנו לו רשות להוריד אריסים עמו, אם הוא טורח בשבילו לעשות לבדו.

ו. שמעון הבא לערער על שדהו של ראובן, והאריס שהוריד ראובן רוצה להעיד שהוא יודע שהיא של ראובן, אם לא נטל עדיין את חלקו בפירות, אינו מעיד, שהוא רוצה שתהיה ביד ראובן כדי שלא יפסיד את הפירות. ואם אין בה פירות, והאריס לא טרח בה כלום בשנה זו, נאמן להעיד. ואינו נחשב ל'נוגע' שמרויח שתישאר הקרקע ביד ראובן שמורידו באריסות, כי הרבה ימצא שדה באריסות, וגם אפשר שראובן לא יורידנו.

דף מ"ז

א. הערב, יכול להעיד בעד הלוחה כנגד מי שמערער על קרקע שלו, אם יש ללוחה קרקע אחרת, שיוכל המלוה לגבות הימנה את חובו ויפטר הערב, שאז לא הרויח

ח. גזלן שהביא ראיה, אם הביא עדים שהקנה לו או שהודה לו, ולא ראו את נתינת המעות, ואין לו שטר מכירה, אין ראייתו ראיה, שמא לא עשה המוכר כן אלא מחמת פחד. ואם הביא שטר מכירה, לרב ראייתו ראיה, שמחמת פחד לא היה כותב שטר. ולשמואל אינה ראיה, שמא כתב לו מחמת פחד, ואם כתוב בו אחריות נכסים קנה, שלא היה כותב לו אחריות אם לא שהקנה לו.

ט. ואם העידו העדים שהגזלן נתן מעות למוכר, י"א שראייתו ראיה, כי גם אם אנסו שימכרנו לו, מאחר שנתן מעות קנה, ש'תליוהו וזבין זביניה זבינא'. ולשיטת רב ביבי לא קנה, ש'תליוהו וזבין לאו זביניה זבינא', ומחזיר את הקרקע למוכר, והוא יחזיר לו את מעותיו.

דף מ"ח

א. מי שאנסוהו עד שמכר, לשיטת רב הונא מכירתו מכירה, שמחמת אנסו (וקבלת המעות) גמר ומקנה. ולרב ביבי אין מכירתו מכירה.

ב. ופסק רבא, שאם אנסוהו למכור שדה סתם, והמוכר בירר מעצמו שדה ומכרה לו, קנה. אבל אם אנסו למכור שדה זו, אם לא מנה המוכר את המעות בשעה שקיבלה, וגם לא היה יכול להשתמט מן המאנס בשום דחוי, לא קנה. אבל אם מנה את המעות, או שהיה יכול לדחותו

וי"מ שהורג נפשות על עסקי ממון (ואין לו חזקה בשום קרקע).

ה. בן אומן בן אריס ובן גזלן, אם באו בטענה שירשו מאביהם, דינם כאביהם ואין להם חזקה. ואם באו בטענת עצמם, שהם קנאוהו מהמערער, יש להם חזקה. ואם באו בטענת אביהם, והביאו עדים שהמערער הודה לאביהם שהוא שלו, בן אומן ובן אריס יש להם חזקה, אבל בן גזלן לא, שמא לא הודה אלא מחמת פחד. ובן בנו של גזלן, אם אומר ירשתי מאבי, יש לו חזקה, שאנו טוענים שאביו קנאה בעצמו מן המערער ולא ירשה מאביו שהיה גזלן. ואם טוען ירשתי מאבי אבי, אין לו חזקה.

ו. אומן שירד מאומנותו, ואריס שירד מאריסותו, יש להם חזקה. וכן בן שהיה סמוך על שולחן אביו, והפליג משולחנו, כגון שנשא אשה ושוב אינו מתעסק בנכסיו, דינו ככל אדם ויש לו חזקה בנכסי אביו. וכן אשה שנתגרשה, אפילו בספק גירושין, שזרק לה בעלה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה, אם אכלה פירות מקרקע שלו, יש לה חזקה אע"פ שחייב במזונותיה, שלא היה מייחד לה קרקע למזונות לאחר שהתחיל לגרשה.

ז. אומן או אריס שאין להם חזקה, אם הביאו ראיה, כגון עדי מכירה או שטר מכירה, ראייתם ראיה ומעמידים את הקרקע בידם.

קנה כדין 'תלויהו וזבין', ולרב ביבי לא קנה.

ו. מי שכפה על האשה שתתקדש לו, י"א שקידושיו קידושין. וי"א שחכמים הפקיעו את הקידושין, שהוא עשה שלא כהוגן, עשו לו שלא כהוגן. ואפילו אם קידש בביאה, עשו חכמים את בעילתו בעילת זנות.

דף מ"ט

א. מי שאנסוהו למכור, אע"פ שמכירתו מכירה, אם מסר מודעא בפני עדים שלא מכר אלא מחמת אנסו, וכתבו בשטר, וחתמו עליו העדים, המכירה בטילה. ואם לא חתמוהו בשטר, אלא שהעדים החתומים בשטר המכירה מעידים בעל פה שהמוכר מסר מודעא בפנינו והראה לנו אנסו, י"א שאינם נאמנים, שעדותם שבעל פה אין בו כח לבטל את עדותם שחתמו בשטר, שמכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. וי"א שנאמנים ואין בזה משום 'חוזר ומגיד'.

ב. ואם אמרו העדים החתומים בשטר 'אמנה היו דברינו', כלומר שלא הלוח המלוה ללוה כלום, וכתבנו לו את שטר שאם יצטרך ללוה בו, והלוה האמין למלוה שלא יגבה בשטרו אם לא ילוה, אינם נאמנים. לפי שהודו שהשטר נכתב בכשרות, חשוב חתימתם כעדות בבית דין על כל מה שכתוב בשטר, וכיון שהגיד

ולומר המתן לי עד למחר וכדומה, ולא נשתמט, קנה. ואין הלכה כדבריו, אלא בכל אופן מכירתו מכירה (אם אמר רוצה אני).

ג. מי שאינו רוצה להקריב את נדרו, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, שבוודאי הוא רוצה שיהיה לו כפרה. וכן אלו שכופים אותם להוציא את נשיהם או לשחרר את עבדם, כופים אותם עד שיאמר רוצה אני, ומחזיקים שגמר בלבו לקיים דברי בית דין, ש'מצוה לשמוע דברי חכמים'.

ד. גט המעושה, שאנסו את הבעל לגרש את אשתו, על ידי ישראל כשר, ועל ידי עובד כוכבים, דבר תורה כשר, וחכמים פסלוהו כדי שלא תהא כל אחת הולכת ותולה עצמה ביד עובד כוכבים, ומפקעת עצמה מיד בעלה. ואם העכו"ם חובטים אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך, כשר גם מזרבנן.

ה. מי שלקח מן הסיקריקון (גוי אנס שהוציא קרקע מן הישראל), וחזר וקנה מן הבעלים, אם קנה בחזקה, שאמר לו לך חזק וקני, מקחו בטל, שלאנסו מכר לו.

ואם כתב לו שטר, י"א שקנה, שלא היה כותב שטר אם לא גמר בדעתו להקנות, וי"א שלא קנה, ורק אם כתב לו אחריות קנה.

וכל זה כשלא נתן הבעלים לסיקריקון מעות, אבל אם נתן לו מעות, לרב הונא

ז. האיש שהביא ראייה בעדים או בשטר שאשתו מכרה לו מנכסי מלוג שלה, ראייתו ראייה. ולא תוכל האשה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי'. (ויש אומרים שלאמימר אינה יכולה למכור לבעלה מנכסי מלוג, לפי שהקרן שלה והפירות שלו, ושניהם אינם יכולים למכור. ומבואר להלן).

דף נ'

א. הקונה מן האיש קרקע שלו המשועבד לכתובת אשתו, וחזר וקנה מן האשה, שנתן לה דבר מועט שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה, מקחו בטל (ואם מת או גירשה, גובה ממנו כתובה), שיכולה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי', שאם לא הייתי מוכר לך, היה אומר לי 'עיניך נתת בגירושין או במיתה', שאת סבורה לגבות כתובתך כשאמות או אגרשך, ולכך אין את מנחת למכור מנכסיי.

ואפילו בשלש שדות המשועבדות לה יותר משאר נכסים, אחת שכתב לה בפירוש בכתובתה, ואחת שיחד לה בכתובתה להיות אפותיקי בפני עדים לאחר נישואין ולא נכתב בתוך השטר, ואחת שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו בדמים, אע"פ כן יכולה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי', כיון שהם של בעלה. אבל מנכסי מלוג שהם שלה, אינה יכולה לומר 'נחת רוח עשיתי לבעלי', וקנה לוקח.

שוב אינו חוזר ומגיד. וגם לסובר שאין בזה משום 'חוזר ומגיד' (ובמודעה נאמנים), מודה ב'אמנה היו דברינו' שאין נאמנים, שאסור לכתוב שטר אמנה לפי שהוא עוולה, ואין נאמנים לומר חתמנו על עוולה, שאין אדם משים עצמו רשע.

ג. האיש אין לו חזקה בנכסי מלוג של אשתו, גם אם אין לו זכות לאכול פירותיהם, כגון שסילק את עצמו וכתב לה בעודה ארוסה 'דין ודברים אין לי בנכסייך'.

ד. האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו, ואין לי עסק בה, וידי מסולקות ממנה, לא אמר כלום, לפי שאין זה לשון מתנה. אבל אם עדיין לא זכה בה, אלא שעתידה לבוא לו ממקום אחר, יכול להתנות עליה ולומר שלא יירשנה.

ה. נחלה העתידה לבוא לאדם ממקום אחר, יכול להתנות עליה שלא יירשנה. ודווקא שבאה לו בתקנת חכמים, שיכול לומר 'אי אפשי בתקנת חכמים' בדבר שתיקנו לטובתו. (אבל בנחלה דאורייתא, כגון שאמר דין ודברים אין לי בירושת אבי כשימות, לא אמר כלום).

ו. האומר 'אי אפשי בתקנת חכמים' שהיא לטובתו, שומעים לו. ולפיכך יכולה אשה לומר לבעלה איני ניוזנת ואיני עושה, שחכמים תקנו לטובתה שמעשי ידיה לבעלה והוא יתן לה מזונות, וכשאינה רוצה בכך, יכולה לומר אי אפשי בתקנה זו.

חבירו, אין לו חזקה, ולא בכל נזיקין אמרו כן, אלא רק במעלה עשן לחבירו, או שהחזיק שיהיה לו בית הכסא וריח רע בא אצל חבירו. וי"א שאין דין חזקה לנזיקין, שהמזיק לחבירו אין צריך להחזיק שלש שנים, אלא לאלתר יש לו חזקה.

ו. המחזיק שלש שנים בנכסי אשת איש, י"א שאין לו חזקה, שיכולה לומר על בעלי סמכתי שימחה ויערער. או משום שתאמר בעלי מכר לך זכות הפירות שהיו לו, אבל גוף הקרקע שהוא שלי לא קנית. וי"א שיש לו חזקה. ואם אכלה המחזיק מקצת חזקה בחיי הבעל, ושלש שנים לאחר מיתת הבעל, לדברי הכל יש לו חזקה, שמתוך שיכול לומר קניתי מ מך, נאמן לומר מכרת לבעלך את גוף השדה, והוא מכרה לי.

דף נ"א

א. אשה האוכלת פירות מקרקע של בעלה, אין לה חזקה, ואפילו אם ייחד לה קרקע למזונותיה, והיא אוכלת מקרקע אחרת, שאין הבעל מקפיד שתאכל יותר.

ב. הנותן שדה לאשתו, קנתה, ואינו אוכל פירות, שהוא נותן בעין יפה.

ג. המוכר שדה לאשתו, י"א שלא קנתה, שיכול הבעל לומר מעות הטמינה ממני, ונתכוונתי לגלות מעותיה ובחזקת מעות שלי לקחתים מידה, ולא לשם מכר. ולדבריהם גם אם עשה לה שטר מכירה

ב. לדברי אמימר 'איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום'. י"מ כשמכרם אחד מהם, שאם הוא מכר ומת, האשה מוציאה מן הלוקח שהקרון שלה. וכן אם מכרה היא ומתה, הבעל מוציא מיד הלוקחות משום תקנת אושא. אבל אם שניהם מכרו, או שהיא מכרה לבעל, מכירתה מכירה. וי"א שגם אם מכרו שניהם אין מכירתם מכירה, שכל דבר של שהגוף של זה והפירות של זה, אין כח לשניהם למכור.

ג. המוכר את עבדו, ופסק עם הלוקח שישמשנו שלשים יום, נחלקו תנאים למי מהם יש דין 'יום או יומיים', שאם הכהו ולא מת עד יום או יומיים פטור ממיתה כדין המכה את עבדו. לרבי מאיר רק הראשון, שקנין פירות כקנין הגוף. לרבי יהודה רק השני, שאינו כקנין הגוף. לרבי יוסי יש לשניהם, שנסתפק אם הוא כקנין הגוף, וספק נפשות להקל. לרבי אלעזר אין לשניהם, שנאמר 'לא יוקם כי כספו הוא' כספו המיוחד לו.

ד. אע"פ שאין לבעל חזקה בנכסי אשתו, שהרי אוכל את פירותיה, אם חפר בה בורות שיחים ומערות, יש לו חזקה בשלש שנים. וי"א שאין דין חזקה לנזיקין, כלומר שאין צריך להחזיק שלש שנים, אלא לאלתר יש לו חזקה, שאין אדם רואה שמזיקים קרקע שלו ושותק.

ה. י"א ש'אין חזקה לנזיקין', שמי שנשתמש בתוך שלו ועשה נזק אצל

מה שקנה העבד קנה רבו. ואם קיבל מן הקטן, לא יחזיר לו, לפי שאינו יודע לשמור, אלא יעשה לו סגולה עד שיגדל, ו"מ ספר תורה, ו"א דקל שיאכל ממנו תמרים. ואם מת הקטן, יחזיר ליורשיו.

ז. וכולם שאמרו בשעת מיתתם: של פלוני הם, יחזיר לאותו פלוני. ואם הנפקד אינו מאמין שהוא של אותו פלוני, אלא של בעלים שלהם הוא, ומשום בושה אינם רוצים לומר שהוא של בעלים שלא יוחזקו כגזלנים וגנבים, יחזירם הנפקד לבעליהם ולא לאותו פלוני. ואם מאמין להם שקיבל מפלוני (או שאותו פלוני אמוד בנכסים), יחזירם לפלוני.

דף נ"ב

א. האב אין לו חזקה בנכסי בנו הסמוך על שולחנו, וכן לבן אין חזקה בנכסי האב. ואם חלקו, וכבר אינו סמוך על שולחנו, ו"א שאין לו חזקה, ו"א שיש לו חזקה, וכן הלכה.

ב. אחד מן האחים שהיה נושא ונותן בנכסי האב לאחר מיתתו, והיו שטרי מכירה והלוואה יוצאים על שמו, ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמא, נחלקו אמוראים בדבר: לשיטת רב, עליו להביא ראיה שהממון שלו, שמאחר שהוא לבדו היה נושא ונותן בנכסים, אין לתלות השטרות אלא בממונו של האב, ואינו יכול להוציאו בלא ראיה.

לא קנתה על ידי השטר, שאין קונים בשטר מכר עד שיתן את הדמים, והדמים לא קיבל לשם מכירה. ו"א שקנתה, ואינו יכול לומר שקיבל ממנה הדמים כדי שתגלה לו מעות טמונים.

ונחלקו אמוראים לשיטה זו בדין אכילת הפירות, שיש אומרים שהבעל אוכל פירות כשם שאוכל משאר נכסיה, ו"א שאינו אוכל פירות, שבמתנה ביקש ליתן לה, ולא כתב לה לשון מכר אלא כדי לייפות את כוחה. ולהלכה, פסק רבא, שאם קנה במעות טמונים, לא קנתה, שיכול לומר לגלות מעותיה נתכוונתי. ואם קנתה במעות שאינם טמונים, קנתה, והבעל אוכל פירות.

ד. מי שלוה מעות מעבדו ושחררו, או מאשתו וגרשה, אין להם עליו כלום, שבוודאי לא רצה להיות 'עבד לזה לאיש מלוה' ונתכוין לגלות מעות שהטמינו מידם.

ה. אין מקבלין פקדונות מנשים ועבדים, שמא גנבם מבעליהם ואדוניהם, וכן מתינוקות, שמא גנבו מבעל הבית שהם דרים בו, והוא מסייע לידי עוברי עבירה. שכאשר לא יקבלו מהם, יחזירו למקום שגנבו.

ו. ואם קיבל מן האשה, יחזיר לה, שאין אנו מחזיקים אותה בגונבת. ואם מתה, יחזיר לבעלה, שהוא יורשה. וכן אם קיבל מן העבד יחזיר לו, ואם מת יחזיר לרבו, כי

ו. חזקה של שלש שנים לא נאמרה אלא כשיש עמה טענה, כגון שהמוכר אומר לא מכרתי והמחזיק אומר לקחתי, אבל חזקה שהיא לקנין בלבד, כגון הנותן מתנה, והאחים שחלקו ורוצים כל אחד לעשות קנין בחלקו, והמחזיק בנכסי הגר ורוצה לזכות מן ההפקר, אם נעל, גדר, או פרץ, כל שהוא, הרי זו חזקה וקנה. (ושיעור כל שהוא מבואר להלן בדף נ"ג). ואם החזיק הקונה שלא בפניו של מקנה, צריך שיאמר לו 'לך חזק וקני'. אבל אם החזיק בפניו, אין צריך לומר.

ז. רב נסתפק, אם המחזיק במתנה שלא בפני הנותן צריך שיאמר לו לך חזק וקני, שאפשר שלא אמרו כן אלא במכר ולא במתנה, שהנותן בעין יפה הוא נותן, וכאילו אמר לו 'לך חזק וקני'. ולשמואל צריך שיאמר גם במתנה, וקל וחומר הוא ממכר שקיבל ממנו דמים.

דף נ"ג

א. שדה שיש לה גדר פחות מעשרה טפחים, ובא אחד והשלימו לעשרה כדי לקנותה בחזקה, אם מתחילה לא היו יכולים ליכנס בתוכה, כגון שהיה עשוי בשיפוע או בנוי על מדרון, לא קנה. ואם מתחילה היו יכולים ליכנס בתוכה, ועתה לא יוכלו, או שמתחילה היו יכולים ליכנס לה בריווח, ועתה לא יוכלו ליכנס אלא בדוחק, קנה.

ונחלקו אמוראים מה היא הראיה שיביא, י"א שיביא עדים שהם ממונו, וי"א שיביא ראיה שבית דין קיימו את שטרו, שלא היו מקיימים אותו אם לא שחקרו ועמדו על אמיתת הדבר שהוא של זה שנכתב על שמו. וכל זה כשהאחים אינם חלוקים בשום דבר, אבל אם הם חלוקים אפילו בעיסתם, על האחים להביא ראיה, שאפשר שקימץ מעיסתו ושלו הוא. ולשיטת שמואל, על האחים להביא ראיה בכל אופן שהשטרות הם משל ממון אביהם. (והלכה כרב).

ג. ואם מת אותו האח, לדברי שמואל גם רב יודה שעל האחים להביא ראיה. והקשו על דבריו, שלא יתכן שיטענו לירשים מה שאביהם עצמו לא היה נאמן.

ד. וכן האשה שנתאלמנה, והיא נושאת ונותנת בנכסי היתומים, והיו אונות ושטרות יוצאים על שמה, ואמרה שלי הם שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אמא, עליה להביא ראיה (לשיטת רב). ואע"פ שמשתבחת בכך שמאמינים לה בית דין לעשותה אפוטרופוס בשל יתומים, אינה נאמנת שהיא שלה בלא ראיה.

ה. מי שמחזיק בידו מטלטלים של חבירו העשויים להשאיל ולהשכיר, אינו נאמן לומר לקוחים הם בידי, ומוציאים אותם מידו. וכן אם מת, מוציאים אותם מיד היתומים בלא ראיה.

ועוד נסתפקו אם החזיק במצר כדי לקנות את שתייהם, אם המצר חשוב כ'אפסר' המשמר את הבהמה, וקנה שתייהם, או שהיא קרקע בפני עצמה, ולא קנה. ולא נפשט הספק.

ו. שני בתים זה לפנים מזה, והפנימי יש לו דריסת הרגל על החיצון לצאת דרכו לרשות הרבים, החזיק בחיצון לקנותו, קנאו. החזיק בו כדי לקנות אותו ואת הפנימי, קנה את החיצון ולא את הפנימי, לפי שהפנימי אינו משועבד לחיצון. החזיק בחיצון כדי לקנות את הפנימי, לא קנה גם את החיצון. החזיק בפנימי לקנותו, קנאו. לקנות אותו ואת החיצון, קנה שניהם. לקנות את החיצון, גם את הפנימי לא קנה.

ז. הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להם דלתות, השני קנה, שבנין הראשון אינו אלא כסידור לבנים כיון שלא העמיד דלתות.

ח. הסד כשיעור אמה בפלטרין של נכסי הגר, או שכייר כשיעור אמה, אם היה כנגד הפתח קנה. ואם לא היה כנגד הפתח, צריך יותר מאמה.

ח. המציע מצעות בנכסי הגר, ושכב עליהם, אע"פ שלא עשה תיקון בקרקע, אלא שנהנה גופו מן הקרקע, הרי זו חזקה וקנה.

ט. העבד ששימש את רבו, כגון שנעל לו מנעלו, או התיר לו מנעלו, או שהולך כליו אחריו לבית המרחץ, הפשיטו, הרחיצו,

ב. היתה לה פירצה והרחיבה, אם מתחילה היו יכולים ליכנס דרכה, לא קנה. ואם מתחילה לא היו יכולים ליכנס ועתה יוכלו, או שמתחילה היו יכולים ליכנס בדוחק, ועתה יוכלו ליכנס לה בריווח, קנה.

ג. ראה נהר שוטף, והמים הולכים ובאים אל השדה דרך נקב שבגדר, וסתם הקונה את הנקב בצרור כדי שלא יכנסו המים וישטפוה, או שנאספו מים בשדה, ונטל צרור מן הגדר ועשה בה נקב, כדי שיצאו המים לחוץ, לא קנה, שאינו אלא מבריח ארי מנכסי חברו. אבל אם נטל צרור מן הגדר כדי שיכנסו מים לשדה וישקוה, או שנתן בה צרור כדי שיתאספו המים בשדה ולא יצאו לחוץ, קנה, לפי שתיקן את השדה בהשקאת מים.

ד. שתי שדות של נכסי הגר, ומצר מפסיק ביניהם, והחזיק אחד באחת מהם כדי לקנותה, ולא נתן לב לקנות גם את חברתה, קנה אותה שהחזיק בה. נתכוין לקנות אותה ואת חברתה, אותה קנה וחברתה לא קנה. ואם נתכוין לקנות רק את חברתה, גם אותה לא קנה, שהרי לא נתכוין לקנותה.

ה. ואם החזיק באחת מהן, ונתכוין לקנות אותה ואת המצר ואת חברתה, נסתפקו בגמרא אם המצר הוא כחלק מן הקרקע, וקנה גם את המצר וגם את חברתה, או שהמצר עומד בפני עצמו, ולא קנה לא את המצר ולא את חברתה אלא אותה שהחזיק.

ג) המסיר את המכשולות והשוה פני הקרקע כדי שלא תיכשל המחרישה, כגון שנטל את התל והשליכו לגומא, קנה. ואם כדי לעשות שם גורן (שאינו קבוע), כגון שהרחיב את התל שלא יהא זקוף כל כך, והרחיב שפתי הגומא כדי שתהא חלקה, לא קנה.

ד) העושה פתח בקרקע שיכנסו מים מן הנהר להשקותה, כגון שפתח פתח אחד מצד הנהר, קנה, ואם כדי לצוד בה דגים, כגון שפתח משני צדדים והמים באים מכאן ויוצאים מכאן, לא קנה.

ג. הצר צורה של חיה או עוף בנכסי הגר, קנה. (אפילו אם אין בה אמה, ולא עשאה נגד הפתח).

ד. הקונה שדה המסויימת במצריה, לשיטת רב, כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה את כולה. ואם אינה מסוימת במצריה, כגון שהיא בקעה גדולה ופתוחה לשדות אחרים, צריך שיחרשו צמד בקר שתי שורות על פני כל השדה ממזרח למערב כדי שיקנה את כולה. ולשמואל לא קנה במכוש אחד אלא מקום מכושו בלבד, גם אם היא מסוימת במצריה (וקל וחומר כשאינה מסוימת שלא קנה אלא מקום מכושו. וראה להלן דף נ"ו שיטת רבי יוחנן בדין זה).

ה. גוי שמכר שדה לישראל, וקיבל ממנו דמים, ועדיין לא הגיע השטר לידו של קונה, ובא אחר והחזיק בה, קנה, שהגוי

סכו, גרדו, הלבישו, או שהגביהו העבד, קנאו האדון בחזקה. ואם הגביה האדון את עבדו, לתנא קמא לא קנאו, שאין קנין הגבהה אלא במטלטלים, אבל בני אדם אין דרכם להגביה. ולרבי שמעון קנאו, שלא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום.

דף נ"ד

א. המשליך זרעונים לתוך נקעים של קרקע הגר, ולא כיסה אותם בעפר, לא קנה, שבשעת השלכתו לא השביח הקרקע כלום, ואע"פ שלאחר מכן הוא נשרש, ממילא הוא על ידי מעשיו.

ב. כל תיקון שהאדם עושה בקרקע או באילן כדי להחזיק בה, אם כוונתו לתיקון הקרקע או האילן קנה, ואם לאו לא קנה. ולפיכך:

א) הקוצץ ענפי הדקל לצורך הדקל, וכגון שקוצץ מעט מכל צדדיו כדי שיהיה לו מקום ויגדל, קנה. ואם כדי להאכילם לבהמתו, וכגון שלא קצץ אלא מצד אחד, לא קנה.

ב) המכבד את השדה מקיסמים ועשבים רעים כדי שתהא השדה נוחה לחרוש, כגון שליט את כולם, קנה. ואם משום שצריך לעצים, כגון שליט את הגדולים ועזב את הקטנים, לא קנה.

נפש), אם מת בעל הקרקע קודם שפרע את המס, אין בנו בכורו נוטל בה פי שנים, שעדיין לא זכה בקרקע והוא 'ראוי' ולא מוחזק. ורק אם כבר שילם האב בתחילת השנה את המס של כל השנה, נוטל בה הבכור פי שנים.

ד. אדם בטל ממלאכה ומלימוד ודרך ארץ, ואינו עוסק בישובו של עולם, חייב לסייע במס המוטל על הקהל, אם המלך הטיל מס קצוב על כל העיר, ועבדי המלך רצו ליטול גם ממנו, ובני העיר הצילוהו מידיהם, וכיון שלא גבו ממנו נטלו מבני העיר יותר. אבל אם עבדי המלך פטרוהו מעצמם בשעת הגביה, אע"פ שמטעם זה הוכבד העול על שאר בני העיר, שגבו מהם יותר, סייעתא דשמיא היא, ופטור.

ה. המצר והחצב (אילן שיורד ויונק כנגדו ואינו יונק מצדדים, ובו תיחם יהושע את הארץ בין נחלת שבט לשבט. להלן נו.), מפסיקים בנכסי הגר. שאם היו שני שדות של גר, ומצר או חצב ביניהם, והחזיק באחת מהם לא קנה חברתה. ולענין פאה, וטומאה (כשנסתפק אם נכנס בשדה שיש בה טומאה לשיטת רבי אליעזר), י"א שאינם מפסיקים, וחשובים שדה אחת, וי"א שמפסיקים.

ו.. ואלו מפסיקים את השדה לפאה: הנחל, והוא קרקע קשה מלא צרורות ואבנים שאין ראוי לזריעה, שלולית של מי גשמים, דרך הרבים שרחבו ט"ז אמות, ודרך היחיד שרחבו ארבע אמות, שביל

מסתלק ממנה מיד עם קבלת הדמים, וישראל לא קנה עד שבא השטר לידו, וכל זמן שלא קיבל את השטר, הפקר הוא, וכל הקודם בו זכה. וי"א שהשני לא זכה, שדין המלכות הוא שלא יקנו קרקע בלא שטר מכירה, ו'דינא דמלכותא דינא'. ואם הבעלים לא שילמו מס למלך, והחזיק בה אחר על מנת ליתן מס למלך, זכה, שדין המלכות הוא שמי שישלם מס למלך תהיה הקרקע שלו.

דף נ"ה

א. 'ישראל שקנה קרקע מן הגוי, הרי הוא כגוי, ואין לו חזקה בשלש שנים. ואם החזיק בה הגוי ארבעים שנה, יש לו חזקה.

ב. עשירים שקנו מעבדי המלך שדות עניי העיר שלא נתנו מס למלך, והם פורעים את המס, זכו בהם מכח 'דינא דמלכותא', ואם יחזרו בעלים הראשונים או יתעשרו וירצו להחזיר להם המס, לא יוכלו לערער עליהם. י"א שדין זה אינו נוהג אלא ב'מס הקרקעות', אבל אם לא פרעו את המס הנקרא 'כרגא' שהוא מוטל על כל נפש לשלם למלך, לא יוכלו למכור את קרקעו. וי"א שמכירתם קיים, שאפילו המטלטלים משועבדים למס זה, וכל שכן הקרקעות. ואין הלכה כדבריהם.

ג. במקומות שעל פי דיני המלכות אין לבעל הקרקע זכות בקרקעו כל זמן שלא פרע מס הקרקע (או מס המוטל על כל

מפסקת. וכן מצר או חצב, לשיטת רבא מפסקת, ולחולקים עליו אינה מפסקת.

ב. קרקע של גר שאין בה מצר או חצב, לרבי יוחנן קנה במכוש אחד כל מה שנקרא בלשון בני אדם שדה אחת (ויש חולקים, ראה לעיל נד.).

ג. יהושע לא מנה בספרו אלא עיירות העומדות על הגבולים, כדי להראות את התחומין.

ד. שבעה עממים שהראה הקב"ה למשה יש בהם חיוב מעשר, אבל קיני קניזי וקדמוני שניתנו לאברהם פטורים ממעשר (לעתיד לבוא, או אם כבשו ישראל מהם לאחר מות יהושע). ונחלקו תנאים היכן הם: י"מ 'נפתוחא ערבאה ושלמאה', וי"מ הר שעיר עמוון ומואב, וי"מ 'ערדיסקיס אסיא ואספמיא'.

ה. היו שני עדים מעידים על אחד שאכל קרקע שלש שנים, ונמצאו זוממים, משלמים למערער דמי כל השדה, שלפי עדותם היו נותנים אותה למחזיק.

ו. העידו שנים שאכל פירותיה בשנה ראשונה, ושנים על השניה, ושנים על השלישית, לרבי עקיבא עדותם פסולה שנאמר 'דבר' ולא 'חצי דבר'. ולחכמים עדותם כשירה, שאכילת פירות בכל שנה 'דבר' בפני עצמו הוא. ואם נמצאו כולם זוממים, משלשים דמי הקרקע ביניהם.

שהולכים בה רבים ברגליהם, ושביל היחיד שהוא קבוע בימות החמה ובימות הגשמים, שאין שם חרישה וזריעה. שכל שדה שיש באמצעה אחד מכל אלו, צריך לשייר בה שני פעמים פאה.

ז. בקעה בימות הגשמים, דינה כרשות היחיד וספק טומאה שיש בה טמא, לפי שאין בני אדם מהלכים בה, כדי שלא לקלקל את הזריעה. ואם יש טומאה באחת מן השדות, ואמר נכנסתי לבקעה זו אבל איני יודע אם נכנסתי לשדה שהטומאה בתוכה, לחכמים טמא כדן ספק טומאה ברשות היחיד, ולרבי אליעזר טהור. שרק אם נכנס בשדה, ונסתפק אם נגע בקבר, טמא, אבל 'ספק ביאה', טהור.

דף נ"ז

א. המוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים והניחה, וחזר והוציא חצי אחרת והניחה, בשני העלמות פטור, בהעלם אחד חייב. ולרבי יוסי אינו חייב אלא אם הוציא שתיהן לאותה רשות הרבים, אבל אם הוציאם לשתי רשויות, פטור.

ונחלקו אמוראים מה נחשב לשתי רשויות: לרבה רק אם יש רשות היחיד ביניהם, אבל כרמלית אינה מפסקת. ולאביי גם כרמלית מפסקת, אבל חתיכת עץ (שאינה גבוהה עשרה טפחים ואין רחבה ארבעה), אינה מפסקת. ולרבה גם חתיכת עץ

מהם, והחי מעיד על כתב ידו, ואחיו עם אחר מעידים על חתימת המת, אינו מקויים, שעדות שני האחים חשובה כעד אחד, ושניהם מעידים על שלשת רבעים מהמזמון, שהחי מעיד על חתימתו שהוא מחצה, והשני מעיד על חצי מחתימת המת שהוא רביע המזמון.

ב. אחד מן השותפים בחצר שהעמיד בהמה או תנור וריחיים בחצר, או שגידל בה תרנגולים, או שנתן בה זבלו, אע"פ שהחזיק שלש שנים, אין לו חזקה לתשמישו, לפי שהשותף לא מקפיד על חבירו בהעמדה בעלמא. ואם עשה מחיצה עשרה טפחים לבהמתו או לתנור, כיריים או רחיים, וכן אם הכניס תרנגולים לביתו של חבירו, או שעשה מקום לזבלו עמוק או גבוה שלש טפחים, יש לו חזקה. שהשותפים מקפידים על מחיצה, והיה לשותף למחות בו אם לא מכר או נתן לו זכות להשתמש. וי"א שדין זה אינו אלא ברחבה של אחורי הבתים, אבל בחצר, השותפים מקפידים גם על העמדה בעלמא, ולפיכך גם אם העמיד בלא מחיצה יש לו חזקה. וי"א שבחצר יש ספק אם השותפים מקפידים, ומאחר שהוא ספק ממון, אין לו חזקה. וי"א שאינם מקפידים כלל, ולפיכך לא החזיק גם בחצר.

ג. וכל זה באחד מן השותפים, אבל איש נכרי שהעמיד בהמה בחצר של אחרים שאין לו בה שותפות, אע"פ שלא עשה

ז. שלשה אחים, שכל אחד מהם מעיד שאכל את הקרקע שנה אחת, ואחד מצטרף עמהם ומעיד שאכלה כל שלש שנים, עדותם כשירה, לפי שהם שלש עדויות, ואין כאן שני קרובים המעידים בעדות אחת. ולענין הזמה עדות אחת היא, שאם הוזמו כולם משלשים דמי השדה ביניהם, ואינם נעשים זוממים עד שיזומו כולם.

ח. עד אחד מעיד על הקטנה שיש לה שיערה אחת בגבה, והשני מעיד שיש לה אחת בכריסה, עדותם פסולה, שאין כאן אלא עד אחד לכל שיער. וגם אם שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה, עדותם פסולה (לדברי הכל), שנאמר 'דבר' ולא 'חצי דבר', ששיער אחד לא חשוב 'דבר' בפני עצמו.

ט. עד אחד מעיד על המחזיק שאכלה שלש שנים חטים, והשני מעיד שאכלה שעורים, הרי זו חזקה, שמן הסתם הם מעידים על אותם שלש שנים, שאין אדם מבחין בין קמת חטים לקמה של שעורים. אבל אם אחד מעיד שאכלה שנה ראשונה שלישית וחמישית, והשני מעיד על שניה רביעית וששית, אינה חזקה, שאין אחד מהם מעיד על חזקה רצופה, וחזקה בדילוג אינה חזקה.

דף נ"ז

א. שטר שחתומים עליו שנים, ומת אחד

לילך ואינו הולך, אף על פי שעוצם את עיניו רשע הוא. ואם אין לו דרך אחרת לילך, צריך להכריח את עצמו להטות את עיניו לצד אחר. ומי שעושה כן, עליו הכתוב אומר 'עוצם עיניו מראות ברע' (הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו וגו').

ח. חלוק של תלמיד חכם צריך שיהא ארוך עד פיסת רגלו, שלא יראה בשרו תחתיו כשהולך יחף. ולא יהיה החלוק נראה תחת טליתו טפה.

ט. שולחן של תלמיד חכם יהא שני שלישי מכוסה במפה לתת עליו את הפת ולקנח את הפה, ושליש מגולה להניח עליו קערות וירק וכוסות, שלא תתלכלך המפה ויתבזו האוכלים. ואם יש שם תינוק, יהפוך את טבעת שתולים בה את השולחן לצד חוץ, שלא ישחק בה התינוק וינענע את השולחן. ואם אין שם תינוק, אם יש שם שמש, יהפכנה לצד פנים, שלא יכשל השמש ההולך ובא מסביב לשולחן. ואם אין שם שמש יהפכנה לצד חוץ. וי"א שביום יהפכנה לצד חוץ גם אם יש שם שמש, שיכול לזיזו, ובלילה יהפכנה לצד פנים. שולחן של עם הארץ דומה למדורה, שהמפה והלחם באמצע, והקדירות מקיפים אותה.

דף נ"ח

א. מיטה של תלמידי חכמים, אין תחתיה

מחיצה יש לו חזקה, שבני חצר לא יניחו לאיש אחר להשתמש תשמישים אלו בחצר שלהם בלא רשות, ומאחר שלא מיחו שלש שנים, החזיק.

ד. אין דין 'קנין חזקה' בנכסי הגר דומה לדין 'חזקה לראיה' בנכסי חבירו. שהעושה ניר בקרקע הגר, קנה. והעושה ניר שלש שנים בקרקע חבירו וטוען לקחתיה, אין לו ראיה שהיא שלו, שכל זמן שלא הפסיד לבעל הקרקע לא היה צריך למחות. והאוכל פירות בנכסי חבירו שלש שנים, יש לו חזקה, אבל האוכל פירות בנכסי הגר כדי לקנותה, לא קנה.

ה. השותפין שנדרו הנאה זה מזה, אסורים ליכנס לחצר. ונחלקו אמוראים בטעם הדבר: י"מ שהם מקפידים זה על זה גם על העמדה בעלמא. וי"מ שספק אם מקפידים, וספק איסורא לחומרא. וי"א שאינם מקפידים, ולשיטת רבי אליעזר אסורים ליכנס, שה'יתור' אסור במזדר הנאה.

ו. אחד מן השותפים שרצה לעשות תשמיש קבוע בחצר, כגון להעמיד שם בהמות או תנור וכיריים, השותפים מעכבים עליו. חוץ מן הכביסה שיכול לעשות בחצר בעל כרחם של חבירו, לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה בנהר ולעמוד שם יחיפות.

ז. העובר בשפת הנהר בשעה שהנשים עומדות על הכביסה, אם יש לו דרך אחרת

משתי רוחות. שאם המרזב מונח בראש דרומי של מזחילה, וצריך בעל החצר להשתמש שם, צריך זה לעקור מרזבו מכאן ולהניחו בראש השני של המזחילה, אבל אין בעל חצר יכול לעקרו לגמרי מן החצר, שהרי החזיק לכך שיהיה לו מזחילה בתוך החצר באחת מן הרוחות. וי"א שאם היה המרזב ארוך, יכול לקצרו, אבל אינו יכול לעקור אותו לגמרי. וי"א שיכול בעל החצר לבנות תחת המרזב, אבל אינו יכול להגביה את בנינו עד מקום המרזב.

ז. המזחילה, והוא הצינור ההולך על פני כל הגג, יש לה חזקה, ואין בעל החצר יכול לעקור אותו ממקום למקום, ולא לקצרו, ואם היא של אבנים, אינו יכול לבנות תחתיה, שמא תיפול על ידי קול הבנין.

ח. מי שהחזיק להעמיד סולמו בחצר חבירו כדי לעלות לגגו, אם הוא סולם מצרי, והוא קטן שאין לו ארבע שליבות, אין לו חזקה. ואם הוא סולם צורי שהוא גדול, יש לו חזקה. (דין חלון מבואר בדף נ"ט).

דף נ"ט

א. צינור המקלח מים לחצר חבירו, ובא בעל הגג לסותמו, י"א שבעל החצר מעכב עליו, שאמר לו כמו שקנית זכות לשפוך מים לחצרי, כך קנית גם זכות להשתמש במימי גגך. וי"א שאינו יכול לעכב עליו.

אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים. ושל עם הארץ דומה לאוצר בלוס, שמניחים שם אוכלים וכלים וכל דבר.

ב. שני עקיביו של אדם הראשון דומים לשני גלגלי חמה, והכל בפני שרה כקוף בפני אדם, וכן שרה בפני חוה, וחוה בפני אדם, ואדם בפני שכינה.

ג. זוהר פניו של רב כהנא דומה לשל רבי אבהו, ושל רבי אבהו דומה לשל יעקב אבינו, ושל יעקב אבינו לאדם הראשון.

ד. בשערי בית המלכות היה כתוב על פי תיקונו של רבי בנאה שכל דיין שנקרא לדין והוציאו ממנו ממון בדין, לא ידון. ושראש כל תחלואי האדם באים מחמת רוב דם, שאינו מקיזו בזמן הצורך. וראש כל הרפואות היא שתית יין, ובמקום שאין יין מבקשים סממנים לרפואה.

ה. שלשה שמות הללו 'אנפק אנבג אנטל' מדה אחת הן, וזהו רביעית של תורה.

ו. המרזב, והוא צינור קטן שרגילים לתלותו לסוף צינור גדול ההולך על פני כל הגג (שנקרא מזחילה), ומרחיק את קילוח המים מן הכותל, אין לו חזקה, שאם החזיק בעל הגג ותלה אותו באויר של חצר חבירו שלש שנים, אינו יכול לטעון החזקתי, ויש למקומו חזקה.

ונחלקו אמוראים בביאור דין זה: י"א שאין לו חזקה מרוח אחת, ויש למקומו חזקה

חצירו, שבשעה שבעל הגג משתמש בזיז הוא רואה בחצר, ומזיקו בהיזק ראייה.

ו. ואם הזיז הוא פחות מטפח, אף על פי שהחזיק שלש שנים אין לו חזקה, ויכול בעל החצר לבנות ולסתור את הזיז, לפי שאינו חשוב ולא הקפיד עליו בעל החצר. ואין בעל הגג יכול למחות בבעל החצר שלא ישתמש בזיז שלו, שאין הפסד לבעל הגג בכך, שכשישתמש בעל החצר ויתלה בו חפציו, לא יראה לבעל הגג, לפי שהוא תחתון לו, ואם משום שממלא מקום הזיז, שלא יוכל בעל הגג לתלות בו חפציו, הרי בעל חצר יכול לחתוך אותו לגמרי אם יצטרך, וקל וחומר שיוכל להשתמש בו בעודנו תלוי באוירו.

ז. ואם בא בעל חצר למחות בבעל הגג שלא יוציאנו, או אם הוציא ומוחה שלא ישתמש בו, י"א שיכול למחות, לפי שבעל הגג הוא עליון, וכשישתמש בזיז, יראה בעלילה זו בחצר. ויש אומרים שאינו יכול למחות, שאינו ראוי לשום שימוש חוץ מתליית חפציו, ובזה יכול ליזהר שלא יראה.

ח. המחזיק בזיז רחב טפח שבולט ארבעה טפחים מן הכותל, יש לו חזקה להוציא זיז של ארבעה על ארבעה, שמאחר שהניח לו אורך של מקום חשוב, נטרצה לו גם ברחבו, שאין מקום חשוב בפחות מד' על ד'.

ב. העושה חלון בכותל ביתו כדי להביט דרכו ולשמור גינתו, והוא פתוח לחצר חברו, והחזיק בו שלש שנים, אם קטנה היא שאין ראשו של אדם נכנס בתוכה (חלון מצרית), אין לו חזקה, לפי שאינו דבר של קביעות, ולא חשש הלה למחות בו. אבל אם עשאה לאורה, כגון שהבית אפל, יש לו חזקה, שאינו יכול להשתמש בבית בלא אורה ועשאו לקביעות.

ג. ואם גדולה היא, שראשו של אדם נכנס לתוכה (חלון צורית), אם היא למטה מארבע אמות, יש לו חזקה, וכשפותחו יכול הלה למחות בידו ולעכבו, לפי שיכול לעמוד בביתו ולהסתכל בחצירו. ואם היא למעלה מארבע אמות, אין לו חזקה.

ו"א שאין בעל החצר יכול למחות בידו ולעכבו כשפותחו, שכופין על מדת סדום. ויש אומרים שיכול לעכבו, שמא יעמוד על הספסל ויסתכל בחצירו.

ד. חלון שיש לה משקוף מלמעלה ולמטה ומן הצדדים, לרבי יהודה יש לה חזקה גם אם לא יוכל להכניס ראשו לתוכה.

ה. מי שיש לו כותל סמוך לחצר חברו, והוציא מכותלו זיז (נסר או קורה) שבולט טפח לחצר חברו, אם לא מיחה חברו שלש שנים יש לו חזקה, ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין כדי לסתור את הזיז. וכשבא בעל הגג מתחילה להוציאו, יכול בעל החצר למחות בו שלא ימלא את אויר

ב. היה החלון או הפתח קטן, לא יעשנו גדול. ואפילו אם הוא פתח של שני אמות, ומגדילו לארבע, ולא יטול יותר מקום בחצר (כדין המבואר לעיל יא.), לפי שהשני יכול להצטנע מפתח קטן ולא מפתח גדול.

ג. וכן אם היה לו פתח אחד לא יעשנו שנים, ואפילו אם רוצה לחלק פתח של שמונה אמות לשני פתחים של ארבע, ולא יטול בחצר יותר ממה שהיה לו עד עכשיו, לפי שהשני יכול להצטנע מפתח אחד כשהוא נעול, ולא משני פתחים, שגם אם האחד נעול אפשר שהשני יהיה פתוח.

ד. פותחים לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, וכן אם היה קטן עושה אותו גדול, ואחד עושה אותו שנים, שהלא בין כך צריך הלה להצטנע מבני רשות הרבים.

ה. לחכמים אין עושים חלל תחת רשות הרבים לבורות שיחין ומערות, אע"פ שמכסהו כהוגן, שמא יתליע ויפלו בני רשות הרבים לתוכו. ולרבי אליעזר, אם מכסהו כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים, מותר.

ו. אין מוציאים זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים, שמא יכשלו בהם בני רשות הרבים, ואין מי שימחול לו. ואם רצה להוציא, כונס את הכותל לתוך קרקע שלו כשיעור הזיזים, ומוציא. ולמבוי מותר להוציא גם אם לא כנס לתוך שלו, אם כל

ט. לא יפתח אדם חלונותיו לחצר שיש לו שותפות בה, ואף על פי שבין כך השני צריך להצטנע ממנו, יכול לומר לו, עד עתה הייתי מצטנע כשהיית בחצר, ומעתה אצטרך להצטנע גם כשהנך בבית. (רשב"ם בפירוש שני). וקל וחומר שלא יפתח חלון מביתו לחצר חבירו שאין לו בה שותפות.

י. מי שפתח חלונותיו לחצר השותפים, וטוען שברשותם עשה כן, לר' ישמעאל ב"ר יוסי יש לו חזקה לאלתר, לפי שהחזיק בפניהם ושתקו. ואין הלכה כדבריו, ולפיכך אם לא החזיק שלש שנים, סותם חלונותיו.

יא. אחד מבני החצר, שקנה בית הסמוך לחצר, לא יפתחנה לחצר, וכן אם בנה עליה על גבי ביתו, לא יפתחנה לחצר השותפים, לפי שמרבה בני אדם שנכנסים ויוצאים דרך החצר. אבל מותר לחלק חדר שבביתו לשני חדרים, או לחלק אותו לגובה ולעשות בו עליה, ויפתחנה לתוך ביתו.

דף ט'

א. לא יפתח אדם לחצר השותפים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, שנאמר 'וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו', ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ראויים שתשרה עליהם שכינה.

לבנוניתו, מסיידים בו. ורבי יהודה אוסר בחול, שמחזק את הבנין.

יא. כשחרב בית המקדש השני, רבו פרושים בישראל שלא לאכול בשר ולשתות יין, משום שבטל הבשר והיין מהמזבח. לימדם רבי יהושע שאין גוזרים גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולים לעמוד בה, אלא כך אמרו חכמים, סד אדם את ביתו בסיד ומשייר אמה על אמה כנגד הפתח, עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר בה 'כסא דהרסנא' (דגים מטוגנים), עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת 'בת צדעא' (השרת השערות בצד המצח). ונותנים אפר מקלה בראש חתנים, שנאמר 'על ראש שמחתי'. ובמקום תפילין, שנאמר 'פאר תחת אפר'. וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

יב. מיום שפשטה מלכות הרשעה, שגוזרת עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצוות, ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן (ברית מילה), דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ולא מזיידים.

בני המבוי מחלו לו.

ז. הקונה חצר שיש בה זיזים וגזוזטראות הבולטות לרשות הרבים, הרי זו בחזקתה, וטוענים לו שהמוכר כנס לתוך שלו. ואם נפלו הזיזים, חוזר ובונה אותם.

ח. לעולם יתקן אדם את עצמו תחילה ואחר כך יתקן את אחרים, שנאמר 'התקושו וקושו', קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים.

ט. הכונס את הכותל לתוך קרקע שלו, ולא הוציא עתה זיזים לרשות הרבים, י"א שלרבי יוחנן מותר לו להוציא לאחר זמן, ולריש לקיש אסור. וי"א שלדברי הכל מותר, ונחלקו רק אם יכול להחזיר את הכתלים למקומם, שלרבי יוחנן אסור, שכל מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. ולריש לקיש מותר, שגם לאחר שיחזיר יש להם עדיין את כל רוחב רשות הרבים.

י. משחרב בית המקדש אין מסיידין את הבית (ראה להלן בסמוך), ואין מכיירין (צורות בסיד. וי"א סיד נאה), ואין מפיחין (צורות של מיני צבעונים). ואם קנה חצר מסוידת, מכוירת או מפויחת, הרי זו בחזקתה. ואם נפלה, אינו חוזר ובונה אותה. עירב בסיד חול או תבן שמכה

ג. ושלוש שמות יש ליציע: צלע, תא, יציע.

ד. המוכר את הבית, לא מכר את הגג אם יש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, שהוא חשוב בפני עצמו ואינו בטל אגב הבית. ולר' יהודה אם יש לו צורת פתח, אף על פי שאינו גבוה עשרה טפחים, אינו מכור.

ה. המוכר את הבית, לא מכר את החדר, אע"פ שהוא לפנים מן הבית ופתוח לתוכו, לפי שאין תשמישו כתשמיש הבית, שאין עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור כעין תיבה. ואפילו אם רשם לו המוכר בשטר מכירה מיצרים החיצונים שמחוץ לחדר, אין החדר בכלל המכירה, שאנו תולים ש'מיצרים הרחיב לו'.

ו. מי שיש לו בירה גדולה, והוא בית גדול שפתוחים לו בתים סביבותיו, והיה עומד באחד מבתי הבירה, ואמר לחבירו, בית זה אני מוכר לך, אם הם במקום שבני אדם קורים לבית בית ולבירה בירה, לא מכר לו את הבירה. ואם היו קורים לכל הבירה

דף ס"א

א. המוכר את הבית בסתם, לא מכר את היציע, אע"פ שהוא פתוח לבית. ומהו יציע? י"א בנין נמוך העומד אצל הבית מצידו או מאחוריו (הנקרא 'אפתא'), שאינו בכלל הבית. וכל שכן שאם היו בכל כתליו חלונות לנוי (שנקרא 'בדקא חלילה'), שאינו מכור בכלל הבית, שאין תשמישו דומה לתשמישו של בית כלל, שהרי עשוי לנוי ולהקר שם. וי"א שרק העשוי מחלונות אינו בכלל הבית, אבל זה שנקרא 'אפתא' (שהוא סתום), נמכר בכלל הבית.

ב. וכל זה כשיש ביציע ארבע על ארבע אמות, אבל אם אין בו ארבע אמות, הרי הוא מכור עם הבית, כיון שתשמישו כתשמיש הבית, ובטל לבית. אבל בור ודות שבבית, אינם נמכרים עם הבית, אפילו אם אין בהם ארבע אמות, לפי שאין תשמישם כתשמיש הבית.

לו 'כל קרקעות' אני מוכר לך, קנה כל קרקעות שיש לו, חוץ מגינות ופרדסים. ואם אמר לו לשון הכולל כל הקרקעות, כגון 'זיהרא', קנה גם גינות ופרדסים, אבל לא קנה בתים ועבדים. ואם אמר לו נכסי, קנה גם בתים ועבדים (אבל לא קנה מטלטלים. ואם אמר 'כל נכסי' קנה גם מטלטלין).

דף ס"ב

א. המוכר שדה לחבירו, ורשם בשטר המכירה שמיצר מערבי ארוך מאה אמה, ומיצר מזרחי כנגדו רק חמשים אמה (ובמיצר צפון ודרום רשם מן המזרח עד המערב), לשיטת רב (בתחילת דבריו) לא קנה אלא כנגד הקצר. ולרב כהנא ורב אסי קונה כנגד ראש תור, כלומר מאה אמה מצד מערב, וחמשים מצד מזרח, וביניהם באלכסון כנגד ראשי השורות של מזרח ומערב. ושתק רב לדבריהם. (כלומר שהודה להם, רשב"ם).

ב. ואם היו שדות של ראובן ושמעון במיצר של מערב, ושל לוי ויהודה מצד מזרח, מודה רב (גם בתחילת דבריו) שקנה כנגד ראש תור, שאם לא הקנה אלא חצי שדה, היה לו לרשום שקנה רק במיצר של ראובן וכנגדו במיצר של לוי.

ג. המוכר שדה לחבירו, ורוצה לכתוב מצריה, ויש לשכנו ראובן שתי שדות אחת במזרח ואחת במערב, וכן לשמעון שכנו

בית, מכר לו כל הבירה. ואם הרוב קורין לבית בית ולבירה בירה, ומיעוטם קורין לבירה בית, לא מכר לו את הבירה. ואפילו אם רשם לו מיצרים החיצונים, אנו תולים ש'מצרים הרחוב לו'. שאילו היה מוכר לו את כל הבירה, היה כותב לו לא שיירתי לעצמי במכר זה כלום, וכיון שלא כתבה מסתמא שיירה לעצמו.

ז. וכן המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה, במקום שקורין לשדה שדה ולבקעה בקעה, לא מכר לו את הבקעה. ואם קורין גם לבקעה שדה, מכר לו כל הבקעה. ואם יש קורין לבקעה בקעה, ויש שקורין לבקעה שדה, לא מכר לו אלא השדה ולא את הבקעה. ואפילו אם רשם לו מצרים החיצונים, אנו תולים ש'מצרים הרחוב לו', שאילו היה מוכר לו כל הבקעה היה כותב לו לא שיירתי לעצמי במכר זה כלום, ומאחר שלא כתבה מסתמא שיירה לעצמו.

ח. כלל אמרו חכמים: המוכר דבר לחבירו, צריך שיכתוב לו לא שיירתי לעצמי במכר זה כלום, כדי שלא יטעון המוכר 'מצרים הרחבת לי'.

ט. האומר לחבירו: 'קרקע שקניתי מפלוני אני מוכר לך', ויש לו שתי קרקעות שקנה מפלוני, נוטל הלוקח את הפחותה שבשתיהם, כדין המוכר אחת משתי שדות, שיד בעל השטר על התחתונה. ואם אמר לו 'קרקעות' אני מוכר לך, קנה שתיים, שמיעוט קרקעות שתיים. ואם אמר

וכתב ראובן בגבול מזרח, לוי בגבול צפון, יששכר בגבול מערב, יוסף בגבול דרום, שמא מאחר שאין דרך למכור בסירוגין, רגלים לדבר שהיה לו טורח לכתוב את כולם והזכיר אחד בכל רוח, ומכר את כולה, או שלא מכר אלא כנגד אותן שרשם בשטר ובאכלסון. ולא נפשטו הספיקות.

ז. רשם לו המוכר בשטר המכירה שלשה מיצרים, ולא רשם לו מיצר רביעי, נחלקו חכמים בדבר: לשיטת רב קנה כל השדה חוץ מתלם של מיצר רביעי. לשמואל קנה כל השדה. ולרב אסי לא קנה אלא תלם אחד על פני שלשה מיצרים, כמין חי"ת.

ורבא פסק הלכה: שאם היה התלם של מיצר הרביעי מובלע בתוך שני המיצרים שבצדדים, ואין בתלם הרכבת דקלים הנטועים שם, ולא שיעור תשעה קבין (שהוא שיעור שדה), קנה כל השדה כולה עם אותו התלם, שהתלם בטל לשאר השדה. ואם לא היה התלם מובלע בין שני המיצרים, ויש בו הרכבת דקלים או תשעה קבין, קנה השדה בלי אותו התלם, לפי שהוא חשוב שדה בפני עצמו.

ואם התלם מובלע בין המצרים ויש בו הרכבת דקלים או תשעה קבין, או שאינו מובלע בין המצרים, אבל אין בו הרכבת דקלים או תשעה קבין, ללשון ראשון הוא בטל לשדה וקנה הכל, וללשון שני יש לו דין שדה בפני עצמו ולא קנה אותו התלם. ומאחר שהוא ספק עושים 'שודא דדיינא',

שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום, לא יכתוב לו סתם שדה זו שאני מוכר לך הרי היא בתוך שדות ראובן ושמעון, שמא יבוא לחלק לו את השדה לאלכסון ונמצא שנוטל אצל מצר ראובן ושמעון. אלא יכתוב לו מיצר של ראובן שתי רוחות, ומיצר של שמעון שתי רוחות. (או יכתוב לו בפירוש מיצר של ראובן במזרח ומערב, ומיצר של שמעון צפון ודרום).

ד. מי שהיו שדות של הרבה בני אדם מקיפין את שדהו, וכתב לחבירו בשטר את המיצר של ארבע שדות שיש בקרנות השדה, אבל ארכה ורחבה לא רשם כלל, נסתפקו בגמרא אם מכר לו את כל השדה שבתוך הקרנות, שאין דרך בני אדם למכור את הקרנות לבד, או שלא מכר לו אלא תלם באלכסון מקרן לקרן, שתי וערב.

ה. ולצד שנאמר שלא קנה אלא כנגד הקרנות, נסתפקו בגמרא מה הדין כשרשם לו כמין גאם, שסימן לו תחילת כל רוח בקרן דרומית מזרחית ובקרן צפונית מערבית, אם אומרים שמאחר שרשם תחילת הרוחות, כאילו רשם את כולם וקנה הכל, או שלא קנה אלא באלכסון.

ו. ואם נאמר שלא קנה אלא באלכסון, נסתפקו בגמרא מה הדין כשרשם לו בסירוגין, כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם, שנים לכל רוח, ראובן ושמעון מן המזרח, לוי ויהודה מן הצפון, יששכר וזבולון מן המערב, יוסף ובנימין מן הדרום,

הלשון בא לייפות את כוחו, ואם לא אמר לו ואלו מצריה, לא קנה אלא תשעה קבין.

דף ט"ג

א. שכיב מרע או המחלק נכסיו על פיו, שאמר 'חלוק פלוני בנכסי', נותנים לו מחצה מנכסיו.

ב. ואם אמר 'תנו חלק בנכסי' יש ספק אם התכווין ליתן לו חצי מנכסיו, או חלק קטן שבנכסיו. לדעת סומכוס שממון המוטל בספק חולקין, נוטל חלק קטן, ועוד מחצית ממה שיש בין חלק קטן למחצה שבנכסיו, נמצא קצת יותר מרביע.

ג. וכן אם אמר תנו חלק לפלוני בבור (של מים או של יין), לסומכוס הוא ספק אם נתכוין ליתן חצי מן הבור, או חלק כל שהוא (כגון רביעית לוג), ולכן נוטל חלק כל שהוא, ועוד מחצית שיש בין רביעית לוג לכלל הבור, והיינו קצת יותר מרביע.

וכשאמר תנו חלק לפלוני בבור לחבית, כלומר כדי למלאות חבית להשקאת בהמות, נוטל לפחות שמינית של בור, שחצי ממה שיש בבור ראוי לחבית, והוא ספק אם נתכוין באמרו 'חלק' שיתנו מחצית ממה שצריך לחבית, והוא רביע, ונוטל מספק קצת יותר משמינית.

ואם אמר תנו חלק לפלוני לבור לקדירה, נוטל לפחות אחד מיי"ב בבור, ששליש מן הבור ראוי לקדירה, ונוטל רביע משליש.

כלומר שהדיינים פוסקים לפי אומד דעתם, ולפי מה שהם מכירים בעינו של מוכר אם רעה היא או יפה.

ה. ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות, ומכר ראובן את חלקו לאיש אחר. לשיטת רבה, אם כתב לו 'החצי שיש לי בשדה אני מוכר לך' כל חצי השדה שיש לו מוכר, ולא שייר לעצמו כלום. אבל אם כתב לו 'חצי בשדה שיש לי' אני מוכר לך, לא מכר לו אלא חצי ממה שיש לו בשדה, כלומר רביע של כל השדה. ולאביי אין חילוק בין הלשונות, ובכל אופן קנה כל חצי השדה שיש לו.

ט. ראובן שהיה לו שדה, ומכר מקצתה לשמעון לצד מערב, ומצד מזרח עיכב לעצמו, ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו. נחלקו אמוראים בדבר:

לשיטת רבה אם כתב לו, שדה פלוני שאני מוכר לפלוני, מצד מערב לוי, ומצד מזרח, הקרקע עצמה שהיא שלי ש'חלוקה' ממנה זו שמכרתי, הוא מצר מזרחי שלה, מכור לו חציה, שלשון 'חלוקה' משמע לחצאין. ואם אמר מצר מזרחי היא קרקע שממנה 'פסוקה' שדה שמכרתי, לא קנה אלא תשעה קבין שהוא שיעור שדה שראויה ליפסק בפני עצמה.

ולשיטת אביי אין חילוק בין אם אמר חלוקה לבין אם אמר פסוקה, אלא שאם אמר לו 'ואלו מצריה' ולאחר מכן הולך וחושב כל המצרים, קנה חציה, שיתור

להוציא זיזין מדיוטא העליונה כנגד החצר, אע"פ שמכר ללוקח החצר עם הבית, שמאחר שהוא תנאי מיותר, שהרי גם אם לא היה מתנה היה הגג של מוכר כיון שיש לו מעקה עשרה טפחים, מועיל ייתור הלשון של תנאו שמשירר לעצמו זכות להוציא זיז מן הגג מעל החצר.

ולשיטת רב פפא התנאי מועיל לו רק לשאם יפול גג הבית, יוכל המוכר לחזור ולבנות שם העליה. שלולא תנאו, לא היתה דיוטא עליונה שלו אלא כל זמן שהבית קיים, אבל אם תיפול אין לו זכות לחזור ולבנות.

ז. המוכר בית לחבירו בסתם, לשיטת רב דימי לא קנה עומקה ורומה, ויכול המוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית באופן שלא יזיק לבעה"ב, וגם הגג (שיש לו מעקה עשרה) של הבית, וכל האויר שמעל הבית עד לרקיע הוא של מוכר, ויכול לבנות שם באופן שאינו מכביד על הבית. (אבל גג שאין לו מעקה עשרה, הוא בכלל גוף הבית, וקנאו הלוקח). ואם כתב לו בשטר מכירה גם עומקה ורומה, קנה עומקה ורומה, (וגם גג הבית שיש אע"פ שיש לו מעקה עשרה), אבל לא קנה בור ודות ומחילות שמתחת לבית, לפי שאין תשמישן שוה לבית, לפיכך אינם בכלל עומקו ורומו של בית. ואם כתב לו 'קני לך מתהום ארעא ועד רום רקיעא', מועיל לו ייתור הלשון לקנות גם בור ודות ומחילות.

ואם אמר 'לטפיח' שהוא כלי קטן לשתות, נוטל לפחות אחד מט"ז, שרביע מן הבור ראוי לטפיח, ונוטל רביע מן הרביע.

ג. בן לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי, מעשר ראשון שלו, ואע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כיון שאמר על מנת רוצה הוא שיתקיים התנאי, שאין אדם מתנה על חינם, ולכך אנו אומרים שנתכוין לשייר לעצמו חלק בשדה שגדל בה המעשר.

ד. ואם מת המוכר, אינו מוריש זכותו לבניו, שמכיון שמשום ייתור לשון הוא, די לנו שיועיל לעצמו ולא לבנו. ואם פירש שיהיה המעשר לי ולבניי, נותנים לבניו לאחר מותו.

ה. ואם מכרה הלוקח לאחר, עדיין זכותו של בן לוי קיים, כיון שמקום מעשר הוא שלו ואין הלוקח יכול למוכרה. אבל אם אמר לו כשמכרה שהמעשר שלי כל זמן שהשדה זו בידך, ומכרה, פקע זכותו של מוכר, וקנה לוקח שני גם מקום מעשר. ואפילו אם חזר לוקח ראשון ולקחה מלוקח שני, אין לבן לוי עליו כלום, שלקח מן השני כל זכות שיש בידו.

ו. ומזה למדנו שכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אא"כ שייר, אנו תולים ששייר לעצמו, ולפיכך: המוכר בית לחבירו, ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי, כלומר הגג שמעל הבית שיש לו מעקה עשרה טפחים, לשיטת רב זביד יכול המוכר

דף ס"ד

כרמים סמוך לגת, ולא יונים בשובר), ובין אם הם מיושבים.

ו. וגם בדין זה נחלקו רבי עקיבא וחכמים, שלרבי עקיבא צריך המוכר לקנות דרך מן הלוקח בשדהו, שאדם מוכר בעין טובה. ולחכמים אין צריך לקנות דרך, שאדם מוכר בעין רעה. ואם מכר רק את הבור או את הגת או את השובר, לרבי עקיבא אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, ולחכמים צריך לקנות לו דרך.

ז. רב פסק הלכה כחכמים שאדם מוכר בעין רעה, ושמואל פסק כרבי עקיבא שאדם מוכר בעין טובה.

רב הונא (שהיה תלמיד של רב) הודה לרב נחמן (שהיה תלמיד של שמואל) שהלכה כשמואל, לפי שרב נחמן היה רגיל במקום הדיינים וראה מעשים בכל יום היאך דנים.

דף ס"ה

א. שני אחים שחלקו בירושת אביהם שני שדות, אחד נטל חיצון ואחד נטל פנימי, ואין הפנימי יכול ליכנס לשדהו אלא דרך חיצון כדרך שהיה אביו נכנס, לשיטת שמואל אין לפנימי דרך על החיצון. וכן אם נטל האחד בית וחצר, והשני נטל עליה, אין זכות לבעל העליה לקבוע סולם בחצר כדי לעלות לעלייתו. וכן אם יש לאחד מהם חלון לחצר של חברו, אינו יכול לעכב את בעל החצר שלא יבנה כנגד חלונו. וכן אין האחד יכול להביא אמת

א. המוכר לחבירו את הבית, לא קנה את הבור ואת הדות, אע"פ שכתב לו עומקה ורומה. איזהו בור ואיזהו דות? בור הוא חפירה שחופרים בקרקע קשה, ומחזיק מים בלא בנין. ודות הוא בבנין, שחופרים בור בעפר תיחוח ובונים לו כותל של אבנים.

ב. לשיטת רבי עקיבא צריך המוכר לקנות מן הלוקח דרך כדי להגיע אל בורו ששייר לעצמו, ולחכמים אינו צריך לקנות ממנו דרך. וטעם המחלוקת (למסקנת הגמרא): לרבי עקיבא אדם מוכר בעין יפה, ולכן מכר ללוקח את כל הבית ולא שייר לעצמו אלא בורו בלא דרך. ולחכמים אדם מוכר בעין רעה, ולכן שייר לעצמו גם דרך לבורו.

ג. ואם פירש המוכר ללוקח שמוכר לו חוץ מבור ודות, מודה רבי עקיבא ששייר דרך לעצמו, שהרי גם בלא תנאו הבור שלו, ולא בא התנאי אלא לשייר לעצמו גם את הדרך.

ד. ומי שמכר את הבור בביתו ושייר הבית לעצמו, לרבי עקיבא אין הלוקח צריך לקנות לו דרך, שמכר לו בעין יפה, ובכלל הבור מכר לו דרך. ולחכמים צריך הלוקח לקנות לו דרך, שאדם מוכר בעין רעה, ולא מכר לו אלא בורו.

ה. המוכר לחבירו את השדה, לא מכר לו את הבור, ולא את הגת, ולא את השובר, בין אם הם חרבים (שאינן מים בבור, ואין

ואפילו לרבי עקיבא שאדם מוכר בעין יפה, מ"מ עינו יפה לנותן יותר מן הלוקח.

ד. כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים.

ה. ולפיכך המוכר את הבית, מכר את הדלת, שהיא קבועה ומחוברת לבית, וכן הנגר והמנועול שהן מחוברים. אבל לא מכר את המפתח, ואפילו אם הוא קבוע בדלת, כיון שלפעמים מזיזים אותו, אינו בכלל הבית. ומכר את המכתשת הקבועה בקרקע, אבל לא את המיטלטלת. ומכר את העיגול שסביב הריחים, ודבר קבוע הוא ואין מזיזין אותו ממקומו. אבל לא מכר את האפרכסת (שדרכו שופכין לריחים), ולא תנור וכיריים שהם מטלטלין. ואם מכר לו את הבית וכל מה שבתוכו, כולם מכורים. אבל לא מכר בור ודות ויציע.

ו. ולשיטת רבי מאיר מכר גם תשמישי הבית שאין מזיזים אותם, אע"פ שאין מחוברים בקרקע, ולפיכך קנה גם את המפתח אם הוא קבוע בדלת (ואין מזיזים אותו אלא לפעמים. אבל המכתשת המיטלטלת אפשר שאינו קונה אותה עם הבית גם לרבי מאיר, כיון שאינה קבועה במקומה).

ז. המוכר את הכרם, לרבי מאיר מכר את תשמישי הכרם, כגון קנים שבכרם שהן לצרכה ואין מזיזים אותם משם לעולם, ואע"פ שאינם מחוברים בקרקע.

המים מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו. ולשיטת רב יש לפנימי דרך על החיצון, ויש זכות לבעל העליה לקבוע סולם בחצר, ויש לבעל החלון זכות לעכב על בעל החצר מלבנות, ויש לו זכות להביא אמת המים, כדרך שהיה נהוג אצל אביו.

וטעם המחלוקת: י"א ששמואל לשיטתו שפסק הלכה שאדם מוכר בעין טובה (כרבי עקיבא), וכיון שמכר הפנימי לאחיו את החלק שיש לו בחיצון, בעין יפה מכר לו, ומכר לו השדה והדרך, ולא שייר לעצמו במכירה זו כלום. ורב לשיטתו שפסק שאדם מוכר בעין רעה. וי"א שטעמו של רב שיש לו זכות לדור כדרך שדרו בו אבותיו, שנאמר 'תחת אבותיך יהיו בניך'.

ב. מי שיש לו שני בתים זה לפנים מזה, ומכר או נתן את שניהם יחד לשני בני אדם, לדברי הכל אין לחיצון דרך על הפנימי, שגם אם נאמר שמכר או נתן לפנימי בעין יפה, הרי גם לחיצון נתן בעין יפה ולא שייר ממנו דרך לפנימי. וכל שכן אם נתן את החיצון במתנה ומכר את הפנימי, שאין לפנימי דרך אצל חיצון, שהרי בודאי לא תהיה עינו יפה אצל לוקח ורעה אצל מקבל מתנה.

ג. אבל אם נתן את הפנימי במתנה, ומכר את החיצון, יש לפנימי דרך אצל חיצון, שהנותן במתנה לדברי הכל נותן בעין יפה.

אפילו כשהוא תלוש, שפשוטי כלי עץ אין מקבלים טומאה.

ג. צינור המחובר למקוה, לרבי אליעזר אינו פוסל את המקוה, אפילו אם חקקו ולבסוף קבעו, שמאחר שחיברו לקרקע דינו כקרקע, והמים שבתוכו אינן שאובים. ולחכמים אם קבעו ובסוף חקקו, אינו פוסל, ואע"פ שהמחובר לקרקע אין דינו כקרקע, כיון שפסול מים שאובים שניתוספו למקוה של מים מכוונסים אינו פסול אלא מדרבנן (שמן התורה הוא בטל ברוב, או משום דקמא קמא בטיל), לא פסלוהו. אבל אם חקקו ולבסוף קבעו פסול, לפי שהיה עליו תורת כלי בתלוש, ולא רצו להקל כל כך.

ד. היו יורדים מי גשמים, וחשב עליהם שידיחו דבר תלוש, ונפלו על הזרעים, מכשירים אותם לקבל טומאה. ואם חישב שידיחו את המחובר, כגון כותל מערה שהוא מחובר מעיקרו, אין מכשירים את הזרעים.

ה. ואם חישב עליהם שידיחו את ה'אצטרובלין' שהוא תלוש שחיברו בכותל, לרבי אליעזר שדינו כקרקע, אינו מכשיר את הזרעים. ולחכמים הסוברים לענין דף של נחתומין שדינו כתלוש, מכשיר את הזרעים. ולשיטת חכמים (לעיל סה:) הסוברים לענין מכתשת הקבועה בקרקע שאינה בכלל הבית אע"פ שמחוברת לקרקע, נסתפקו בגמרא אם

ה. מכתשת מיטלטלת, שחיברה לקרקע, לרבי אליעזר הרי היא כקרקע ומכורה בכלל הבית. ולת"ק אינה כקרקע ואינה בכלל הבית, ורק מכתשת שחקקה בקרקע מכורה בכלל הבית.

דף ס"ז

א. כוורת דבורים המחוברת לקרקע ע"י טיט, לרבי אליעזר דינה כקרקע לכל דבר, שנקנית בכסף ובשטר ובחזקה, וקונים על גבה מטלטלין, וכותבים עליה פרוזבול. ואינה מקבלת טומאה, לפי שיצאה מתורת כלי. וגם דבש שלה אין מקבל טומאה כשהכוורת במקומה, שהדבש בטל לכוורת. והרודה מן הדבש כשהכוורת במקומה, חייב חטאת, שהוא מקום גידולו והרי הוא כתולש מן הקרקע. שדורש לשון הכתוב 'ויטבול אותה ביערת הדבש', מה יער התולש ממנו בשבת חייב, כך הדבש הרודה ממנו בשבת חייב. ולחכמים אין דין הכוורת כקרקע, ואין כותבים עליה פרוזבול, ומקבלת טומאה, והרודה מן הדבש בשבת פטור.

ב. דף של נחתומים העשוי ממתכת, מקבל טומאה מן התורה אע"פ שאין בו בית קיבול, שפשוטי כלי מתכות טמאים מן התורה. ואם חיברו לכותל, לרבי אליעזר טהור, שמחובר לקרקע דינו כקרקע. ולחכמים טמא, שאין דינו כקרקע. ומדף של עץ, אינו מקבל טומאה מן התורה

ג. לשיטת ר' אליעזר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר, ולא בתים ובורות. י"א שאם אמר 'דירתא' (כלומר, דירה זו אני מוכר לך), לדברי הכל קנה גם את הבתים. ונחלקו כשאמר לו 'דרתא' (שהוא חצר בלשון ארמי), שלחכמים גם הבתים בכלל, שגם 'דרתא' הוא לשון דירה, ולרבי אליעזר משמע אויר. ולשיטה זו אם אמר 'חצר' לדברי הכל לא קנה אלא החצר.

וי"א שגם אם אמר 'דרתא' לדברי הכל הבתים בכלל, שגם 'דרתא' הוא לשון דירה, ונחלקו כשאמר לו 'חצר', שלרבי אליעזר לא משמע אלא החצר בלבד, ולחכמים משמע כחצר המשכן, שהכתוב אומר 'אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים', ובכלל זה קודש הקדשים ואהל מועד, ומכאן שהבתים בכלל החצר.

ד. המוכר לחבירו עשר שדות בעשר מדינות, והחזיק באחת מהן קנה את כולם, כי 'סדנא דארעא חד הוא'. ואם מכר לו חולסית ומצולה, והחזיק בחולסית, י"א שקנה מצולה כדן עשר שדות. וי"א שלא קנה מצולה, לפי שהן שני תשמישין, שזה עשוי לחול וזה לכסף וזהב.

ה. המוכר את בית הבד בסתם, מכר את העריבה (הנקרא 'ים'), ואת האבן הנקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה את הזיתים (ונקרא 'ממל'), וכלונסות של ארז שמעמידים בהן את הקורה (הנקראים

גם לענין הכשר זרעים מחשיבים אותו כתלוש או לא. ולא נפשט.

ו. הבת נוטלת עישור נכסים מירושת אביה, מן הקרקע ולא ממטלטלין. והלכה כרבי אליעזר שכל המחובר לקרקע דינו כקרקע, ולפיכך מגבין לה עישור נכסים ממטלטלין המחוברים לקרקע. וכן נותנים לה משכירות הבתים, ששכר קרקע חשוב כקרקע.

דף ס"ז

א. המוכר את החצר בסתם, לתנא קמא מכר את הבתים הפתוחים לתוכו, בין בתים החיצונים (שהם מחוץ לחצר ופתוחים לחצר), ובין בתים הפנימיים. ומכר את בית החולסאות (קרקע שעפרו חול), ובורות שיחין ומערות שבתוך הבתים.

אבל לא מכר את המטלטלין שאינן קבועים. ואם אמר לו הוא וכל מה שבתוכו, גם המטלטלים שהם תשמישי הבית מכורים. (אבל לא חטים ושעורים). ובכל אופן לא מכר לא את המרחץ, ולא את בית הבד שבתוכה, שאינם בכלל חצר.

ב. חנויות הפתוחות לחצר, מכורות בכלל החצר. ושאינן פתוחות לחצר, אין מכורות עמה. היו פתוחות לחצר ולרשות הרבים, אם רוב תשמישן כלפי חוץ, אין מכורות עמה. ואם רוב תשמישן כלפי פנים, מכורות עמה.

וכשאמר לו היא וכל מה שבתוכה, כולם מכורים.

ח. וגם כשאמר כל מה שבתוכה, לא מכר את בריכות המים שמשפקות מים למרחץ, אפילו בימות החמה (שהם מועטים), ולא את האוצרות של עצים, ולא את בית העצים. ואם אמר לו בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך, י"א שגם אלו מכורים. וי"א שאינם מכורים אלא אם הוסיף לו 'ואלו מצריה', והם בתוך המצרים.

ט. וכן כשאמר לחבירו אני מוכר לך את בית הבד וכל תשמישיו, והיו שם חנויות ששוטחים בהם שומשומים לייבשן כדי לעשות מהן שמן בבית הבד זה, י"א שהם בכלל המכירה. וי"א שאינם בכלל המכירה, אלא אם אמר לו אלו מצריה, והחנויות בכלל המצרים.

דף ט"ח

א. המוכר את העיר, מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ושובכות, בית הבדן ובית השלחין, אבל לא את המטלטלין, ולא את העבדים, ואפילו להאומר שעבדים דינם כקרקע, אין דעתו של מוכר אלא לדברים הקבועים בעיר ונקראין על שם העיר, ולא 'קרקע דניידי' שיכול לצאת מן העיר. ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה, כל המטלטלין שבה

'בתולות'), ואת הנסרים הנתונים סביב הזיתים בבית הבד כדי שלא יתפזרו בהכביד הקורה עליהם (ומחברים וקבועים שם לעולם), ואת הריחים התחתונות (שטוחנים בה הזיתים קודם שמפרכין אותם).

אבל לא מכר את הנסרים שנותנים על הזיתים כשמורידים את הקורה עליהן לכבשן (הנקראים 'עבירים'), ולא את הגלגל שמגלגלים בה את הקורה להעלותה ולהורידה, ולא את הריחיים העליונה, ולא את הקורה, ולא את השקין והמרצופין. שכל הקבועים בקרקע מכורים, וכל שהם מיטלטלים אינם מכורים. ולרבי אליעזר מכר את הקורה, שלא נקרא בית הבד אלא על שום קורה.

ו. ואם אמר לו את בית הבד וכל מה שבתוכו, כולם מכורים. (גם השקין והמרצופין. ע"פ גירסת הב"ח).

ז. המוכר את בית המרחץ, מכר את בית הנסרים (שמצניעים שם לאחר רחיצה את הנסרים שעומדים עליהם הרוחצים), אבל לא את הנסרים עצמם. ומכר לו את בית היקמים (שמצניעין בו את הגיגיות, וי"א את הסודרים שמעטפים בהם ראשם), ולא את היקמים עצמן. ומכר את בית הווילאות, ולא את הווילאות עצמם. (י"מ המסך כנגד הפתח, וי"מ אלוטיות). ולא מכר לו את הספלים. שכל דברים המיטלטלים אינם מכורים.

ה. ודוקא בנות העיר, שמופלגים ממנה ואינם מאותה העיר ממש, שהרי שם אחר יש להם, אבל אם יש לעיר חלק אחד בים ונקרא בשם העיר, נמכר עמה, שעיר אחת היא בין הכל. וכן אם יש לה חלק אחד ביבשה כמו שאר העיר, אלא שמופלג מן העיר, אבל נקרא על שם העיר, הרי היא בכלל מכירת העיר.

ו. ביברין של חיה של עופות ושל דגים, אם פתחם מופנה כלפי העיר, הם בכלל מכירת העיר, ואם פתחם כלפי חוץ, אין נמכרים עם העיר. וכן יערות הסמוכים לעיר, אם פתוחות כלפי העיר, נמכרים עמה, ואם לאו אין נמכרים עמה.

דף ס"ט

א. אלו דברים המכורים עם השדה כשמכר את השדה בסתם: א. האבנים שהם לצרכה. י"מ שהם האבנים שמניחים על העומרים שהשאירו בשדה לייבש, כדי שלא יפזרם הרוח. לרבי מאיר אפילו כשעדיין מונחות חוץ לשדה, הואיל ונתקנו לצורך השדה. ולחכמים דווקא כשהן מונחות כבר בתוך השדה. וי"א שהם האבנים הסדורות בתוך השדה לעשות לה גדר. לחכמים רק אם כבר סדרן, ולרבי מאיר אפילו עדיין לא סדרן, אלא שתקנו לצורך גדר לשדה זו.

ב. הקנים המחולקים שמעמידים בכרם תחת הגפנים. לרבי מאיר כשהחליקן

מכורים, ואפילו 'מטלטלי דנייד' כגון בהמה ועבדים שיש בהן רוח חיים.

ב. ונחלקו חכמים בדין את השדות שסביב העיר (הקרויים 'באגי') ובדין האישי הנקרא 'בר מחווניתא' (י"מ עבד הממונה להראות תחומי השדות, וי"מ שומר העיר) אם הם בכלל מכירת העיר או לא:

י"א שה'באגי' הם בכלל מכירת העיר לדברי הכל, ו'בר מחווניתא', לת"ק אינו בכלל מכירת העיר, לפי שהוא 'נכסי דנייד', ולרשב"ג הוא בכלל מכירת העיר. וי"א ש'בר מחווניתא' לדברי הכל אינו בכלל מכירת העיר, וה'באגי' לת"ק אינו בכלל מכירת העיר, ולרשב"ג הוא בכלל מכירת העיר. ומודים חכמים שהגינות שבתוך העיר והסמוכים לעיר (הקרויים 'גינונייתא'), שהם בכלל מכירת העיר.

ג. סופר המלך שכותב מספר השדות והבתים והאנשים לתת מס של כל אחד לשר העיר, הנקרא 'אנקולמוס', לשיטת רבי יהודה (למסקנת הגמרא), אינו מכור בכלל העיר.

ד. בנותיה של עיר, והן הכפרים הסמוכים לה, לרשב"ג הם בכלל מכירת העיר, ולת"ק אינם בכלל מכירת העיר. וכן היא שיטת רבי יהודה, שהמוכר את העיר לא מכר לא את בנותיה, ולא את שייריה (חתוכות בקעה הגדולה הסמוכה לעיר, אלא שמופלגת ממנה קצת, שיש הפסק סלע).

(כשמזדקן מרכיבים אותו ויש לו שם בפני עצמו), וסדן השקמה (כשמזדקן וגדל הרבה קוצצים את הענפים ובאים אחרים במקומו). ד. ואפילו ערוגה קטנה של בשמים (שאינן בה בית רובע), אם יש לה שם בפני עצמה, שקורים אותה ערוגת בושם של פלוני, אינה נמכרת עם השדה.

ודין זה שחרוב מורכב וסדן שקמה אינם בכלל השדה, דרשוהו מן הכתוב 'ויקם שדה עפרון וגו' וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב, שאותן אילנות שצריכות גבול סביב שלא יערער אדם עליהם לומר בתוך שלי נטועים, כגון אילנות דקים שאין להם שם, והדבר שכוח מי נטעם, ומשום כך צריך לעשות להם גבול סביב, הם בכלל השדה, אבל חרוב המורכב וסדן השקמה גדולים וחשובים, וידוע של מי הם, ובקרקע של מי הם נטועים, ואין צריכין גבול, ולכך אינן בכלל השדה סביב.

ד. ומכאן למדנו, שהקונה את השדה, קנה את המיצרים עצמן וכל האילנות הנטועים במצר, שלשון 'סביב' משמע כל האילנות הנטועין בקרקע המצר שהוא סביב השדה, וכל זה אברהם בכלל השדה.

ה. המוכר את הבית לחבירו, מכר מלבנות של פתחים שהם מחוברים בטיט. (תיקון שעושים סביב המזוזות ומלמעלה ומלמטה, שהדלת שוקף עליהם). ואם הם קבועים ע"י יתדות, נסתפקו בגמרא אם הם בכלל מכירת הבית או לא.

לצורך זה, אע"פ שעדיין לא העמידן. ולחכמים דווקא אם העמידן כבר. ג. התבואה שהיא מחוברת לקרקע, אע"פ שכבר הגיע זמן קצירתה. ד. אגודה של קנים הרבה הגדילים בקלח אחד, אע"פ שהם עבים, אם האגודה פחותה מבית רובע. ה. סוכת שומרים הנקראת 'שומירה' שאינה עשויה בטיט, אע"פ שאינה קבועה בקרקע. ו. החרוב שאינו מורכב (שהוא עדיין בבחורתו), ובתולת השקמה (בבחורתה, קודם שנחתכו ענפיה), אע"פ שהם עבים.

ב. ואלו שאינם בכלל מכירת השדה: א. האבנים שאינם לצרכה, למפרש אבנים שמניחים על העומרים, לרבי מאיר היינו כשעדיין לא תקנם לשם כך, ולחכמים כשאינן מונחים בשדה. ולמפרש אבנים לגדר, לרבי מאיר כשעדיין לא תקנם לשם כך, ולחכמים כשעדיין לא סדרם. ב. הקנים שאינם לצורך הכרם, לרבי מאיר שעדיין לא החליקן, ולחכמים כשעדיין לא העמידן. ג. תבואה התלושה מן הקרקע, אע"פ שעדיין צריכה לקרקע (שצריך לשטחה לאחר קצירה). ואם אמר לו השדה וכל מה שבתוכה, גם אלו מכורים.

ג. ואלו שאינם מכורים עם השדה גם אם אמר לו היא וכל מה שבתוכה (שחשובים כשדה בפני עצמן): א. אגודת הקנים שהיא בית רובע, אפילו הם קנים דקים. ב. שומירה שהיא עשויה בטיט, אע"פ שמחוברת בקרקע. ג. חרוב המורכב

של דקלים' אני מוכר לך, קנה אע"פ שאין בה דקלים, שכוונתו שהיא קרקע הראויה לדקלים.

יא. מכר לו את השדה חוץ מדקל פלוני, אם דקל משובח הוא, אותו הדקל לבדו הוא ששייר, ושאר הדקלים ללוקח. ואם דקל רע הוא, כל שכן ששייר את שאר הדקלים, ולא קנה הלוקח מן הדקלים כלום.

יב. מכר לו את השדה חוץ מן האילנות, אם יש שם אילנות, קנה השדה בלא האילנות. ואם יש שם דקלים, קנה השדה בלא הדקלים. ואם יש שם גפנים, קנה השדה בלא הגפנים. היו שם אילנות וגפנים, או אילנות ודקלים, שייר רק את האילנות, אבל הדקלים או הגפנים של לוקח. היו יש שם גפנים ודקלים, קנה את הדקלים ולא קנה את הגפנים, שהגפנים לגבי דקלים נקראים אילנות.

ודווקא אילנות גדולות שייר המוכר לעצמו כשאמר חוץ מאילנות או חוץ מדקלים, אבל הקטנים בכלל השדה הם. ומה יהא גודלן שיהיו משויירים למוכר? בדקל, כל שעולים לו בחבל ללקט פירותיו נקרא גדול, וכל שאין צריך לעלות בחבל, הוא של לוקח. ובאילנות, כל שחורשים סביב האילנות, והעול כופף את האילן ועובר השור לדרכו, ואין האילן מעכב את השור, אין חשוב אילן והוא של לוקח בכלל השדה, ואם הוא מעכב נקרא גדול ומשויר למוכר.

ו. וכן מלבנות של חלונות, אם מחוברים בטיט, מכורים בכלל הבית. ואם קבועים ביתידות, נסתפקו בגמרא, אם מאחר שאינם אלא לנוי אינם בכלל הבית, או שגם הם בכלל הבית כיון שמחוברים בו.

ז. המוכר את המיטה, ויש לה חתיכות תחת כרעיה כדי שלא ירקבו בקרקע, אם מחוברים בה ומיטלטלים עמה, הרי הן מכורות. ואם אינם מיטלטלים עמה, נסתפקו בגמרא אם מכורים עמה. ולא נפשטו הספיקות.

ח. המוכר לחבירו את השדה בסתם, קנה את כל האילנות (חוץ מאלו שיש להם שם בפני עצמם). ואע"פ כן, משום 'שופרא דשטרא', ראוי שיפרש לו בשטר שיקנה דקלים (שגדלו כל צרכן) ושתילים, הוציין וציצין (מיני דקלים), שגם אם יבוא לפני בית דין טועים, יתנו לו את הדברים המפורשים בשטר.

ט. המוכר לחבירו 'שדה ודקלים', אם יש למוכר דקלים, נותנים לו שני דקלים משלו (נוסף על כל הדקלים שבקרקע, שמכורים בכלל הקרקע. רשב"ם). ואם אין לו דקלים, צריך שיקנה לו שני דקלים. ואם יש לו דקלים שמשועבדים לאחר, יפדה שנים מהם ויתנם לקונה.

י. ואם אמר לו 'קרקע עם דקלים שבתוכו אני מוכר לך', אם יש דקלים בשדה, נותנים לו. ואם אין בה דקלים, מקח טעות הוא ומחזיר לו המעות. אבל אם אמר לו 'קרקע

ד. הנותן מעות אצל חבירו למחצית שכר, נעשית חציה מלוה וחציה פקדון, שאותו חצי שהמקבל נוטל ממנו הריוח, מלוה היא אצלו, וחייב באחריות אם יהיה בהם אונס. וחצי השני שהמפקיד נוטל ממנו ריוח, פקדון הוא אצל נפקד, ואינו חייב באחריותו, וזהו הנקרא 'עיסקא'. (אלא שצריך שיתן למקבל יותר מן הריוח, כדי שישתכר על מה שטורח בחצי הפקדון, שאם לא כן, נמצא זה טורח עבור החצי שהלוהו, ויהיה אסור משום רבית).

ה. ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שכר (עיסקא), וכתב לו שטר כמה הפקיד לו, ומת שמעון, והוציא ראובן אותו שטר על היתומים לתבוע מהם פקדונו, והיתומים טוענים שמא אבינו החזיר לך, או שטוענים ברי שהחזיר לך. על חצי המלוה, לדברי הכל גובה ראובן ע"י שבועה, שאין היתומים יכולים לומר החזרנו מלוה כנגד השטר במיגו של נאנסו, שטענת נאנסו לא שייך במלוה, שהלוה חייב באחריותו. אלא שראובן צריך לישבע שלא נפרע כדין הגובה חוב מן היתומים, שטוענים להם בית דין שמא פרע אביהם.

ועל חצי הפקדון נחלקו תנאים, י"א שראובן נשבע וגובה גם חלק הפקדון, ואע"פ שאביהם היה נאמן לומר החזרתי כנגד שטר פקדון במיגו שהיה אומר נאנסו, ליתומים אין טוענים כן, שאם כבר החזיר אביהם, בוודאי היה מצוה אותם

א. המוכר שדה לחבירו, ויש בה כמה אילנות של חרוב מורכב או סדן השקמה (שבמכירת שדה בסתם אינם בכלל המכירה), ואמר לו המוכר הרי השדה שלך חוץ מסדן פלוני, או מחרוב פלוני, לא קנה לא אילן זה שפירש עליו, ולא שאר אילנות, שבשביל שייפה המוכר את כחו באותו חרוב, אין לנו לגרע כחו בשאר חרובים. והרי זה כמי שאומר לחבירו, שדי מכורה לך חוץ משדה פלונית, שאינו קונה לא שדה שפירש, ולא שדות אחרות שלא פירש.

ב. וגם אם אמר 'חוץ מחצי חרוב פלוני', או 'חוץ מחצי סדן פלוני', לא קנה לא שאר חרובים, ולא את חצי השני של אותו חרוב, אע"פ ששייר לו באותו חרוב. והרי זה כאומר לחבירו 'שדי מכורה לך חוץ מחצי שדה פלוני', שלא קנה גם חציה השני של אותה שדה ששייר.

ג. המפקיד אצל חבירו פקדון בשטר, שכתב כמה הפקיד אצלו וחתם בעדים, ואמר לו הנפקד נאנסו (שנאבד הפקדון ע"י אונס), נאמן בשבועה, שנאמר 'שבועת ה' תהיה בין שניהם'. וגם אם אמר לו החזרתיו לך, נאמן ע"י שבועה, ואין המפקיד יכול לומר לו אם החזרת, 'שטרך בידי מאי בעי', שהנפקד נאמן (עם השבועה) במיגו שהיה יכול לומר נאנסו והיה נאמן בשבועה.

הנותן מתנה נותן את כולה, ואפילו אלו שאינם בכלל מה שבתוכה, כגון חרוב המורכב וסדן השקמה ובור וגת ושובך, לפי שהנותן מתנה נותן בעין יפה, וכולל גם מה שאינו בכלל השדה, הואיל וקבוע בתוך השדה. ואילו לא רצה ליתן בעין יפה, היה לו לפרש ולשייר מה שבתוך השדה. אבל מוכר, אם רצה למכור בעין יפה היה לו לפרש.

ה. וכן האחים שחלקו, זה נטל שדה אחת, וזה נטל שדה שכנגדה, ויש בה בור וגת או שובך, זכה בכולם, שנתכוונו להסתלק לגמרי זה משל זה. וכן המחזיק בנכסי הגר, כיון שהחזיק בשדה, קנה כל מה שבתוכה (כדין המחזיק באחת משתי שדות שאין מיצר ביניהם, שזכה בשתייהם).

ו. האומר תנו לפלוני בית המחזיק מאה חביות, ויש לו בית המחזיק מאה ועשרים, ואין לו בית אחר שמחזיק מאה, י"א שיטול חמשה חלקים מן הבית, וחלק שישי שמחזיק עשרים, יפסיד. וי"א שמאחר שהנותן מתנה נותן בעין יפה, יטול את כולה. (ומסתמא היה סבור שאינו מחזיק אלא מאה, וכדי להחשיב את מתנתו אמר כן).

ז. הקונה שני אילנות בתוך שדה של חבירו, לשיטת חכמים לא קנה קרקע שביניהם וחוצה להם, וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן (ולא קנה אלא לפירותיו כל זמן שיתקיים האילן. ולרבי עקיבא שאדם מוכר בעין יפה, קנה

בשעת מיתה כדי שלא יחזור המלוה ויגבה מהם. וי"א שאינו גובה, שטוענים ליתומים שהחזיר אביהם, ומה שלא צוה בשעת מיתה, אפשר שמלאך המות אנסו למיתה ולא הספיק לצוותם. ולהלכה נשבע וגובה חצי של מלוה, ולא חצי של פקדון.

א. מכר את השדה, אע"פ שאמר לו היא וכל מה שבתוכה, לא מכר את הבור ולא את ולא את הגת ולא את השובך, בין כשהן חרבין ובין כשהן יישובים.

ב. לרבי עקיבא, צריך המוכר לקנות דרך מן הלוקח בשדה כדי שיוכל להגיע לבור ששייר לעצמו, שמכר לו בעין יפה ולא שייר לעצמו דרך. ולחכמים אין צריך לקנות לו דרך, שאדם מוכר בעין רעה ושייר דרך לעצמו. ואם אמר המוכר ללוקח שמוכר לו השדה חוץ מבור ודודת וכו', גם לרבי עקיבא אין צריך לקנות לו דרך, שהתנאי מועיל לו לשייר לעצמו דרך.

ג. ומי שמכר בור או דות שבשדה לאחר, ושייר השדה לעצמו, לרבי עקיבא אין צריך הלוקח לקנות דרך מן המוכר להגיע אל בור שקנה, שמכר לו עם דרך, שאדם מוכר בעין יפה. ולחכמים צריך לקנות ממנו דרך.

ד. כל אלו שאמרו שאינם בכלל מכירת השדה, לא אמרו כן אלא במוכר, אבל

כשהוא פודה אותם מיד הקדש, אין צריך לפדות את האילנות כפי שווים, אלא פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, כחשבון שאמרה תורה בפדיון קרקע של הקדש.

יא. היה הקרקע שלהם פחות משיעור זה, או יותר משיעור זה, או שהקדיש את האילנות בזה אחר זה, לא הקדיש לא הקרקע ולא את האילנות שביניהם. (שבפחות משיעור סופן ליתלש וחשוב יער, וביותר משיעור זה אין הקרקע צריך להם, והרי הוא כמקדיש אילן אחד שאינו מקדיש קרקע, וכשהקדיש בזה אחר זה אין דעתו להקדיש קרקע). ולפיכך כשהוא פודה, פודה את האילנות כפי שווים כדין כל הקדש, שלא נאמר חשבון חמשים שקל אלא במקדיש שדה אחוזה, ולא במקדיש אילן בלא קרקע.

יב. ואפילו אם הקדיש מתחילה את האילנות (באופן שלא חל הקדש על הקרקע שביניהם), וחזר והקדיש את הקרקע, כשהוא פודה את האילנות כפי שווים, וחוזר ופודה את הקרקע כחשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. (ששני הקדשות הן, האילנות ראויות לדמיהן בלא קרקע, והקדש הקרקע צריך לפדות בפני עצמו כחשבון שאמרה תורה).

יג. וכל זה לשיטת רבי שמעון שאדם מקדיש בעין רעה, ולפיכך לא הקדיש קרקע כלל אפילו לצורך האילנות, אבל

קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו. (אלו).

ח. המוכר לחבירו קרקע, ושייר שני אילנות לפניו, שייר לעצמו זכות בקרקע, ואם מתו יטע אחרים במקומן. ולמסקנת הגמרא (עב:) דין זה הוא גם לשיטת רבי עקיבא שאדם מוכר בעין טובה, שאם לא ישייר לעצמו זכות בקרקע, יוכל הלוקח לומר לו כשמתו האילנות, עקור אילנותיך ולך, ולפיכך משייר לעצמו זכות בקרקע.

ט. המקדיש את השדה, לת"ק הקדיש את כל מה שבתוכה ואפילו בור ודות וכו', שאדם מקדיש בעין יפה, כמו שהוא נותן מתנה בעין יפה. ולרבי שמעון לא הקדיש כלום, שהמקדיש דעתו כמוכר שלא הקדיש אלא מה שפירש. ואפילו חרוב המורכב וסדן השקמה, אינם בכלל הקדש לשיטתו (למסקנת הגמרא עב:), שאינם יונקים משדה הקדש, שהמקדיש משייר לעצמו זכות בקרקע שלהם. (ולא אמר ר"ש שחרוב ושקמה מוקדשים, אלא לדברי חכמים, שדי בזה אם נאמר שלא הקדיש אלא אלו שיונקים מן הקרקע, ולא שאר הדברים שבשדה. וחכמים חלקו עליו שמקדיש בעין יפה לגמרי).

י. המקדיש שלשה אילנות, ויש להם קרקע כשיעור של בית סאה אילו היו עשרה אילנות (והיינו מאתים וחמשים אמות לכל אילן), הקדיש גם את הקרקע ואת האילנות הקטנים שביניהם. ולפיכך,

שקנאה מאביו, ומת אביו ואח"כ הקדישה, נפדית בחמשים שקל כסף.

טז. חרוב המורכב וסדן השקמה תורת אילן עליו ותורת קרקע עליו. תורת אילן עליו, שאם קנה שני אילנות, ועוד אחד מהם, דינו כקונה שלשה אילנות, שקנה קרקע שביניהם. ותורת קרקע עליו, שהמוכר את השדה, אין אלו בכלל המכירה.

יז. השוכח בשדה עומר אחד או שנים, הרי זה שכחה, והוא של עניים. שכח שלשה עומרים, אינם שכחה. שכח עומר שיש בו סאתיים, אינו שכחה, שאין זה עומר אלא גדיש.

חרוב המורכב וסדן השקמה תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו, שאם שכח שני עומרים והוא, אינם שכחה, כדין השוכח שלשה עומרים. ואם שכח את החרוב או השקמה לבדו, תורת גדיש עליו ואינו שכחה.

לחכמים שאדם מקדיש בעין יפה (וק"ו) לרבי עקיבא שאפילו מוכר בעין יפה, כ"ש (המקדיש), חל הקדש על הקרקע שצריך לאילנות, ואותו קרקע נפדה לפי חשבון בית זרע בחמשים שקל כסף.

יד. המקדיש שדה מקנה (שקנה מאחר), פודה אותה לפי שויה. והמקדיש שדה אחוזה (שירושה היא מאבותיו), נותן חמשים שקל כסף לכל בית זרע שעורים.

טו. קנה שדה מאביו והקדישה, ואחר כך מת אביו, וירשה, לרבי יהודה ורבי שמעון דינה כשדה אחוזה ונפדית בחמשים שקל כסף, ואע"פ שבשעת הקדש היתה שדה מקנה, למדים מלשון הכתוב בפדיון שדה מקנה 'אשר לא משדה אחוזתו', שרק שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה דינה כן, יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה לאחר שימות אביו. ולרבי מאיר דינה כשדה מקנה ונפדית בשויה. ורק אם היתה שדה אחוזה בשעת הקדש, כגון

הדרן עלך המוכר את הבית למסקנא

ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו, לפיכך סירס הקב"ה את הזכר, והרג את הנקבה, ומלחה לצדיקים לעתיד לבא. וכן בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו, לפיכך סירס את הזכר וצינן את הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא.

ב. שבעה ימים וארבעה נהרות מקיפין את ארץ ישראל. אלו הן שבעה ימים: ימה של טבריה, ימה של סדום, ימה של חילת, ימה של חילתא, ימה של סיבכי, ים אספמיא, וים הגדול. ואלו הן ארבעה נהרות: ירדן, ירמוך, קירומיזון, ופיגה.

דף ע"ה

א. עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, לא זכה לסוכה עושים לו צלצל (סיכוך בלא מחיצות), לא זכה עושים לו ענק (תכשיט), לא זכה עושים לו קמיע. ושאר עורו של לויתן, פורסו הקב"ה על חומות ירושלים, וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו.

דף ע"ג

א. המוכר את הספינה סתם, מכר את התורן (שפורשין עליו את הוילון בראש הספינה), ואת הנס (הוילון), ואת העוגנים (המעמידים את הספינה), ואת המשוטים המנהיגים אותה, ואת הכבש שעולים בו לספינה, ואת הבור שנותנים בתוכו מים מתוקים. ולרבי נתן וסומכוס מכר גם את הספינה הקטנה שקושרים לספינה גדולה, כדי לעלות דרכה מן היבשה אל הספינה הגדולה.

ב. אבל לא מכר את העבדים (שמנהיגים את הספינה ושומרים מה שבתוכה), ולא את המרצופים (שנותנים בהם פרקמטיא של ספינה), ולא פרקמטיא שבתוכה. ואם אמר לה 'היא וכל מה שבתוכה' כולם מכורים.

דף ע"ד

א. כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם, וגם לויתן זכר ונקבה בראם,

הקב"ה. ושלשה נקראו על שמו של הקב"ה, צדיקים, משיח, וירושלים. ועתידים צדיקים שאומרים לפניו קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה.

ט. עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה כגובה העבים, ולא יהיה צער לעלות אליה, שנאמר 'מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם'. ולא יהיה מידה לירושלים, שנאמר 'פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה בתוכה'. ועתיד הקב"ה להוסיף על ירושלם גינאות כמנין אלף פעמים טפ"ף (169.000), ומגדלים כמנין אלף פעמים קפ"ל (210.000), ובירניות כמנין אלף פעמים ליצו"י (146.000) ויש גורסים ולצו"י, והוא (142.000). וטוטפראות (קטנים מבירניות) כמנין אלף ושני פעמים שיל"ה (345.690). וכל אחת מהן תהא כציפורי בשליתה, שהיו בה ק"פ אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה.

ואם גדלה של ירושלים לעתיד לבוא תהא באורך כשלש ירושלים שהיתה כבר, יהיו בכל בית ובית שבה שלשים קומות למעלה זה על גב זה. ואם תהיה כשלשים של ירושלים שהיתה, יהיה בכל בית שלש קומות כלפי מעלה.

י. ספינה נקנית במשיכה כשאר מטלטלים. ונחלקו חכמים כמה צריך למושכה, לשיטת רב כיון שמשכה כל שהוא קנה, שמאחר שמנענע אותה כל שהוא, מנענע

ואבנים של חומות ירושלים, י"א שהם משוהים וי"א ישפה, והקב"ה עושה כדברי שניהם. ועתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים, וחוקק בהן חלונות של עשר על עשרים, ומעמידן בשערי ירושלים.

ב. קומת ישראל לעתיד לבוא, לרבי מאיר יהיה מאתים אמה, שנאמר 'ואולך אתכם קוממות', כשני קומות של אדם הראשון. ולרבי יהודה מאה אמה, כנגד היכל וכתליו.

ג. עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק. וכל אחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו. וכל אחד ואחד נכוח מחופתו של חבירו, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה.

ד. כל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה, מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא.

ה. פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה, שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך.

ו. עשר חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן. וי"א אחת עשרה. וזהב, היה הגרוע שבכולם.

ז. ירושלים של עולם הזה כל הרוצה לעלות לה עולה, של עולם הבא אין עולים אלא המזומנים לה.

ח. עתידים צדיקים שנקראין על שמו של

עד שימשכנה לסימטא, ואם היא ברשות בעלים, לא קנה עד שישכור את מקומה.

ולמסקנת הגמרא הכל מודים שספינה נקנית במסירה אם אמר לו המוכר 'לך חזק וקני'. ולא נחלקו אלא כשאמר לו המוכר 'לך משוך וקני', שלחכמים המוכר הקפיד שלא יקנה אלא במשיכה, ולרבי 'מראה מקום הוא לו' שיכול לקנות במשיכה, ואינו מקפיד אם יקנה במסירה.

ד. המוכר שטר חוב לחבירו, לרב פפא צריך שיכתוב לו 'קני לך הוא וכל שעבודא דביה', אבל אם לא כתב כן, לא מכר לו אלא את הנייר לצור על פי צלוחיתו, ולא את החוב שיש בו.

דף ע"ז

א. אמימר פסק הלכה כדברי רבי, ששטר חוב נקנה במסירה (וא"צ שטר). וגמרא היא שכך נפסקה הלכה. ולרב אשי יש בה גם סברא, שלא שייך להקנות שטר עם שטר, שאין קונים 'מילי במילי'.

ב. האומר לאחרים 'זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר', והם קנו ממנו בסודר לאותו פלוני כמו שציווה, אינו חוזר בשדה, שזכין לאדם שלא בפניו. אבל חוזר בשטר, שכל זמן שלא בא ליד מקבל מתנה, יכול הנותן לעקור שליחותו, ואין עושין שטר בעל כרחו של נותן.

ג. ואם אמר 'זכו בשדה זו לפלוני על מנת

את כולה. ולשמואל לא קנה עד שימשוך את כולה.

יא. בהמה דקה נקנית במשיכה. כיצד? קורא לה והיא באה, או שהכישה במקל ורצתה לפניו. י"א כיון שעקרה יד ורגל קנאה, וי"א עד שלא קנה עד שתהלך מלא קומתה.

דף ע"ז

א. המוכר או הנותן לחבירו שטר חוב כדי לקנות את השטר ואת החוב שכתוב בו, לשיטת רבי קונה במסירה (שימסור המלוה את השטר ליד הלוקח. אבל משיכה אין מועיל אלא לדבר שגופו ממוון), וא"צ לכתוב שטר על המכירה. ולחכמים (ורבי נתן) לא קנה עד שיכתוב שטר על המכירה, וימסור, אבל באחד מהם לבד לא קנה.

ב. מסירה (בספינה או בבהמה גסה), קונה ברשות הרבים, ובחצר שאינה של שניהם, לפי שאין משיכה מועיל שם. משיכה, קונה בסימטא שהוא מקום מיוחד לעומדים שם באותה שעה, ובחצר של שניהם, שעיקר הקנין הוא שמושכה לרשותו. והגבהה קונה בכל מקום, אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו.

ג. לשיטת רבי ספינה נקנית במסירה. (ברשות הרבים. אבל בסימטא לא קנה אלא במשיכה). ולחכמים אין ספינה נקנית במסירה אפילו ברשות הרבים, ולא קנה

ששילם לו גם על הבקר (כגון שנתן לו מאתיים זוז, וידוע שאין נותנים מאתיים זוז על צמד לבד), לדברי הכל מכר לו גם את הבקר.

ט. ואם יש בני אדם שקורים לצמד בלבד צמד, ויש שקורים גם לבקר בכלל צמד, לרבי יהודה הדמים מודיעים, ומכר לו גם את הבקר. ולחכמים אין הדמים ראייה, ויד הלוקח על התחנתונה, שמא המוכר הוא מן הקורים לצמד צמד. ולפיכך המקח בטל, כדין אונאה יותר משתות. וי"א שאין המקח בטל, שמאחר שיש כאן אונאה יותר מכדי שהדעת טועה, אנו תולים שנתן לו במתנה.

דף ע"ח

א. ספר תורה, בהמה, ומרגלית, לרבי יהודה אין בהם דין אונאה, שהמוכרם והוסיף על שווים יותר משתות, אין צריך להחזיר אונאה, עד כפליים משווים, שאדם עשוי למכרם ביוקר. ולחכמים לא אמרו דין אונאה אלא באלו.

ב. המוכר את החמור, מכר את האוכף והמרדעת, והכלי שקושרים בו את האוכף הנקרא 'קילקלי', והחבק. ואפילו אם לא אמר לו 'חמור וכליו אני מוכר לך', שכל אלו עשויים בין לרכיבה ובין למשאוי.

ג. אבל הכלים העשויים למשוי, כגון שק ודיסקיא, או כלי העשוי לרכיבת אשה הנקרא 'כומני', לת"ק אינם מכורים עם

שתכתבו לו את השטר, חוזר בין בשטר בין בשדה, שנתכוין לומר שלא יזכה בשדה עד שיבוא השטר לידו.

ד. מי שצריך למעות, ורוצה למכור מנכסיו לחבירו, וביקש מסופר שיכתוב לו שטר מכירה כדי שיהא מזומן ליתנו ללוקח כל שעה שירצה למכור, יכול הסופר לכתוב לו אע"פ שאין לוקח עמו, שאין כאן הפסד לשום אדם אלא למוכר עצמו, שאם יאבד השטר וימצאנו לוקח שכתב בשמו יטעון שלקחו מן המוכר, ואם המוכר אינו חושש לכך, אין אנו צריכים לחשוש בשבילו.

ה. ואם לאחר מכן הקנה את השדה לאותו פלוני שכתב השטר בשבילו, והחזיק הלה בקרקע, נקנה לו השטר בכל מקום שהוא בקנין 'מטלטלין אגב קרקע'. ואין זה חשוב 'מילי' (להאומר ששטר אינו נקנה ע"י שטר משום 'מילי'), שקנין אגב קרקע מעשה גדול הוא כמשיכת המזון עצמו. וכן מצינו במטבע שהוא נקנה אגב קרקע, אע"פ שאינו נקנה בחליפין.

ו. המוכר את הקרון, לא מכר את הפרידות. ואם הם אדוקין בו בשעת מכירה, מכר את הפרידות. המוכר את הפרידות, לא מכר את הקרון.

ז. המוכר את הבקר, לא מכר את הצמד.

ח. המוכר את הצמד, במקום שקורים לצמד לבד 'צמד', ולבקר קורין בקר ולא צמד, לא מכר את הבקר. ובמקום שקורים לבקר בכלל צמד, והדמים מודיעים

ז. אלו תנאים הסוברים שהמוכר דבר לחבירו, מכר לו אותו ואת כל כלי תשמישו: א) רבי אליעזר, שהמוכר את בית הבד, מכר את הקורה. ב) רשב"ג, שהמוכר את העיר מכר את הסנטר. (לעיל סח.). ג) רבי מאיר, שהמוכר את הכרם מכר תשמישי הכרם. ד) רבי נתן וסומכוס, שהמוכר את הספינה מכר ספינה קטנה שעולים בה לספינה הגדולה. (הנקראת 'ביצית' או 'דוגית'). ה) נחום המדי, שהמוכר את החמור מכר את הכלים העשויים למשוי.

ח. המוכר את החמור בסתם, לא מכר את הסיח. ואם אמר לו 'חמור מניקה' אני מוכר לך, מכר לו את הסיח. אבל המוכר את הפרה, אפילו אמר לו 'פרה מניקה' לא מכר לו את בנה, שלא נתכוין אלא לחלבה.

ט. המוכר את האשפה, והוא מקום עמוק או גבוה שלשה שרגיל לתת שם זבל בהמותיו, מכר את זבלה. מכר את הבור, מכר את מימיה. מכר את הכוורת, מכר דבורים שבה. מכר את השובך, מכר את היונים שבה.

י. המושלים ביצרם עושים חשבוננו של עולם, שמחשבים הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. והעושה כן, יבנה בעולם הזה ויכוון לעולם הבא.

יא. אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה (שמתפתה ביצרו), תצא אש מן הצדיקים ותאכלנו.

החמור, שסתם חמור עומד לרכיבה ולא למשוי. (ורכיבת אשה חשוב כמשוי, שסתם חמור עומד לרכיבת איש). ואפילו אם אמר 'חמור וכליו אני מוכר לך' לא מכר כלים אלו. ולנחום המדי המוכר חמור מכר גם כלים אלו, שסתם חמור עומד למשוי.

ד. ונסתפקו בגמרא, אם המחלוקת היא כשהכלים עוין על החמור בשעת מכירה, אבל אם אינם על החמור, לדברי הכל לא מכר אלא את החמור. או שנחלקו כשהכלים אינם על החמור, אבל כשהכלים על החמור, לדברי הכל מכר גם את הכלים. (ולא נפשט).

ה. אם היו הכלים על החמור, ואמר לו המוכר הרי החמור מכור לך הוא וכל מה שעליו, גם לת"ק כולם מכורים. (ולצד הספק שאם הכלים על החמור לדברי הכל כולם מכורים אפילו אם לא אמר הוא וכל מה שעליו, קנה כל הכלים שאינם על החמור, אם אמר לו 'הוא וכל מה שראוי להיות עליו').

ו. לשיטת רבי יהודה, כשהיו הכלים על החמור, פעמים הם מכורים ופעמים לא, שאם היה החמור לפניו, ואמר לו מכור לי 'חמורך זה', כליו מכורים, שידע שחמורו הוא, ולא אמר לו 'זה' אלא משום כליו, כלומר חמור זה כפי שהוא. אבל אם אמר לו 'חמורך הוא' אין כליו מכורים, לפי שלא ידע שחמורו של מוכר הוא, לכך שאלו אם חמורו הוא שימכרנו לו.

מים (ולא הזכיר בהקדישו אלא את הבור), או אשפות מלאות זבל, או שובך מלא יונים, מועלין בהם ובמה שבתוכן. (שאם נהנה מהן שוה פרוטה, כגון שהצניע חפציו בבור או הוריד שם חבית של מים לקרר, או נתן יונים בשובך והניח זבלו במקום אשפתו, מועל. וכן אם נהנה ממה שבתוכן, כגון שאכל מן היונים ומן המים).

והטעם שמועל במה שבתוכן: י"מ משום שגם המוכר את הבור לחבירו מכר את מימיו שבו, ודנין דין הקדש מדין הדיוט. וי"מ שהמוכר את הבור לא מכר את מימיו, אבל אין דנין דין הקדש מדין הדיוט, שהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש, והקדיש גם את מימיו. (שני הדרכים ברשב"ם ע"ב).

אבל אם הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים, או שהקדיש אשפה ואחר כך נתמלאה זבל, הקדיש שובך ואח"כ נתמלא יונים, מועלים בהם, אבל לא במה שבתוכן. שלא חל ההקדש על המים שבאו לאחר מכן, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

ה. ולשיטת רבי אלעזר בר"ש הדין להיפך, שאם הקדיש בור ריק, ואחר כך נתמלא מים, באופן שהמים עשויים לבוא דרך חצירו, כגון שהבור עשוי במקום מדרון, וכן אם הקדיש שובך ריק, והיונים עשויים לבוא שם משובך אחר הסמוך לו, הקדיש גם את המים ואת היונים, שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם

יב. כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנום.

יג. רשע שאומר אין רם, ואבד חשבוננו של עולם, כלומר שאין דין ואין דיין, הקב"ה ממתיך עד שיבא דין ומביא עליו אש שאינה צריכה ניפוח, עד שתדאיב נשמתו. וי"א עד שיעשה בו מה שצריך לעשות בו.

דף ע"ט

א. כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו, וי"א שנופל בגיהנום.

ב. שלשה סוגי הקדש הם: א. הקדש הראוי למזבח ואינו ראוי לבדק הבית, כגון שור וכשב ועז תמימים, תורים ובני יונה, סולת ולבונה ויין ושמן. ב. הקדש הראוי לבדק הבית ולא למזבח, כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן. ג. הקדש שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית, כגון חלב גבינה אשפה עשבים וכיוצא בהן, ואין עומדים אלא לימכר, ולוקחים בדמיהן צרכי מזבח או בדק הבית.

ג. ובכל הקדשות אלו, אפילו במין האחרון בהן (שקדושתו קלה שהוא עצמו אינו ראוי להקדש כלל אלא דמיו), יש דין מעילה. בין בהם, ובין במה שבתוכן, ובאופנים שיתבארו.

ד. ונחלקו תנאים באיזה אופן מועלים במה שבתוכן, לשיטת ת"ק (במשנה במעילה, ובברייתא), אם הקדיש בור מלא

בשובך בכל חודש, זכר ונקבה, (חוץ מחדש אדר שאין יולדין), וגם ולדות אלו לסוף שני חדשים עושים ולדות בכל חודש, וכל שני ולדות קרויים 'בריכה'.

ב. הלוקח פירות שובך מחבירו, כגון שאמר לו בניסן מכור לי מה שילדו היונים בשובך בשנה זו, ולא קנה את האמהות, משייר הלוקח בריכה הראשונה למוכר כדי שיפרחו עם האם, שדרך המוכרים כן לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות כדי שלא יברחו, שזה הוא קיום השובך, כי האם צריכה צוות של בן זוג ושל בת. וגם פירות הראשונים של בריכה ראשונה, שייר המוכר לעצמו, כדי שתהיה בת הבת צוות לאמה (הבת של בריכה הראשונה), נוסף על בן זוגה. ואע"פ שהיא עם אמה, אין זה צוות בשבילה, שהבת נעשית צוות עבור האם, אבל האם אין מועילה לצוות עבור הבת.

ג. הלוקח מחבירו דבורים הנולדים מן הכוורת לשנה אחת, נוטל שלשה נחילים של דבורים. ונחלקו חכמים איזה שלשה הוא נוטל:

י"א שנוטל שלשה נחילים ראשונים שהן החשובים, ולאחר מכן יכול המוכר להאכילם חרדל, כדי שיאכלו את דובשן ויבטלו מפריה ורביה, ויהו עסוקין לעשות דבש. וי"א שנוטל שלשה נחילין בדילוג, כלומר נחיל ראשון שלישי וחמישי, והמוכר יטול השאר, כדי שיהיה לשניהם

בדבר העשוי לבוא. אבל אם הקדיש בור מלא מים, או שובך מלא יונים, לא חל ההקדש על המים ועל היונים, שהמוכר לחבירו את הבור לא מכר את מימיו, ודנין דין הקדש מדין הדיוט, שגם מקדיש בעין רעה הוא מקדיש (כר"ש אביו).

ו. ואם היה גידולי הקדש, כגון אילן שנשא פירות או שדה שגדלו בה עשבים, לשיטת ת"ק (במשנה במסכת מעילה) דינן כבור ושובך, שאם הקדיש שדה מלאה עשבים, או אילן שנשא פירות, מעל גם בעשבים ובפירות, שהמקדיש את השדה הקדיש גם את העשבים, כדין מים שבבור ויונים שבשובך. אבל אם הקדיש אילן ואח"כ נשא פירות, או הקדיש שדה ואח"כ נתמלאה עשבים, אין מועלים בפירות ובעשבים, כדין המקדיש בור ריק ונתמלא מים. ואע"פ שהפירות והעשבים גדלו מכח הקדש, אין מועלים בגידולי הקדש.

ולשיטת רבי יוסי (וכן לתנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון בברייתא), מועלים בפירות ובעשבים בין אם היו באילן בשעת הקדש ובין אם באו לאחר מכן, לפי שמועלים בגידולי הקדש.

ז. המוכר בור לחבירו, לשיטת רבי נתן מכר את מימיו (וסתם משנה כדבריו). ולת"ק בברייתא לא מכר את מימיו.

דף פ'

א. דרכם של יונים לעשות שני ולדות

(אבל לחכמים שכבר קיבל טומאה בעודו בכוורת, לא נתבטל ממנו שם אוכל משום כלי מאוס, כל זמן שלא נפסל לכלב). ולרב אחא בר יעקב מקבל טומאה גם לרבי אליעזר, שגם על כלי מאוס חשוב אוכל, ורק אם זב על קיסמים דקין שאין ראוי לאספו, אינו מקבל טומאה.

ח. לשיטת רבי אליעזר, כוורת דבורים היא כקרקע לכל דבר, שכותבין עליה פרוזבול, ואינה מקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת חייב, שדורש מ'יערת הדבש' שהדבש דינו כיער שהתולש ממנו בשבת חייב. ולחכמים אין דינו כקרקע, שאין כותבין עליה פרוזבול, ומקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת פטור.

ט. הלוקח מחבירו זיתים לקוץ, מניח שתי ענפים, כדי שיחזור ויצמח.

י. הלוקח אילן מחבירו לקוץ, מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ, כדי שיחזור ויצמח. לקח בתולת השקמה (שלא נקצצה מעולם), מניח שלשה טפחים, לפי שהמוכר שייר לעצמו שיעור שבוודאי תוכל לגדול ולהשביח, ואם ישייר פחות משלשה פעמים שיש לה היזק.

יא. לקח סדן השקמה (שכבר נקצץ פעם אחת וגדל), מניח שני טפחים. בקנים ובגפנים, מניח מן הפקק ולמעלה. בדקלים ובמיני ארזים שאין גזעם מחליף, חופר ומשרש.

מן הטובים ומן הכחושין, שכן דרך סתם מוכרי כוורת. וי"א שהלוקח נוטל שלשה נחילים הראשונים בזה אחר זה, ולאחר מכן נוטל אחת ומניח אחת.

ד. הלוקח מחבירו חלות דבש (ולא קנה את הכוורת), מניח שתי חלות למוכר, שמסתמא שייר אותם המוכר לעצמו כדי שיתפרנסו בהם הדבורים בכוורת בימות הגשמים.

ה. הדבש שהוא בכוורת, לשיטת רב כהנא מטמא טומאת אוכלים אפילו אם לא חישב עליו לאכילה. חוץ מהדבש שבשתי חלות שמניחים לימות הגשמים לפרנסת הדבורים, שאין לו תורת אוכל ואינו מקבל טומאה. ואם זב מן הכוורת, כל זמן שלא חישב עליו לאכילה, אינו מקבל טומאה כיון שהוקצה לאכילת דבורים. ואם חישב עליו לאכילה, מטמא טומאת אוכלים (לטמא בכביצה). ואם חישב עליו למשקין, מטמא טומאת משקין (לטמא ברביעית).

ו. ולשיטת רבי אליעזר כל הדבש שהוא בכוורת אינו מקבל טומאה, שדינו כמחומר לקרקע שאינו מקבל טומאה. ואפילו אם חישב עליו לאכילה או למשקה, אינו מטמא לא טומאת אוכלים ולא טומאת משקין. ואם זב מן הכוורת, מקבל טומאה כתלוש.

ז. ואם זב על כלי מאוס, לרב זביד אינו מקבל טומאה עד שיחשוב עליו לאכילה.

קרקע, שעבד לו המוכר את שדהו לצורך האילנות כל צרכן. והעולה מן הגזע, הוא של בעל האילן, כיון שיצא מגוף האילן. אבל העולה מן השרשים, הוא של בעל הקרקע, שהרי מקרקעו גדל. ואם מתו האילנות, אין לבעל האילן קרקע ליטע אחרים במקומו.

ב. ואם קנה שלשה אילנות, קנה קרקע, ולפיכך אם הרחיבו הענפים, יקצוץ אותם בעל הקרקע, שמאחר שאין נטועין בשל מוכר, והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו, אינו מניחן ליכנס בשלו לפי שהן מזיקין לו. והעולה מן הגזע ומן השרשים, הם של לוקח. ואם מתו האילנות, יש לו קרקע ליטע אחרים במקומו.

ג. ולשיטת רבי מאיר, גם הקונה שני אילנות יש לו קרקע. אבל הקונה אילן אחד, אין לו קרקע.

ד. הלוקח פירות מן השוק, לדברי הכל אינו מביא ביכורים, כיון שאין לו קרקע.

ה. הקונה שני אילנות בתוך של חבירו, לחכמים מביא ביכורים ואינו קורא, לפי שלא קנה קרקע, ואינו יכול לומר 'האדמה אשר נתתה לי'. ולרבי מאיר מביא וקורא, כיון שקנה קרקע. אבל הקונה אילן אחד בתוך של חבירו, גם לרבי מאיר מביא ואינו קורא, לפי שלא קנה קרקע.

ו. והטעם שלא אמרו שלא יביא ביכורים כלל (בשני אילנות לחכמים, ובאילן אחד לרבי מאיר), שיש ספק שמא כן קנה

יב. לת"ק אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית, לפי שעל ידי הקציצה תגדל יותר והיא עבודה. לרבי יהודה, באופן שבועדאי מזיק אותה מותר, וכגון אם מניח יותר מעשרה טפחים, או שחותך את האילן סמוך לקרקע. אבל אם מניח פחות מעשרה, ואינו חותך עד הארץ, אסור. ואע"פ שלפעמים אינה משביחה (אלא אם מניח שלשה טפחים), הרי זה ספק איסור דאורייתא.

יג. צדיק נמשל לתמר שעושה פירות, ולא רז שגזעו מחליף (שאם מת הצדיק, מוליד בן כמוהו. וי"מ שאם נופל, חוזר וקם), שנאמר 'צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה'.

יד. עשרה מיני ארזים הן, שנאמר אתן במדבר ארז, שיטה, והדס, ועץ שמן. אשים בערבה ברוש, תדהר, ותאשור יחדו. הרי שבעה, והוסיפו עליהם אלונים אלמונים ואלמוגים. וי"א ערונים ערמונים אלמוגים.

דף פ"א

א. הקונה שני אילנות בתוך שדה של חבירו, לחכמים לא קנה קרקע, ואפילו מקום האילן, והרי זה כמי שקנה אותם לפירותיהם, וכשייבש יעקרנו וילך. ולפיכך אם הרחיבו הענפים הרבה, לא יקצוץ אותן בעל הקרקע, אע"פ שהצל רע לבית השלחין, שמכיון שאין לבעל האילנות

כל שרואה פני חמה, כלומר כל האילן חוץ מן הקרקע, ואפילו סמוך לקרקע, הוא של בעל האילן. והעולה מן השרשים, והוא כל שאינו רואה פני חמה, כלומר שהוא מתחת לקרקע, הוא של בעל הקרקע.

ב. ולא יניח בעל האילן את היוצא מן הגזע ויגדל, אלא יחתכנו מיד, שמא תעלה הקרקע שרטון, ותגביה הקרקע עד שיתכסה מקצת האילן היוצא מן הגזע בקרקע, ויראו כשלשה אילנות (אם יש רוחב בין הגזע לאילן כשיעור), ויטעון לוקח שיש לו קרקע ויפסיד המוכר.

ג. הקונה דקל בשדה חבירו, אין לו ביוצא מן הגזע, לרב פפא לפי שאין דרך הדקל להוציא מן הגזע כלום אלא מלמעלה בראשו גדילים כל ענפיו, ולפיכך גם אם היה מקרה ויצא מן הגזע הוא של בעל הקרקע, שהלוקח הסיח דעתו ממנו. ולרב זביד משום שאם יתייבש הוא עומד להיעקר, ואינו כשאר אילנות שקוצצם למטה וחוזרים וגדלים, שאין גזעו של דקל מחליף, לפיכך מסיח דעתו ממנו. ואם קנה אצלו זכות לחמש שנים, שאף אם ימות יטע אחר במקומו, יש לו מן הגזע.

ד. קנה שלשה אילנות בשדה חבירו, יש לו קרקע תחתיהם, וביניהם, וחוצה להן כמלוא אורה וסלו. ובאותו השיעור של אורה וסלו לא בעל האילן זורע, ולא בעל השדה, שמא יפלו פירות האילן על הזרעים, ויתטנפו.

קרקע, אלא שמשפק אין יכול להוציא מידו. ולפיכך צריך להקדיש את הפירות שמביא על תנאי אם אינם ביכורים, כדי שיוכל להכניסם בעזרה. ולאחר שהניחם על המזבח והניף, יפדנו כדי שיוכל הכהן לאכלו. ויפריש עליהם תרומה ומעשר שמא אינם ביכורים ואסורים משום טבל. ונותן כל המתנות לכהן שמא ביכורים הם. (ומעשר עני נותן לכהן עני, ומעשר ראשון נותן לכהן לרבי אלעזר בן עזריה שמעשר ראשון נותנים לכהן או ללוי). אבל אינו קורא מספק אע"פ שפסוקים בעלמא הן, י"א משום 'מיחזי כשיקרא' וי"א שמא יבוא לפוטרם מתרומות ומעשרות. וכדי שלא יפסלו הביכורים משום שאינם ראויים לקריאה (כדין כל שאין ראוי לבילה שבילה מעכבת בו), משלח אותם ע"י שליח שאין צריך קריאה, שנאמר 'ולקחת והבאת' שתהא לקיחה והבאה כאחד.

ז. הנוצר ביכורים ושגרן ביד שליח, או שהשליח עצמו בצרן והביאם, ומת בחצי הדרך, ומינה אחר תחתיו שהביאם עד לירושלים (או שהביאום הבעלים עצמן לירושלים), מביא ואינו קורא, שנאמר 'ולקחת והבאת', עד שתהא לקיחה והבאה כאחד.

דף פ"ב

א. הקונה מחבירו שני אילנות בשדהו (לחכמים), או אילן אחד לרבי מאיר, שאין לו קרקע, כל מה שעולה מן הגזע, והוא

מארבע אמות עד שש עשרה. ומוודדים שיעור זה ממקום הבינוני שבאילן.

ג. כרם הנטוע שורות, לשיטת רבי יהודה, אם הן רחוקות זו מזו ט"ז אמה שלימות, אינו כרם, ומותר להביא זרע בין שורה לשורה. היו רחוקות פחות מט"ז, הרי זה כרם, ואסור להביא זרע לשם. ולרבי מאיר ורבי שמעון אם הן רחוקות שמונה אמות מותר, פחות משמונה אסור.

ד. ואם היו הענפים נוטים מחוץ לשורות, ממעטים משיעור ט"ז אמות. ויכול להפוך הענפים של כל שתי שורות לשני הצדדים, ולזרוע בין השורות הריקות. ולשנה הבאה להפוך את הענפים לצד השני, ולזרוע בין השורות שלא נזרעו אשתקד.

ה. כרם שיש בו בין גפן לגפן פחות מארבע אמות, לרבי שמעון אינו כרם אלא יער, ומותר בכלאים. ולחכמים חשוב כרם, ורואים את הגפנים האמצעיים כאילו אינם, שכל העומד ליעקר כעקור. וחומרא היא לענין כלאים.

ו. הקונה שלשה אילנות באופן שיש לו קרקע, יש לו גם את האילנות הקטנים שביניהם. קנה שלשה אילנות בזה אחר זה, אע"פ שמרוחקים כשיעור, אין לו קרקע.

ז. המוכר לחבירו אילן אחד, שיש לו שלש בדים מרוחקים זה מזה ארבע אמות, והעלה הקרקע שירטון, ונשרשו בקרקע, והרי הם בשעת מכירה כשלשה אילנות,

ה. הקונה שלשה אילנות מחבירו, שיש לו קרקע, לשיטת חכמים שאדם מוכר בעין רעה, אין לו דרך להגיע לאילנותיו. ולרבי עקיבא שאדם מוכר בעין יפה, יש לו דרך, כדין המוכר בור ודות.

ו. אבל הקונה שני אילנות, לדברי הכל יש לו דרך אצל מוכר להגיע לאילנותיו, שהרי לא קנה קרקע, ושיעבד לו המוכר קרקע שלו לכל צורך האילנות.

ז. שמואל פסק הלכה כר' עקיבא שאדם מוכר בעין יפה, ורבי אלעזר תלמידו פסק כדברי חכמים.

ח. הקונה שלשה אילנות בשדה חבירו, והרחיבו הענפים, והצל מזיק לשדהו של מוכר, יקצוץ אותם המוכר. ואפילו לרבי עקיבא הסובר שאדם מוכר בעין יפה, לא אמר אלא בבור ודות שהבור והדרך אינם מזיקים לבעל הקרקע, אבל בדבר שמזיקו לא נתן זכות ללוקח.

דף פ"ג

א. הקונה שלשה אילנות והיו קרובים יותר מדאי, לא קנה קרקע, לפי שהן כיער העומד ליתלש, ואינם חשובים. וכן אם הם רחוקים יותר מדאי, אינם מצטרפים ואין לו קרקע.

ב. וכמה יהא ביניהם שיהא לו קרקע? י"א מארבע אמות ועד שמונה, וי"א משמונה אמות ועד שש עשרה. ורובא פסק להלכה

אטדים גדולים, אע"פ שאין המוכר יכול לזרוע ביניהם, לא מכר לו קרקע, לפי שאינם חשובים כאילנות.

יד. המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את הרגלים, מכר את הרגלים לא מכר את הראש. מכר את הקנה (הריאה) לא מכר את הכבד, מכר את הכבד לא מכר את הקנה. אבל בבהמה דקה, אם מכר את הראש מכר את הרגלים, מכר את הרגלים לא מכר את הראש. מכר את הקנה מכר את הכבד, מכר את הכבד לא מכר את הקנה.

דף פ"ד

א. מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות, הלוקח יכול לחזור בו, אבל המוכר אינו יכול לחזור, אפילו אם הוקרו החטים הרעות לאחר מכירה. מכר לו רעות ונמצאו יפות, מוכר יכול לחזור בו. אבל לוקח אינו יכול לחזור, אפילו אם הוזלו חטים היפות לאחר מכירה.

ב. מכר לו רעות ונמצאו רעות, או יפות ונמצאו יפות, אין אחד מהם יכול לחזור בו. מכר לו שחמתית (אדומה) ונמצאת לבנה, או לבנה ונמצאת שחמתית, מכר לו עצים של זית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של זית, יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין, שניהם יכולים לחזור בהם.

יש לו קרקע, אע"פ שמחוברים מתחת לקרקע.

ח. המבריך שלשה גפנים, שכפף אמצעית הגפן בקרקע וכסהו באמצעיתו, וכשנשרש באמצעיתו חותך עיקר הראשון ונעשו שתי גפנים, ונמצאו ששה גפנים, אם יש ביניהן מארבע אמות ועד שמונה מצטרפין להיות כרם, כדין שתי גפנים כנגד שתיים ואחת יוצאת זנב.

ט. המוכר שני אילנות בתוך שדהו, ואילן אחד על המצר, או שמכר שנים בתוך שדהו, ואילן אחד בשדה של חברו, נסתפקו בגמרא אם יש לו קרקע.

י. מכר שלשה אילנות, ויש בור של מים מכונסים ביניהם, או אמת המים, או רשות הרבים, או הרכבת דקלים הרבה, נסתפקו בגמרא אם חשוב הפסק ולא קנה קרקע, או לא חשוב הפסק וקנה קרקע.

יא. היה ארז בין שלשה האילנות שקנה, אינו מפסיק, וקנה גם קרקע וגם את הארז כדין אילנות שביניהם.

יב. לשיטת שמואל לא קנה קרקע כשקונה שלשה אילנות אלא אם היו עומדים כחצובה, כלומר כקנקן שיש לו שלש רגלים, אחד כנגד אויר השתים. אבל אם היו עומדים כשורה, לא קנה, לפי שהמוכר יכול לזרוע ביניהם. ולשיטת רב קנה קרקע גם אם היו עומדים כשורה.

יג. המוכר לחבירו שלשה סנאים או

ובערב היא עוברת על פתחו של גיהנום. וי"א להיפך).

ו. לשיטת חכמים יין וחומץ מין אחד הוא, ואם תרם יין על החומץ, או חומץ על היין, תרומתו תרומה. ואע"פ שהחומץ גרוע מן היין, הרי זה כתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה, שנאמר 'ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלב ממונו', שאם תרימו מן היפה אין כאן חטא, אבל אם תרימו מן הרעה, יש חטא, ואם לא חל התרומה איך יש חטא. ולשיטת רבי יין וחומץ שני מינים הם, ואם תרם מזה על זה אין תרומתו תרומה.

ז. וכל זה לענין תרומה ומעשר, אבל לענין מקח וממכר, הכל מודים ששני מינים הם, ואם מכר יין ונמצא חומץ, או חומץ ונמצא יין, שניהם יכולים לחזור בהם, שיש מי שרוצה ביין, ויש מי שרוצה בחומץ.

ז. המוכר פירות לחבירו, ופסק לו הדמים, ומשך את הפירות (בסימטא או בחצר של שניהם, או שהיה ברשות הרבים ומשכו לסימטא), קנה אף על פי שלא מדד, שהמדידה אינה מעכבת.

ח. ואם מדד לתוך הכלים ולא משך, אם היה ברשות הרבים, לא קנה, אפילו אם נתנם לתוך כליו של לוקח, כיון שאין לו רשות להניח שם את כליו. ואם היה בסימטא (או בחצר של שניהם), אם מדד בכליו של לוקח, קנה, כיון שיש לו רשות להניח שם את כליו. ואם נתנם לתוך כליו

ג. המוכר לחבירו דבר השוה חמש מעה בשש מעה, ולאחר מכן הוקר ועמד על שמונה מעות, לרב חסדא לוקח יכול לחזור בו, לפי שבשעת מכירה נתאנה הלוקח שתות (וסובר רב חסדא שהמאנה את חבירו שתות המתאנה יכול לבטל את המקח). אבל המוכר אין יכול לחזור, ואע"פ שעתה הוקר על שמונה ויש לו הפסד יותר משתות, שלא קיבל אלא שש, ועדיין לא נתקיים המקח לגמרי שהרי לוקח יכול לחזור, כיון שבשעת מכירה הלוקח היה המתאנה והמוכר היה המאנה, ידו על התחתונה ואין יכול לחזור, אע"פ שחזר ונתאנה גם הוא. והרי אילו לא היה המוכר מאנה את הלוקח לא היה יכול לחזור כשהוקר, ואיך יתכן שמשום שאינהו, יוכל לחזור בו?

ד. וכן מי שמכר דבר השוה שש מעות בחמש מעות, ולאחר מכירה הוזל ועמד על שלש מעות, המוכר יכול לחזור בו משום שנתאנה בשעת מכירה, אבל הלוקח אינו יכול לחזור, אע"פ שיש לו הפסד יותר משתות שעתה אינו שוה אלא שלש, כיון שבשעת מכירה המוכר נתאנה והוא היה המאנה.

ה. לרב פפא החמה אדומה כמו שהיא נראית בבוקר ובערב, ובמשך היום אין האדמימות ניכרת שמאור עינינו אינו ברור מחמת אור היום. וי"א שהחמה לבנה היא כמו שנראית כל היום, ובבוקר היא אדומה לפי שעוברת בין הוורדים של גן עדן,

ואם נשפך היין או השמן שלו נשפך, וכן אם הוקר יכול לחזור בו. ואם כבר נתמלאת המדה, הרי היא ברשות לוקח, שלדעת כן השאילו להם, לזה למדידה ולזה להצניע את שלו, וכל זמן שעוסק במדידה למלאות המדה הרי היא ברשותו של מודד והיינו המוכר, והלוקח אין יכול לקנות בכליו של מוכר כל זמן שלא משך או שלא הגביה. ומשנתמלאת המדה נעשה כלי של לוקח, וכליו קונים לו, אם היו בסימטא שיש לו רשות להניח שם את כליו.

ב. היתה המדה של מוכר, לא קנה לוקח גם לאחר שנתמלאת, אע"פ שפסק הדמים, עד שימשוך. שכליו של מוכר אין קונים ללוקח לא ברשות הרבים, ולא בסימטא. ואפילו ברשות לוקח לא קנה עד שישפכם על הקרקע.

ג. ואם המדה היא של לוקח, והם עומדים בסימטא או בחצר של שניהם, ראשון ראשון קנה, שאפילו עדיין לא נתמלאת המדה, כל מה ששפך בה קנה לוקח בכליו.

ד. ואם היה ברשות מוכר, והמידה היא של מוכר, לא קנה לוקח עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו של מוכר (ויביאנה לרשותו של לוקח, או לסימטא, או שצירף ידו למטה משלשה ברה"ר סמוך לאיסקופת הבית וקיבלה). ואם המידה היא של לוקח, נסתפקו בגמרא אם כליו של לוקח ברשות מוכר קנה או לא.

של מוכר, לרב אסי בשם רבי יוחנן קנה, כאילו הניחם ברשותו של לוקח. ולרבי זירא לא קנה.

ט. היו הפירות ברשות בעלים, והלוקח פיקח, ישכור את מקומו וקנה ע"י רשותו.

י. הלוקח פשתן מחבירו, לא קנה במשיכה, אלא צריך שיגביהם ויטלטלנו ממקום למקום. ואם היה מחובר לקרקע, ותלש כל שהוא, קנה. (טעם הדברים מבואר להלן דף פ"ו).

יא. מסירה (בספינה ובהמה גסה), קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם. משיכה, קונה בסימטא ובחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל מקום. (טעם הדברים מבואר לעיל דף ע"ו).

דף פ"ה

א. כליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו, כגון בסימטא, או ברשות של שניהם, ואפילו ברשות מוכר, אם אמר לו 'יקנה כליך', קנה. (ואם לא אמר לו, הוא ספק שלא נפשט. להלן). אבל ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם, שאין לו רשות להניח את כליו, אין כליו קונים שם.

ב. היה המוכר שופך יין ללוקח בכלי מדה, אם היה כלי שאינה של אחד מהם, אלא שניהם שאלוהו מאחר, כל זמן שלא נתמלאה המדה הרי הכלי ברשות מוכר,

י"א שמגורשת כשהיתה קלתה מונחת בין ירכותיה, ואע"פ שמונחת בקרקע, שאין אדם מקפיד על מקום מושב אשתו, ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה. וי"א שהיה בעלה מוכר קלתות, לכך אינו מקפיד על מקומם, שיש לו בית מיוחד לכך. וי"א שבכל אופן מגורשת, שמקום חיקה ומקום קלתה קנוי לה, שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה או קלתה של אשתו.

דף פ"ז

א. מי שהיו חמריו ופועליו טעונים תבואה של אדם אחר על גבן, ומשך אותם והכניסם לתוך ביתו כדי לקנות מן הבעלים את התבואה, ופסק עם המוכר על הדמים, ולא מדד (שעדיין לא הונחו ברשותו), לא קנה, ושניהם יכולים לחזור בהם. שאין כאן קנין משיכה, שמשיכת אדם טעון פירות לא מועיל לקנות את הפירות, עד שימשוך הפירות עצמן. ואין כאן קנין ברשות לוקח, שהרי עדיין הפירות על צוארם ולא הונחו לרשותו.

ב. ואם מדד לתוך כליו, אבל לא פסק הדמים, לא קנה אע"פ שכבר הונחו ברשותו ובכליו, שלא סמכה דעתו של מוכר ולא של לוקח לקנות קודם פסיקת דמים, שהלוקח חושש שהמוכר יפסוק דמים יקרים יותר, והמוכר חושש שהלוקח ישלם בזול יותר. וכל קנין לא מועיל אלא אם כן פסקו הדמים.

ה. הביא המוכר את תבואתו לרשות לוקח, כיון שקיבל עליו מוכר, שנתרצה ואמר לו כל תבואה זו קנויה לך בכך וכך כל סאה וסאה, קנה לוקח מיד אע"פ שלא מדד, שרשותו קנה לו.

ו. היו פירותיו של מוכר מופקדים אצל אחר, ומסתמא הקנה לו הנפקד את רשותו לצורך פירותיו, לא קנה לוקח, עד שיקבל עליו הנפקד במצות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הוא שם, או שישכור הלוקח את מקום הפירות. (או שיגביהם, או שיוציאם לרשותו, אלא אורחא דמילתא הוא שמשאירם אצל נפקד שישמרם עבורו).

ז. בגמרא נסתפקו אם היו כליו של לוקח ברשות מוכר, אם קנה בהם לוקח או לא. (ואם אמר מוכר ללוקח קני, וודאי קונה. פו.).

ח. מי שזרק גט לאשתו לתוך חיקה, או לתוך קלתה (סל שלה), והיא בבית בעלה, הרי היא מגורשת, אפילו לצד שכליו של לוקח ברשות מוכר אין קונים לו. ונחלקו אמוראים באיזה אופן מגורשת ומה הטעם בדבר:

יש אומרים שהיא מגורשת רק אם היתה קלתה קשורה ותלויה בה, ואינה נגררת בקרקע, ודומה להגבהה שקונה בכל מקום. ויש אומרים שגם אם היא רק קשורה, אף על פי שאינה תלויה, היא מגורשת.

ב. במשיכה בשעה שהוציא מרשותו, ואיסור שבת וגניבה באין כאחד.

ח. חבילות קטנות של פירות, נקנים בהגבהה, לפי שדרכן להגביה. חבילות גדולות שאין דרכן להגביה, נקנים במשיכה. חבילי פשתן נקנים בהגבהה ולא במשיכה (אפילו בחבילות גדולות), שאם מושכים אותו הוא מתנתק, ומשום כך דרכו לקנות בהגבהה.

ט. בהמה גסה נקנית במסירה. בהמה דקה, לרבי מאיר ור"ש בן אלעזר נקנית בהגבהה. ולחכמים נקנית במשיכה אע"פ שאפשר להגביהה, לפי שהיא מסתרכת ומתדבקת ברגליה בקרקע, ולא אפשר להגביהה כי אם בקושי.

י. האומר לחבירו 'כור בשלשים אני מוכר לך', והיה מודד והולך, יכול לחזור בו עד סאה האחרונה, גם אם מדד ברשות לוקח ולתוך כליו של לוקח, ופסק הדמים. ואע"פ שמדידה אינה מעכבת, בלשון זה משמע שרצה שיהא זה קונה כור בצמצום שיהא מדוד כולו, ולכך יכול לחזור מכל המכירה גם לאחר שכבר מדד לו כ"ט סאים, שכל הכור מקח אחד הוא, ועדיין לא משך כל המקח. (ולא אמרו שאם משך ולא מדד קנה, אלא כשמקנה לו כל החבילה כמות שהיא, והמדידה אינה אלא גילוי מילתא להודיע כמה מכר).

יא. אבל אם אמר לו 'כור בשלשים, סאה בסלע אני מוכר לך', ראשון ראשון שמדד

ג. ואם פירק הפירות מעל הפועלים, והניחם על קרקע ביתו, כגון שהיו חבילות של שום שאין להם שקין, ופסקו הדמים, קנה, אע"פ שעדיין לא מדד, שהמדידה אינה מעכבת. אבל אם לא פסקו הדמים, לא קנה. (אבל אם היו מונחים בשקין, אע"פ שהן על קרקע של לוקח, אפשר שלא קנה כדין כליו של מוכר ברשות לוקח).

ד. היו הפירות בכליו של לוקח ברשות מוכר, ואמר לו המוכר זיל קני, קנה, שהוא כאילו משאיל לו מקום הנחת הכלים. ואם לא אמר לו, יש ספק אם קנה או לא.

ה. נכסים שיש להן אחריות, והן קרקעות שקיימים לעולם, נקנים בכסף בשטר ובחזקה. ונכסים שאין להן אחריות, והם מטלטלין, אם הם דברים שאין דרכן להגביה, נקנים במשיכה (וכ"ש בהגבהה). ודברים שדרכן להגביה, אין נקנים אלא בהגבהה.

ו. הגונב כיס בשבת, והוציאו לרשות הרבים, חייב בתשלומין. ואינו פטור משום 'קם ליה בדרבה מיניה', שכבר נתחייב בגניבה משעה שהגביהו ברשות הנגנב, שהגבהה קונה בכל מקום, ואיסור שבת לא חל עד שעת הוצאה.

ז. ואם היה כיס גדול מאד, שאין דרכו להגביה, ונקנה גם במשיכה, והיה מגרר על הקרקע ויוצא (ולא הגביהה), פטור משום 'קם ליה בדרבה מיניה', לפי שקונה רק

נטר', כיון שמיד התחיל בפעולתו. ואע"פ שהפעול יכול לחזור בו, וכל יום חשוב מכירה בפני עצמה, כדין כור בשלשים סאה בסלע, שראשון ראשון קנה, ונמצא שהקדים שכר מלאכה של ימות הגורן בזול, מותר, לפי שמעיקר הדין אינו רבית, אלא חומרא מדרבנן, ולא החמירו אלא כשאינו מתחיל מלאכתו מיד שאז נראה כ'אגר נטר'.

ד. מוכר שאמר ללוקח, לך ויפה את הקרקע, כדי לקנות את הפשתן המחובר בה, כיון שתלש כל שהוא קנה את כל הפשתן, אע"פ שלא מכר לו את הקרקע, שמחובר לקרקע נקנה בחזקה כקרקע, ויכול להחזיק בקרקע כדי לקנות את המחובר בה.

ה. המוכר יין ושמן לחבירו, והיה שופך לו בכלי מידה של סרסור, והסרסור לא היה ביניהם, והוקר היין או שהוזל באמצע שפיכתו, כל זמן שלא נתמלאת המדה, היין של מוכר, ומשנתמלאת המדה של לוקח הוא. שהסרסור השאילה לשניהם, וכל זמן שלא נתמלאת היא מושאלת למוכר, וכשנתמלאת היא מושאלת ללוקח.

ו. ואם היה הסרסור ביניהם, היין של סרסור, שדרכו לקנות מן המוכר ולמוכר ללוקח, וקנאה מן המוכר ע"י כליו. ולפיכך אם נשברה החבית, הפסיד הסרסור.

קנה (אם היו בכליו של לוקח בסימטא, או ברשות מוכר ואמר לו קני), שכל סאה מכירה בפני עצמה היא.

יב. וכן אם מכר לו שמן או יין, ואמר לו 'הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך', ושפך למידה של לוקח שיש בה י"ב בליטות בדופני הכלי, וכשמגיע השמן או היין בכל בליטה ידוע שהוא לוג, כל לוג שנתמלא קנה, כדין 'כור בשלשים סאה בסלע'.

דף פ"ז

א. לא ישכור אדם פועל בניסן, כדי שיעשה עמו מלאכה בימות הגורן, ויתן לו שכרו עכשיו דינר לכל יום של מלאכה, כששכר המלאכה בימות הגורן הוא סלע בכל יום, שבשביל שמקדים לו המעות הוא מוזיל אצלו, ונראה כ'אגר נטר'.

ב. אבל אין בזה איסור מן התורה, שאינו מוזיל אצלו בשביל הקדמת המעות, שדרך הפועל להשכיר עצמו בכל שהוא כשאין לו מה יאכל, וכל מה שמקבל מבעל הבית ריוח הוא אצלו. אלא שהחמירו חכמים כיון שאינו מתחיל במלאכה עד שיבוא הגורן, והוא כבר נתן המעות מקודם, נראה כריבית.

ג. ולפיכך מותר לשכרו מהיום שיעשה עמו מלאכה מאה יום במאה דינר, ונתן לו שכרו עכשיו, אע"פ שהמלאכה ביום של ימות הגורן שוה סלע, ואינו נראה כ'אגר

לחכמים חייב ולרבי יהודה פטור, כדין השמן והאיסר.

ואם היתה של האב, ושלחה עם התינוק, החנוני פטור, שמאחר שמסרה האב לתינוק שאינו יודע לשמרה, אבידה מדעת היא. ואפילו אם נטלה החנוני מיד התינוק למדוד בה את השמן, לא נתחייב באחריותה.

אבל אם נטלה למדוד בה שמן לאחרים, נעשה 'שואל שלא מדעת', שלחכמים נקרא גזלן וחייב, ולרבי יהודה שואל הוא, וכיון שהחזירה למקום ששאלה, והיינו לידו של תינוק, פטור.

ואם האב מוכר צלוחיות, ונוח לו שהחנוני יקנה אותה, ונטלה חנוני מיד התינוק ע"מ לבקרה, לשיטת שמואל חייב החנוני, כדין הנוטל כלי מן האומן לבקרו, שחייב באונסים.

דף פ"ח

א. בהמה שהיתה אבודה, וראה אותה זקן שאינה לפי כבודו להחזירה, והכישה, נתחייב בהשבתה, לפי שהרגילה לברוח ולילך למרחוק.

ב. הנוטל כלי מן האומן לבדקו, וכבר פסק את דמיו, או שדמיו קצובים, ונאנס בידו, לשיטת שמואל, אם הוא דבר שהקונים קופצים עליו, שאין הנאה למוכר בלקיחתו של זה, שימצא הרבה קונים, חייב

ז. המוכר חייב להטיף ללוקח לאחר עירווי היין והשמן, שלש טיפין מן הדבוק לדופני הכלי.

ח. ואם הטה המוכר את הכלי על צדה לאחר שהטיף ממנה שלש טיפין, ונתאסף מצוי השמן לשולי הכלי, הרי זה של מוכר, משום שהלוקח נתייאש.

אבל המפריש תרומה, והרכין בעל הבית את הכלי שמדד בה את התרומה, ונתאסף מיצוי השמן, הרי זה של תרומה ונותנו לכהן, שבתרומה לא שייך ייאוש, שהרי בכל אופן תרומה היא ואסורה לזרים.

ט. החנווני אינו חייב להטיף שלש טיפין, לפי שהוא טרוד במכירתו ואין לו פנאי. ולרבי יהודה לא פטרו את החנוני אלא בערב שבת עם חשיכה.

י. השולח בנו אצל חנווני ופונדיון בידו (שהוא שני איסרים), כדי שביא לו באיסר שמן, ויחזיר לו איסר. ומסר החנוני לתינוק להביא לאביו את האיסר וצלוחית השמן, ושבר התינוק את הצלוחית, ונשפך השמן, ואבד האיסר שנתן לו החנווני. לחכמים החנוני חייב על האיסר והשמן, שלא שלח האב את התינוק אלא כדי להודיעו שהוא צריך לשמן, אבל לא שישלחנו על ידו. ולרבי יהודה פטור, שהאב שלח את התינוק כדי שהחנוני ישלחנו עמו.

יא. ועל הצלוחית, אם היתה של חנוני, והוא מוכר צלוחיות, ובעל הבית שלח את התינוק שיקנה ממנו שמן עם צלוחית,

המשקה נקרב ומתיבש בכליו, וצריך לקנח יותר.

ז. והחנוני, צריך לקנח מדותיו פעמיים בשבת (אפילו לר"ש בן גמליאל, מסקנת רשב"ם). וצריך לקנח משקלותיו פעם אחת בשבת, ואת המאזנים בכל משקל ומשקל.

ח. וכל קינוחים הללו לא נאמרו אלא כשמוכר דברים לחים, כגון בשר יין ושמן, אבל כשמוכר דברים יבשים, אינו צריך.

ט. החנוני צריך להוסיף ללוקח על המשקל, שנאמר 'אבן שלמה וצדק', צדק משלך ותן לו. ואין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל, אבל אין חילוק אם מוסיף בשעת המשקל או לאחרי כן. ולפיכך, במקום שנהגו להכריע את המאזנים, מכריע בצד הבשר בטפח, כדי שיהא שוקל יותר מן הליטרא. ובמקום שנהגו לשקול עין בעין, נותן לו גירומין. וכמה נותן לו? בלח, אחד מעשרה בליטרא לעשרה ליטרין (כלומר אחד ממאה). וביבש, נסתפקו בגמרא אם נותן לו אחד מעשרים כשמוכר לו עשרים (כלומר אחד מארבע מאות), או אחד מעשרה כשמוכר לו עשרים (כלומר אחד ממאתיים). ולא נפשט.

י. במקום שנהגו למדוד בדקה, כגון בשיעור קב, לא ימדוד בגסה, כגון בסאה, משום הפסד לוקח (שמפסיד ההכרעות

באונסים, לפי שכל ההנאה של לוקח, ונעשה עליו שואל.

ג. המקדיש דלועים שלו לאחר שהלוקחים תפסו מהם ע"מ לקנות, אם דמיהם קצובים, אינם מוקדשים, שכבר זכו בהם הלוקחים, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. אבל אם אין דמיהם קצובים, לא קנו הלוקחים, והם מוקדשים.

ד. חבר הלוקח ירק מעם הארץ, והיה מברר ומניח אפילו כל היום כולו, לא קנה ואינו חייב במעשר. אבל אם גמר לקנות, אם הוא ירא שמים כרב ספרא שמקיים בעצמו 'ודובר אמת בלבבו', קנה, ונתחייב מיד לעשרו דמאי.

ה. ואם רוצה לחזור ממקחו, לא יחזירנו בלא הפרשת מעשר, שכבר נתחייב במעשר, ואין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. ולפיכך יעשרנו ויתן את המעשר ללוי, ויתן לבעל הבית דמי המעשר, ואת המותר יחזיר לו בעין.

ו. הסיטון, והוא חנווני גדול שקונה הרבה יחד ומוכר לחנוונים קטנים, צריך לקנח את המידות שמוכר בהם יין ושמן, אחת לשלשים יום, לפי שנקבץ בהן היין והשמן ונקרב לתוכן, והמדה מתמעטת. ובעל הבית, שאינו מוכר תדיר כסיטון, די לו לקנח פעם אחת בשנה, לפי שאינו נדבק בו כל כך. ולרשב"ג חילוף הדברים, שהסיטון שמוכר תדיר אין המשקה נקרב בכליו, אבל בעל הבית שאינו מוכר תדיר

ומוסיף על הדמים, אסור, שנאמר 'איפה שלמה וצדק יהיה לך'. שגם בזה יכול לבא לידי רמאות, שיש מי שרואה את המדידה ואינו יודע בפחת או בתוספת.

ב. אין מעיינים (לשקול עין בעין) במקום שמכריעין, ואין מכריעין במקום שמעיינים, שנאמר 'אבן שלמה'. ואפילו אם רוצה לעיין במקום שמכריעין ולפחות מן הדמים, או להכריע במקום שמעיינים ולהוסיף על הדמים, אסור, שנאמר 'אבן שלמה וצדק'.

ג. וכך דרשו חכמים לשון הכתוב 'לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה וגו' אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך'. אם 'לא יהיה לך בביתך' שאין לך ממון, הטעם הוא משום 'איפה ואיפה', שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה. אבל אם יהיה בביתך 'אבן שלמה וצדק', אזי 'יהיה לך' ממון.

ד. מעמידים ממונים להלקות ולענוש את מעוותי המדות.

ה. י"א שאין מעמידים ממונים על השערים שלא ימכרו ביוקר, שאם יש מי שרוצה למכור ביוקר, זה שצריך למעות יתן בזול וילכו הלוקחים אצלו, וימכור זה בזול על כרחו. וי"א שמעמידים גם לשערים מפני הרמאים, שממתינים עד שימכור אותו המוכר בזול, ואח"כ מוכרים ביוקר. (וי"א שמוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה, או שנתן חטים יפות

שבכל קב). וכשנהגו למדוד בגסה, לא ימדוד בדקה, משום הפסד מוכר.

יא. קשה עונשן של העושים עוול במידות יותר מעונשן של עריות, שזה נאמר בהן אַל, לשון קושי, וזה נאמר בהן אֱלֹה, הוסיף הכתוב ה' לרבות ולהגדיל הקישוי. ואע"פ שעל עריות ענוש כרת ועל מידות לא, על עריות יכול לשוב בתשובה, אבל על מידות שגוזל את הרבים אי אפשר לו בתשובה, שתשובתו תלויה בהשבת גזילה, ואינו יודע למי יחזיר. (ועשיית צרכי רבים אינה תשובה מעליא, שהרי אינו משיב לבעלים, אלא שביררו לו המוטב).

יב. קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה, שזה הקדים חטא למעילה, שחוטא מיד בשעת גזילה, ובהקדש הקדים מעילה לחטא, שאינו חוטא אלא משעה שנהנה.

יג. הקב"ה שהוא רחמן, ברכתו מרובה מקללתו, שבירך את ישראל בכ"ב ברכות, וקיללן בשמונה. ובשר ודם קללתו מרובה מברכתו, שמשוה רבינו בירכם בשמונה ברכות, וקיללם בכ"ב.

דף פ"ט

א. אין מוחקין את המידה במקום שנהגו לגדוש, גם אם הלוקח מוחל. ואין גודשים את המידה במקום שנהגו למחוק, אפילו אם מוכר מוחל, שנאמר 'איפה שלמה'. וגם אם רוצה למחוק במקום שגודשין ולפחות ללוקח מן הדמים, או שגודש

ובמאזניים של צמרים ושל זגגין, צריך שהנפש תהיה תלויה באויר שני טפחים, וגבוהה מן הארץ שני טפחים, וקנה וחבלים שלה ט' טפחים. ושל חנווני ושל בעה"ב, תלויה באויר טפח, וגבוהה מן הארץ טפח, וקנה וחבלים שלה ששה טפחים. ושל כסף וזהב, תלויה באויר שלש אצבעות, וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות, וקנה וחבלים שלה אין מדתה ידוע.

י. וכדרך שאמרו לענין איסורם, כך אמרו לענין טומאתם, שאין מקבלים טומאה אלא במידה זו, שכאשר אסור לשקול בהם, אינם חשובים כלי.

יא. אין עושין משקלות של בדיל או של אבר או של גיסטרון או של שאר מיני מתכות, מפני שפוחתין והולכים. אבל עושים של אבן ושל זכוכית.

יב. אין עושין את הכלי שמוחקים בו את המזדה של דלעת, שהוא קל, ואין נכנס כל כך, ומפסיד מוכר. ולא של מתכת, שהוא מכביד, ומפסיד לוקח. אבל עושים אותו של זית של אגוז של שקמה ושל אשברוע. ואין עושים צדו אחד עב וצדו אחד קצר, שהקצר נכנס בתבואה ומוחק יפה, והעב אין נכנס כל כך, ושמא כשיקנה ימחוק בעב וכשימכור ימחוק בקצר. אלא יעשה שני צידיו עבים או שניהם קצרים כפי המנהג. ולא ימחוק בפעם אחת ובמהרה, שהוא רע למוכר ויפה ללוקח, ולא מעט מעט, שהוא רע ללוקח ויפה

למעלה ורעות למטה, או שאר מיני רמאות).

ו. בית דין קדמונים התקינו המידות, ותקנו לעשות של ליטרא, ושל חצי ליטרא, ושל רביע ליטרא, אבל פחות מכאן, שוקלים במטבעות. ואם יבוא אדם לתקן משקל בפחות מרביע ליטרא, אין שומעין לו, פן יבואו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא. ויש מפרשים, שתיקנו דוקא משקל של ליטרא, חצי ליטרא, ורביע ליטרא, אבל לא של שלישי ולא של חמישית, מפני שמטעים בהם.

ז. הרוצה לקנות שלשה רבעי ליטרא, לא יאמר למוכר שקול לי כל רביע בפני עצמו, שאי אפשר לו שלא ישקול קצת בריוח, שאי אפשר לצמצם, ונמצא המוכר מפסיד. אלא נותן ליטרא בכף מאזנים אחד, ובשר ורביע ליטרא בכף שניה.

ח. היה רוצה לקנות עשר ליטרים, לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכרע, אלא שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן.

ט. נפש מאזניים (ברזל החלול שהלשון קבוע בו) של צורפי נחושת וברזל, ששוקלים חתיכות גדולות של מאה ליטראות ביחד, צריך שתהא תלויה באויר שלשה טפחים (שלא תיגע בגג הבית בשעת הכרעה), וגבוהה מן הארץ שלשה (שלא תיגע בקרקע), והקנה והחבלים שלה יהיו שנים עשר טפחים.

שמא יזדמן לו למכור בבין השמשות, שהכל טרודים ואין מי שרואהו.

דף ע'

א. עושה אדם משקל של סאה, ושל תרקב, ושל חצי תרקב, של קב, ושל חצי קב, של רובע, של תומן (שמינית), ושל חצי תומן, ועוכלא, והוא אחד מחמשה ברביע. ובמידת הלח עושה הין, וחצי הין, ושלישית ההין, ורביעית ההין, ולוג, וחצי לוג, ורביעית, ושמינית, ואחד משמונה בשמינית, וזהו קורטוב.

ב. אבל לא יעשה ביבש של קביים שהוא שלישית סאה (כמו שהוא עושה שליש הין בלח), שמא יבוא להחליף בשל חצי תרקב. אבל בחצי תומן ועוכלא לא חששו שיחליף, שבמדות קטנות בני אדם בקיאים ואינם טועים. ובשלישית ההין ורביעית ההין לא גזרו חכמים לטעות, לפי שהיו במקדש, ובמקדש לא גזרו עליהם לפי שכהנים זריזים הם.

ג. ואם באו אנשי העיר להוסיף על המדות, בין גדולות בין קטנות לפי חשבון אחד, ולשבר מדות הראשונות, יכולים להוסיף שתות מלבר, שמי שהחזיק ה' ביצים יחזיק עתה ו', אבל לא יותר, וכן מוסיפין על המטבעות לא יותר משתות, שנאמר 'והשקל עשרים גרה, עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל, המנה יהיה לכם', כלומר שהחשבון

למוכר, אלא בפעם אחת ובנחת (או בשתי פעמים, שימחוק עד חצי המדה, ויגביה המחק, וחוזר ומוחק חצי השני).

יג. ועל כל מיני עוולות הללו אמר רבן יוחנן בן זכאי, אוי לי אם אומר שמא ילמדו הרמאים, ואוי לי אם לא אומר שמא יאמרו אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה דינו. ואע"פ כן אמרה, שדרש את הפסוק 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם'.

יד. לא ימדוד קרקע לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים באותו חבל (שכשהוא יבש, הוא מתקצר. וי"מ שהקרקע מתכווץ בימות הגשמים, ובימות החמה מתבקע ומרחיב), שנאמר לא תעשו עול במשפט 'במדה' זו מדידת קרקע.

ולא יטמין משקלותיו במלח, מפני שמכבידם, שנאמר 'במשקל'. ולא ירתיה, כלומר שלא ישפוך את היין בחוזק שיעלה הקצף ונראה כמלא, שנאמר 'במשורה'. וממה שהקפידה תורה על משורה שהיא אחד מל"ו בלוג, יש ללמוד בק"ו שלא ירמה במדה גדולה.

טו. אסור להשהות מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו, ואפילו הוא עביט של מי רגלים. י"א שבמקום שהממונה של מלך חותם על המידות, או שהממונים באים ובודקים את המדות, מותר. ולדינא אסור,

השער. ושמואל עצמו היה אוצרה ומוכר בשעת היוקר בשער הזול, כדי שיוזל השער. וטובים מעשה האב משל בן, כי לאחר שכבר נתייקר השער קשה להוזילו.

ט. אין אוצרים פירות דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנין וסלתות. אבל תבלין כמון ופלפלן, מותר. ודוקא כשלוקח מן השוק, אבל אם מכניס משדה שלו, מותר. ובארץ ישראל מותר לאצור בשלש שנים: ערב שביעית, שביעית, ומוצאי שביעית. ובשני בצורת לא יאצור אפילו קב חרובין, מפני שמכניס מארה בשערים.

י. אין מוציאין פירות מארץ ישראל דברים שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות. ור' יהודה בן בתירא מתיר ביין מפני שממעט את התיפלה. וכשם שאין מוציאין מארץ לחו"ל, כך אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא. ורבי מתיר מהיפרכיא אחרונה של א"י, להיפרכיא ראשונה של סוריא.

דף ע"א

א. אין משתכרים בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, כלומר שלא יקנו יין ושמן וסלתות מבעה"ב למכור בשוק, אלא בעה"ב עצמו ימכור ללוקחים. (ומותר לקנות חטין ולעשות פת, ורק למכור בעין כמו שקונה אותה מבעה"ב אסור).

של עשרים, חמשה ועשרים, וחמשה עשר יחד, שהם ששים שקלים, יהיה מנה. והרי מנה הוא כ"ה סלעים, אלא למדנו ששקל של קודש כפול היה, הרי חמשים שקל, ולמדנו שמוסיפים על המדות שתות מלבר, והוסיפו חמשה שקלים על כל מנה, וכשאתה כופלו הרי כאן ששים שקלים.

ד. המשתכר, אל ישתכר יותר משתות.

ה. מוכר או לוקח שהטעה במדה או במשקל או במנין, אפילו הטעה פחות מכדי אונאה, כלומר פחות משתות, הרי זה מקח טעות וחוזר.

ו. רב פפא בר שמואל תיקן מדה של תשעה לוגין (וי"מ של שלשה לוגין) במקום שלא היה מדה אחרת, אע"פ שהוסיף שליש על המדה של תרקב (שהוא ששה לוגין, או על מדה של קב שהוא שני לוגין), כיון שלא היה שם מדה אחרת אין לחשוש לטעות או להפסד. ויש מקומות שלא קיבלו את דבריו.

ז. אוצרי פירות, והם אנשים שקונין בשוק פירות כדי לאצורם למכור ביוקר, וגורמים שמתייקר השער, ויש הפסד עניים. ומלוי ברבית, ומקטיני איפה, ומפקיעי שערים, שמוסיפים על השער, עליהם הכתוב אומר 'נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם'.

ח. אביו של שמואל מכר את תבואתו מיד בשעת הגורן בשער הזול, כדי שכולם ימכרו את תבואתם מיד, ולא יתייקר

משום שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו.

ז. קודם שימות המת, מזומן כבר הממונה על ביתו ועומד במקומו, שהרי ביום שבאת רות המואביה לארץ ישראל, מתה אשתו של בועז. וללמדך שהקב"ה מקדים רפואה למכה ויש לו לאדם לבטוח בקב"ה.

ח. אם נשא אדם אשה בבחרותו, ישא אשה בזקנותו, שמא ימותו בניו מאשתו הראשונה בחייו, ולא יהיה לו זכר. שהרי בועז היו לו שלשים בנים ושלשים בנות, ולכולם עשה סעודת אירוסין וסעודת נישואין, וכולם מתו בחייו. ולאחר שנשא רות נולד לו עובד, שממנו יצא דוד מלך ישראל.

ט. אפילו שררה קטנה, כגון שר הממונה על הבורות, מעמידים אותו מן השמים, שנאמר 'לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש', כלומר שהמתנשא לכל דבר לראש, הוא על פיך.

י. המתרצה לעובדי כוכבים, נופל בידיהם. והבוטח בהם, כל מה שיש לו יהיה שלהם, שהוא מתגלה להם, ולוקחים כל מה שיודעים שהוא שלו.

יא. 'מחלון וכליון' נקראו גם 'יואש ושרף', י"א שמחלון וכליון הוא שם שלהם, ונקראו 'יואש' לפי שנתיאשו מן הגאולה, ו'שרף' לפי שנתחייבו שריפה למקום. וי"א שיואש ושרף שמן, ונקראו 'מחלון' לפי שעשו גופן חולין, שח"ל ארץ טמאה היא,

ב. ולרבי יהודה בן בתירא מותר להשתכר ביין, כי אדרבא טוב שיתיקר וימעט את התיפלה. וכן היא שיטת ר' בן עזריה. וגם מותר לפי דבריו להשתכר בשאר דברים כגון בשמן במקום שהוא מצוי.

ג. אין משתכרים פעמיים בביצים: י"מ שלא ימכור מה שלקח בדינר, בשתי דינרים. וי"מ שתגר ראשון ימכרנו ללוקחים, ולא ימכור תגר לתגר.

ד. מתריעין בתפילה על פרקמטיא שהוזלה קרוב למחצה, ואפילו בשבת, וכגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל, שאין הפסד לעניים אם יוקירו.

ה. אין יוצאים מארץ ישראל לחו"ל, לפי שמפקיע עצמו מן המצוות. ואם עמדו סאתיים בסלע, מותר. ודוקא כשאינו מוצא ליקח, אבל בזמן שמוצא ליקח, אפילו אם עמדה סאה בסלע לא יצא. וכשהמעות ביוקר, אפילו אם הפירות בזול כגון ארבע סאים בסלע, מותר לצאת לחו"ל.

ו. אלימלך מחלון וכליון גדולי ופרנסי הדור היו, ונענשו מפני שיצאו מהארץ לחוצה לארץ. ואפילו זכות אבות אינה עומדת לאדם בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ, שהרי אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון בן עמינדב הן. וי"א שלא נענשו משום שיצאו מארץ ישראל, שלא מצאו אוכל אפילו סובין, אלא נענשו

בדברים שדרכן ליישגן, כגון חיטה ויין, אלא אפילו דברים שאין דרך ליישגן, כגון מיני פירות שמרקיבין. ועוד נתברכו 'וישגן מפני חדש תוציא'ו, שיהיו אוצרות מלאים ישן וגרנות מלאים חדש, וישראל אומרים איך נוציא זה מפני זה.

יד. כל דבר ישן משובח הוא, חוץ מתמרים ושכר ודגים קטנים.

ו'כליון' שנתחייבו כליה למקום על שיצאו מארץ ישראל.

יב. בשנה שישית נתברכו ישראל 'ואכלתם מן התבואה ישן', י"א שלא תהיה בה תולעת המרקיבה, ויש אומרים שלא תתחמם.

יג. כל המיושן מחבירו, יפה מחבירו, וזו היא ברכת 'ואכלתם ישן נושן'. ולא רק

הדרן עלך המוכר את הספינה למסקנא